

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

**LİDERLİK ETME İSTEĞİNDE SOSYAL KİMLİĞE KARŞI
BİREYSEL KİMLİK: LİDERLİK MOTİVASYONLARINI
YORDAMADA KARANLIK ÜÇLÜ, ÖZGENİŞLETİM
DEĞERLERİ VE SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ’NİN GRUP
PROTOTİPİYLE KIYASLANMASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Anıl KABLANOĞLU

BURSA - 2019

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

**LİDERLİK ETME İSTEĞİNDE SOSYAL KİMLİĞE KARŞI
BİREYSEL KİMLİK: LİDERLİK MOTİVASYONLARINI
YORDAMADA KARANLIK ÜÇLÜ, ÖZGENİŞLETİM
DEĞERLERİ VE SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ'NİN GRUP
PROTOTİPİYLE KIYASLANMASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Anıl KABLANOĞLU

**Danışman:
Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL**

BURSA - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı'nda 701645006 numaralı Anıl Kablanoğlu'nun hazırladığı "Liderlik Etme İsteğinde Sosyal Kimliğe Karşı Bireysel Kimlik: Liderlik Motivasyonlarını Yordamada Karanlık Üçlü, Özgenişletim Değerleri ve Sosyal Baskınlık Yönelimi 'nin Grup Prototipiyle Kıyaslanması" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 11/7/2019 günü 10:00-11:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL
Bursa Uludağ Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru TAYSI
Süleyman Demirel Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN
Bursa Uludağ Üniversitesi

11/7/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS

İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Başlığı / Konusu: “Liderlik Etme İsteğinde Sosyal Kimliğe Karşı Bireysel Kimlik: Liderlik Motivasyonlarını Yordamada Karanlık Üçlü, Özgenişletim Değerleri ve Sosyal Baskınlık Yönelimi'nin Grup Prototipiyle Kıyaslanması”

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 92 sayfalık kısmına ilişkin, 01/7/2019 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Anıl Kablanoğlu

Öğrenci No: 701645006

Anabilim Dalı: Psikoloji

Programı: Psikoloji

Statüsü: Yüksek Lisans

24.7.2019
A. Kablanoğlu

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Liderlik Etme İsteğinde Sosyal Kimliğe Karşı Bireysel Kimlik: Liderlik Motivasyonlarını Yordamada Karanlık Üçlü, Özgenişletim Değerleri ve Sosyal Baskınlık Yönelimi'nin Grup Prototipiyle Kıyaslanması” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

24.7.2019
A. Kablanoglu

Adı Soyadı: Anıl Kablanoglu

Öğrenci No: 701645006

Anabilim Dalı: Psikoloji

Programı: Psikoloji

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Anıl KABLANOĞLU
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Psikoloji
Bilim Dalı : Psikoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XI + 110
Mezuniyet Tarihi : 11.7.2019
Tez Danışmanı : Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

LİDERLİK ETME İSTEĞİNDE SOSYAL KİMLİĞE KARŞI BİREYSEL KİMLİK: LİDERLİK MOTİVASYONLARINI YORDAMADA KARANLIK ÜÇLÜ, ÖZGENİŞLETİM DEĞERLERİ VE SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ'NİN GRUP PROTOTİPİYLE KIYASLANMASI

Liderlik literatüründeki köklü yaklaşımlardan birisi olan kişilik yaklaşımı, bireyin liderlik arzusunun altında yatan süreci kişilik özellikleri ile açıklamaktadır. Diğer taraftan, liderlik ile ilişkili bir diğer köklü yaklaşım olan, durumsal yaklaşım ise liderliği grubun norm ve değerleri ile liderlik pozisyonuna yönelik beklentileri üzerinden açıklamaktadır. Durumsal yaklaşımlar arasında sınıflandırılabilir olan Sosyal Kimlik Perspektifi ise liderliğe yönelik analizinde grup prototipine odaklanmaktadır. Mevcut çalışmanın temel hipotezleri, söz konusu iki yaklaşım arasındaki belirgin çatışmadan yola çıkarak üretilmiştir. Çalışmanın esas hipotezi liderlik sürecinde kişilik özelliklerinin mi yoksa prototipiklik açıklamasının mı belirleyici olduğunu incelemektir. Bir başka önemli amaç ise kişisel güce, başarıya, manipülasyona ve diğerlerini yönetmeye yönelik arzuları yansıtan kişilik özelliklerine sahip bireylerin hedeflerine ulaşabilmek için gruplarının prototiplerini taklit edip etmeyeceğidir. Mevcut çalışma, on farklı üniversitede faaliyet gösteren öğrenci topluluklarının üyesi olan 301 öğrencinin dahil olduğu bir ön çalışma ile başlamıştır. Sosyal Baskınlık Yönelimi'nin (SBY) ölçümü için SBY-7 Kısa Formu Türkçeye uyarlanarak kullanılmıştır. Ana çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılar arasından 96'sı belirlenen kriterlere göre seçilmiş ve ana çalışmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmada, katılımcılara gruplarının özelliklerini yansıttığı belirtilen sahte bir grup prototipi ölçeği sunulmuştur. Ölçeğin, ön çalışmada edinilen bilgilerden oluştuğu belirtilmiş ve ölçekte yer alan maddelerin kendilerini ne ölçüde yansıttığını değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgular; karanlık üçlü, özgenişletim değerleri ve topluluk prototipine yaklaşmanın bireyin liderlik motivasyonlarını yordadığını göstermiştir. Özellikle yüksek SBY düzeyleri, bireyin grubunun prototipini taklit etmesiyle ilişkili bulunmuştur. Bulgular, liderlik literatüründeki birey-durum rekabeti ekseninde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Prototipik liderlik, sosyal kimlik, karanlık üçlü, değerler, liderlik motivasyonları, sosyal baskınlık, sağ-kanat yetkencilik

ABSTRACT

Name and Surname : Anıl KABLANOĞLU
University : Bursa Uludağ University
Institution : Social Science Institute
Field : Psychology
Branch : Psychology
Degree Awarded : Master
Page Number : XI + 110
Degree Date : 11.7.2019
Supervisor : Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

PERSONAL IDENTITY VERSUS SOCIAL IDENTITY IN THE DESIRE TO LEAD: A COMPARISON OF THE RELATIVE EFFICIENCIES OF DARK TRIAD, VALUES, SOCIAL DOMINANCE ORIENTATION, AND GROUP PROTOTYPE IN PREDICTING THE MOTIVATION TO LEAD

As being the oldest one of the several approaches to the issue of leadership, the personality approach argues that it is the personality that underlies a person's desire for becoming a leader. On the other hand, the situational approach argues that the process of leadership should be explained by norms and values held by a group and the expectations towards the leader. The Social Identity perspective, as a recent representative of the situational approach, focuses on the group prototype for its analysis of leadership. This perspective claims that a person becomes a source of social influence when he or she exhibits prototypical behaviors. By drawing upon the obvious conflict between these two approaches, the present thesis focused on the test of some hypotheses that were derived from them. The essential aim of the present study was to compare personality and situational effects in predicting the motivation to lead. The other aim of the present study was to test whether individuals who have traits that reflect a desire for personal power, success, manipulation, and leading others could imitate the prototype of their groups for achieving their goals. The present study started with a pilot study that included 301 students who were members of several student associations in ten different universities. For measuring SDO, the Short form of the SDO-7 Scale was adapted to Turkish and employed in this stage. Among the ones who were volunteered to take part in a second study, 96 participants were selected by some criteria and invited to the main study. In this study, volunteers were given a fake group prototype scale and expected to rate the qualities in this scale that supposedly reflected the group qualities derived from the answers of other members of their associations. Results showed that dark triad, self-enhancement values, and seeing oneself as close to the group prototype were able to predict significant variance in individuals' motivation to lead. Specifically, higher SDO levels were associated with imitating the group prototype. Findings of the present study were discussed concerning their importance for the literature on the person-situation debate.

Keywords:

Prototypical leadership, social identity, dark triad, values, motivation to lead, social dominance, right-wing authoritarianism

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı, basitçe, emeğimin sonucu olarak ortaya çıkan bir ürüne indirgemek kısmen doğrudur. Ancak bu değerlendirme; bir kişi olarak beni ortaya çıkartan değerleri, sosyal etkileşimleri ve kısaca bütün süreci gözden kaçırmaya yol açacaktır. Zira bu sonucu ortaya çıkartırken yaşadığım her bir anda yanımda birileri oldu; onların katkıları benim bu noktaya ulaşmamı sağladı. Şüphesiz bütün yaşam öykümü bu satırlarda özetleyebilmem mümkün değil. Ancak bu süreçte bana sundukları katkılar için özel kişilere birer teşekkür etmem gerektiğini düşünüyorum. Burada ismen anamadığım kişilerin ise anlayışlarına sığınıyorum.

Son bir senedir çalıştığım **Süleyman Demirel Üniversitesi Psikoloji Bölümü**'ndeki meslektaşlarıma keyifli iş ortaklıkları için teşekkür ederim. Onlarla sosyal ve bilimsel gündem üzerindeki her tartışmamın zihnimi organize etmekte oldukça faydası oldu. Başta bu ortamı sağlayan Psikoloji Bölümü başkanı **Doç. Dr. Ebru TAYSİ**'ye ayrıca teşekkür ederim. Yeni başladığım meslek hayatıma kolayca uyum sağlamam destek ve yardımlarıyla mümkün oldu. Onun pozitif yaklaşımı sayesinde bu çalışmayı hazırlamam oldukça kolaylaştı.

Arş. Gör. Sercan KARLIDAĞ, Çağdaş KIZGUT, Elif YAMAN, Irmak KARGIN. Tez sürecinin başından savunmaya kadar geçen sürede hem akademik hem de sosyal desteklerini hissettim. Sabır ve anlayışlarından dolayı müteşekkirim.

Annem **Fatma KABLANOĞLU**, babam **Ayhan KABLANOĞLU**, ablam **Aslı KABLANOĞLU**. Yalnızca maddi, manevi destekleri için değil fakat bana kazandırdıkları olumlu alışkanlıklar için sonsuz teşekkür borçluyum. Ancak bugünlere gelebilmek özellikle annemin benim kendimi geliştirebilmem için verdiği mücadeleyle mümkün oldu. Aileme sahip olduğum için şanslı olduğumu şimdilerde daha iyi anlıyorum.

Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümü üyeleri. Bölümde 6 senem geçti. Bilime bakış açıları, yetkinlikleri ve eğitime olan hevesleri beni oldukça etkiledi. Her biri alanlarındaki yetkinlikleriyle rol modeldi. Ancak özellikle **Yrd. Doç. Ahu ÖZTÜRK** ve **Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN**'a teşekkür borçluyum. Uludağ Üniversitesi Psikoloji Topluluğu'na başkanlık yaptığım dönemde Yrd. Doç. Ahu ÖZTÜRK topluluk danışmanımızdı. Yalnızca akademik alanda değil; kişisel hayatımda sorumluluk ve disiplin kazanabilmem için çok uğraştı. Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN ise bilimsel titizliği ile beni etkiledi. Ondan aldığım Araştırma Yöntemleri dersleri, bilimsel metotlar konusunda sorumluluk hissetmemde başroldeydi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yıllara yayılmış kaotik bağlamı ise teşekkür etmem gereken bir başka nokta. Başka bir ülke vatandaşı olsaydım, muhtemelen, zihnimde sosyal olgulara yönelik bu kadar soru işareti oluşmazdı.

Bu serüvende hala yanımda olan ve artık olmayan birçok kişi. Hayatıma bir şekilde dahil olmuş herkese teşekkür borçluyum. Benliğimi oluşturma serüvenimde

hepsinin irili ufaklı katkıları oldu. Bazıları olumsuz şeylerle, diğerleri olumlu şeylerle yaşamımı dinamikleştirdi, bana mücadele edilmesi, baş edilmesi ve öğrenilmesi gereken yeni olaylar sundu.

Ancak en büyük teşekkürü **Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL**'e borçluyum. Yalnızca bana sosyal psikolojiyi sevdirmekle kalmadı, önemli bir amaç da verdi. Her hareketi, her söylemi beni oldukça etkiledi. Ancak biliyorum ki ona birkaç hoş sözde ve teşekkürde bulunmak, borcumu ödemeye yetmez. Bireylere -ve mümkünse topluluklara- dokunabilmek, onlara olumlu katkılar sunabilmek, sosyal problemlere yönelik bakış açıları geliştirebilmek, her zaman daha iyiyi hedeflemek Hocam'a borçlu olduğum en temel şeylerden. Onun öğrencisi olmaktan bir ömür gurur duyacağım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	iv
İNTİHAL YAZILIM RAPORU	v
YEMİN METNİ	vi
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Liderlik Etme Motivasyonu	7
1.1.1. Liderlik Etme Motivasyonu ve Liderlik	8
1.2. Sosyal Kimlik Perspektifi ve Liderlik	9
1.3. Bireysel Farklılıklar	13
1.3.1. Karanlık Üçlü (narsisizm, Makyavelizm ve psikopati)	15
1.3.1.1. Karanlık Üçlü ve Liderlik	16
1.3.2. Değerler	17
1.3.2.1. Değerler ve Karanlık Üçlü	19
1.3.2.2. Değerler ve Liderlik	20
1.3.3. Otoriteryen Kişilik Geleneği	23
1.3.3.1. Sağ-Kanat Yetkeçiliği	23
1.3.3.2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	24
1.3.3.3. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Sağ-Kanat Yetkeçiliği	24
1.3.3.4. Otoriteryen Kişilik Geleneği ve Karanlık Üçlü	26
1.3.3.5. Otoriteryen Kişilik Geleneği ve Değerler	27
1.3.3.6. Otoriteryen Kişilik Geleneği ve Liderlik	28
1.4. Liderlik Etme İsteğinin Altında Yatan Süreçler: Kişiliğe Karşı Durum veya Kişilik ve Durum Etkileşimi	30
2. UYGULAMA	34
2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	35
2.2. Hipotezler	35

2.2.1. Temel Çalışma Hipotezleri.....	35
2.2.2. Ön Çalışma Hipotezleri	36
3. Yöntem.....	37
3.3. Ön Çalışma.....	37
3.3.1. Katılımcılar.....	37
3.3.2. Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.2.1. Demografik Bilgi Formu	42
3.3.2.2. Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği	42
3.3.2.3. Portre Değerler Anketi	43
3.3.2.4. Liderlik Motivasyonu Ölçeği.....	43
3.3.2.5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ₇ Kısa Formu.....	44
3.3.2.6. Sağ-Kanat Yetkenciliği Ölçeği.....	45
3.3.3. İşlem.....	45
3.3.4. Veri Analizi	46
3.3.5. Bulgular.....	47
3.3.5.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi ₇ Kısa Formu Psikometrik Bulguları.....	47
3.3.5.2. Cinsiyet Farklarına İlişkin Bulgular	48
3.3.5.3. Değişkenler Arası Korelasyon Analizleri.....	48
3.3.6. Tartışma.....	53
3.4. Ana çalışma.....	57
3.4.1. Katılımcılar.....	57
3.4.2. Veri Toplama Araçları.....	57
3.4.2.1. Grupla Özdeşleşme Ölçeği	57
3.4.2.2. Topluluk Prototipi Ölçeği.....	57
3.4.3. İşlem.....	58
3.4.4. Veri Analizi	58
3.4.5. Bulgular.....	60
3.4.5.1. Gruplar Arasındaki Farklar için Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları.....	60
3.4.5.2. Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	61
3.4.5.3. Grup Prototipine Yaklaşmayı Yordayan Kişilik Özellikleri.....	62
3.4.5.4. Bireylerde Liderlik İsteğini Yordayan Değişkenler.....	69
3.4.6. Tartışma.....	75
4. GENEL TARTIŞMA VE SONUÇ	78

KAYNAKLAR	86
EKLER	100
Ek-1: Demografik Bilgi Formu	100
Ek-2: Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği	101
Ek-3: Portre Değerler Anketi	102
Ek-4: Liderlik Motivasyonu Ölçeği	104
Ek-5: SBY7 Kısa Formu	105
Ek-6: Sağ-Kanat Yetkenciliği Ölçeği	106
Ek-7: Grupla Özdeşleşme Ölçeği	108
Ek- 8: Topluluk Prototipi Ölçeği	109

TABLULAR

Şekil 1. Liderlik motivasyonları üzerindeki olası doğrudan ve dolaylı etkileri gösteren kavramsal model.....	33
Tablo 1. Örneklemin üniversite, topluluk ve cinsiyete göre dağılımı	38
Tablo 2. Tüm ölçeklerin psikometrik yapılarına dair bulgular	41
Şekil 2. Portre Değerler Anketi için çok boyutlu ölçeklendirme analizi	45
Tablo 3. Ön çalışma için tüm örnekleme ait tanımlayıcı istatistikler (N = 262)	50
Tablo 4. Ön çalışmadaki değişkenlere ait korelasyonlar (N = 262)	51
Tablo 5. Ön çalışma hipotezleri, hipotezleri test etmek için gerçekleştirilen işlemler ve elde edilen bulguların özeti	55
Tablo 6. Ana çalışma için değişkenler arasındaki korelasyonlar (N = 96).....	64
Tablo 7. Kötücül kişilik özellikleri yüksek (N = 41) ve düşük (N = 55) gruplar için korelasyonlar ..	65
Tablo 8. Tüm gruplar için grup prototipine yaklaşmayı yordayan değişkenler	67
Tablo 9. Topluluk ile özdeşleşme değişkeni eklendikten sonra grup prototipine yaklaşmayı yordayan değişkenler.....	68
Tablo 10. Liderlik isteğini yordayan değişkenler (N = 96).	70
Şekil 3. Liderlik isteğini etkileyen özellikler için yapısal eşitlik modeli (N = 96).....	73
Tablo 11. Ana çalışma hipotezleri, hipotezleri test etmek için gerçekleştirilen işlemler ve elde edilen bulguların özeti	74

1. GİRİŞ

Chemers (2008: 376) liderliği, “*Kolektif bir hedefe ulaşılabilmesi için bir bireyin diğer grup üyelerini harekete geçirmesini sağlayan sosyal etki süreci*” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım gereği; liderin, takipçilerinin gözünde sahip olduğu prestij ve güç aracılığıyla onların kaderini etkilediğini belirtmek mümkündür (Hogg, 2001: 188).

Liderin üyesi olduğu grup ve içinde bulunduğu toplum açısından önemi, liderliğin literatürde çokça tartişılmasına yol açmıştır. Bu tartişmaları iki başlıkta özetlemek mümkündür. Birinci tartişma; bir bireyin lider olarak sečilmesinde sahip olduğu kişilik özelliklerinin mi yoksa üyesi olduğu grubun özellik ve normlarının mı belirleyici olduğu üzerinedir (Kenny, Zaccaro, 1983: 678). İkinci tartişma ise sosyal etki sürecinin teorik açıdan anlamlandırılmasıyla paralel olarak liderliğin grup üzerindeki yapıcı veya yıkıcı etkisiyle bağlantılıdır (Prislin, Crano, 2015: 321). Ancak, takip eden kısımda detaylandırılacağı üzere, bu iki tartişma hattının birbirini beslediğini ifade etmek mümkündür.

Bireyin sahip olduğu üstün vasıfların, onun lider olarak sečilmesinde etkili olduğunu savunan görüşe Platon’da rastlamak mümkündür. Platon; yöneticilerin, yöneticiliğe aday diğer elitlerin ve yöneticilikle ilişkisi olmayan bireylerin kişilik özellikleri bakımından birbirlerinden farklılaştığını tartişmıştır (Moghaddam, 2013/2014: 231). Tarihsel süreç içerisinde Galton da (1896; akt. Zaccaro, 2007: 6) benimsediği evrimsel yaklaşımla, Platon’a benzer şekilde, bireyin lider olarak sečilmesine yol açan bazı üstün vasıflar tanımlamış ve bu vasıfların kuşaklar boyunca aktarıldığını ifade etmiştir. “*Büyük İnsan Kuramı*” olarak da adlandırılan kişilik yaklaşımı, 20. Yüzyılın ilk yarısına kadar liderlik çalışmalarında baskın anlayışı oluşturmuştur (Zaccaro, 2007: 6). Bu süreçte zeka, yař ve fiziksel görünüm gibi belirli kişilik özellikleri liderlik ile bağlantılı olarak çalışılmıştır (Stogdill, 1948: 63).

Liderlikte kişilik yaklaşımı, liderin kötücül eylemlerini de kişilik özellikleri üzerinden açıklamaktadır. Örneğin Nazizmin yarattığı tahribattan etkilenen Adorno, Frankel-Brunswick, Levinson ve Sanford (1950: 6-7); Nazi elitleri ve Nazi takipçileri

gibi yetkeci insanların, araştırmacıların Otoriteryen Kişilik adını verdiği, patolojik bir kişilik örüntüsüne sahip olduğunu savunmuşlardır.

Ancak 20. Yüzyılın ortalarına doğru Mann (1959: 243–66) ve Stogdill (1948: 65) gibi araştırmacıların derleme çalışmaları, tek tek kişilik özellikleri ile liderlik arasında bir ilişkinin kurulamayacağı yönünde bulgu sunmuştur. Stogdill (1948: 65), "*Bir durum gereği lider olan birisi başka bir durumda lider olamayabilir.*" diyerek durumsal faktörleri incelemenin liderlik çalışmaları açısından önemine işaret etmiştir. Zaccaro, Kemp ve Bader'e (2004: 105) göre; derlemelerin ele aldığı bu erken dönem çalışmalarında, liderliğe ilişkin, çok fazla kişilik özelliği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla, teorik bir yaklaşım geliştirmektense çoğunlukla betimleyici çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle, grubun karşılaştığı farklı durumlar arasında süreklilik sağlayan belirli kişilik özelliklerini saptamak güçleşmiştir.

Bu eleştirileri takiben kişilik özellikleri ile durumsal faktörleri bir arada ele almayı hedefleyen bazı melez yaklaşımlar geliştirilmiştir. Durumsallık (Contingency) yaklaşımı, dönüşümsel (transformational) liderlik, Lider ve Takipçi Değiş-Tokuş (Leader-Member Exchange) Kuramı ve karizmatik liderlik melez yaklaşımlara örnek verilebilir (Bass, 1999: 9–10; Fiedler, 1971: 128–31; Graen, Uhl-Bien, 1995: 225; House, Howell, 1992: 81–82). Tüm bu kuramlar; takipçiler ile olan iletişim, grubun karşılaştığı görevin zorluğu ve grubun takipçilerin ihtiyaçlarına veya başarıya odaklanmasına yol açacak normlar gibi durumsal faktörleri de liderlik süreci içerisine yerleştirmeyi hedeflemiştir. Buna rağmen bu aşamada da kuramcılar, liderin bir durumu veya diğerini tercih etmesine yol açan karar verme süreçlerini liderin kişilik özelliklerine dayanarak açıklamaya girişmişlerdir (House, Howell, 1992: 84). Sonuç olarak liderlik kuramlarında durumsal faktörlerin etkilerinin tam olarak yansıtılmadığı yönündeki eleştiriler melez çalışmalara da yöneltilmiştir (Örn. Turner, Reynolds, Subasic, 2008: 59-60; Yukl, 1999: 291).

Liderliğin doğasının ne olduğuna dair anlayışın değişimine, liderlik literatüründeki tartışmalara ek olarak, 1960'larda "sosyal psikolojinin güven bunalımı" sürecinin de etki ettiği söylenebilir. Bu süreçte; karmaşık olguları, altında yatan daha basit süreçlerle açıklamaya dayanan indirgemecilik anlayışına eleştiriler yöneltilmiştir. İndirgemeci yaklaşımın karmaşık sosyal davranışları açıklamakta yetersiz kaldığı iddia edilmiştir.

Bazı araştırmacılar ise sosyal psikoloji kuramlarının, indirgemecilik sorununu aşabilmek amacıyla, farklı analiz düzeylerini ele almaları gerektiğini savunmuşlardır (Hogg, Vaughan, 2014/2017: 41-42). Örneğın Doise (1986; akt. Hogg, Vaughan, 2014/2017: 42), içsel-kişisel, kişilerarası/durumsal, konumsal ve ideolojik olmak üzere dört düzeyli bir sınıflama önermiştir. Eleştiri döneminin ardından liderlik sürecini, liderin kalıcı kişilik özelliklerine indirgmeden açıklama gayesinde olan, bazı modellerin olduğu görölmektedir. Örneğın Liderliğın Normatif Modeli (Normative Model of Leadership) liderliğe özgü karar verme kurallarına etki edebilecek durumsal faktörlere odaklanmaktadır. Modele göre, liderin despotluktan paylaşımcılığa kadar değışebilen en az 5 farklı karar verme süreci bulunmaktadır. Bu karar verme süreci kararları yalnız başına almaktan gruba danışmaya kadar liderin eylemlerini organize etmektedir. Ancak tanımlanmış 7 farklı durum (verilecek kararın önemi, hedef yönelimi, liderin deneyimi, grubun deneyimi, grubun göreve bağıllığı, grubun desteğı, çatışma potansiyeli) liderin karar verme sürecinin doğrultusunu belirlemektedir. (Vroom, 2000: 86-89; Vroom, Jago, 2007: 20-23). Lord ve meslektaşları (Lord, Brown, Freiberg, 1999: 168-171; Lord, Brown, Harvey, Hall, 2001: 316-323) ise liderlik sürecinde takipçilerin benlik yapılarına odaklanmışlardır. Yazarlara göre kültür ve bireysel yaşantılar sonucu oluşın zihinsel şemalar, bireylerin sosyal faaliyetlerinin temelidir. Birbirleriyle güçlü şekilde bağlantılı olan şemalar (örneğin erkeksilik şeması ile cesur şeması) takipçinin liderlik rolüne ilişkin zihinsel prototipini üretmektedir. Bu prototipe uygun bireyler liderlik rolüne daha uygun olarak algılanmaktadır. Örneğın bir bireyin bireysel kimliğine ilişkin şemaları belirli bir bağlamda ulaşılabilir durumdaysa bireyselliğı vurgulayan bir bireye yönelik liderlik değerlendirmesi daha olumlu olacaktır. Ancak bu bilişsel eğilimli modellerin ağırlıkla bireysel zihinlere odaklandığı ve geniş sosyal bağlamı es geçtiğı anlaşılmaktadır.

Tajfel ve Turner'ın (1979: 33) eleştirileri paylaşılarak geliştirdikleri Sosyal Kimlik Kuramı, kritik sürecinin ilk meyvesi olarak kabul edilebilir. Kuramcılar; bireyin, bireysel kimlik ve sosyal kimlik olarak adlandırdıkları, iki benlik yapısına sahip olduğunu belirtmişler, sosyal davranışın ise sosyal kimliğın bir fonksiyonu olduğu varsayımında bulunmuşlardır (Tajfel, Turner, 1979: 34). Sosyal Kimlik Kuramı ile aynı indirgemecilik karşıtı meta-teoriye dayanan Kendini Sınıflandırma Kuramı ise liderliğı, lider ile diğer grup üyelerinin ortak bir sosyal kimliğı paylaştığı ve bu kimliğı en iyi yansıtan, diğer bir deyişle en prototipik, üyenin lider olarak görüleceğı argümanıyladır grup süreçleri içerisine

yerleştirmiştir (Turner, 1999: 6; Turner, Reynolds, Subasic, 2008: 60). Dolayısıyla Sosyal Kimlik Perspektifi (Sosyal Kimlik Kuramı ve Kendini Sınıflandırma Kuramı'nın birleşiminden oluşan meta-kurama verilen isim), bireyin sahip olduğu ayırıcı kişilik özellikleri ya da bireysel kimliği vasıtasıyla lider olarak seçildiğine dair “Büyük İnsan Kuramı” anlayışını tümüyle reddetmektedir (Haslam, Reicher, 2016: 23). Sosyal Kimlik Perspektifi'nin liderlik analizinin diğer prortip yaklaşımlarından ayrıldığı nokta ise liderlik prototipini tekil bir zihinde gelişen yapı olarak tanımlamaktansa grubun uzlaşısı sonucu oluşan yapı olarak tanımlamasıdır (Haslam ve ark., 2001: 194).

Sosyal Kimlik Perspektifi; indirgemecilik karşıtı anlayışla kötücül liderliğin liderin kişiliğine atfedilmesini de eleştirmiştir. Hogg'a (2005: 1248) göre grup; liderlikte ve grup üyeliğinde etik davranışı grup kimliğinin bir bileşeni olarak öne çıkarmadığında grup etik dışı davranışlara meyledebilmektedir. Bu anlamda, üyelerinin çok fazla özdeşim kurduğu gruplar bilhassa bu tehdiğe açık hale gelmektedir. Çünkü lider, kısmen, gruba körü körüne bağlanmış olan takipçileri karşısındaki sorumluluğundan da kurtulmaktadır (Hogg, 2005: 1256). Liderlik literatüründe, bilindiği kadarıyla, farklı analiz düzeylerini bir araya getirebilen ve böylece Sosyal Kimlik Perspektifi'ne rakip olabilecek düzeyde derli toplu bir açıklama sunan durumsal yaklaşım bulunmamaktadır. Dolayısıyla Sosyal Kimlik Perspektifi'nin prototipiklik açıklaması, çalışmanın durumsal çatısı olarak seçilmiştir.

Ancak liderliğe dair farklı bir etkileşimsel anlayış; liderin kişilik özellikleriyle grup süreçlerini bir araya getirmektedir. Bu anlayışın gelişmesine katkı sunan birkaç etmen olduğunu ifade etmek mümkündür. İlk olarak, kişilik özelliklerinin yadsınmasına yol ačan derleme çalışmalarının gelişen istatistiksel yöntemlerle kontrol edilmesi, en azından bazı kişilik özelliklerinin lider olmak ile ilişkili olabileceğini göstermiştir (Zaccaro, Kemp, Bader, 2004: 108). Sosyal biliş çalışmalarının gelişmesi de modern sosyal psikoloji araştırmalarında kişiliğe yapılan vurgunun artmasına yol açmıştır. Bu görüşe göre; bireyler hedef, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda -diğer bir deyişle sahip oldukları kişilik özellikleri temelinde- diğer bireyleri ve içlerinde buldukları durumları yorumlamaktadırlar. Bireylerin sosyal olguları yorumlarken sıkça başvurdukları kişilik özelliklerinin ise kronik biçimde erişilebilir hale geleceği öngörülmektedir. Dönüřümlü olarak, bireyler bir durumu yorumlarken kronikleşmiş kategorilerine başvurma

eğiliminde olacaklardır. Böylece bireyler, sosyal gerçekliğe dair tepkiler üretirken birbirlerinden farklılaşacaklardır (North, Fiske, 2011: 91). Bu anlayış ile paralel olarak Kunda ve Spencer'in (2003: 540) çalışmasında bir gruba üye olan bireylerin her zaman grup içinde paylaşılan kalıpyargılar çerçevesinde davranmayabileceği gösterilmiştir. Bunun yerine her bir bireyin davranışlarının, aynı bireyin sahip olduğu hedef ve motivasyonlar çerçevesinde farklılaşabileceği tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırmacılar, bireylerin sosyal davranışlarının anlaşılabilmesi için, bireylerin seçili bir durumu farklı şekilde yorumlamasına etki edebilecek bireysel farklılıkların incelenmesini önermektedirler. Başka bir deyişle araştırmacılar tarafından "*birey x durum*" şeklinde oluşturulan araştırma desenlerinin önemi vurgulanmıştır. Benzer şekilde Guinote, Weick, Cai (2012: 481) mevcut durum, bireylerin kronikleşmiş şemalarıyla çelişen bilgiler sunmadığı müddetçe; güç sahibi (yüksek sosyal statülü) bireylerin, güçsüz (düşük sosyal statülü) bireylere kıyasla, kişilik özelliklerine dayalı davranışlar sergilemeye daha fazla meyilli olacağını göstermişlerdir.

Kenny ve Zaccaro (1983: 682–83) bir bireyin lider olarak seçilmesinde belirli bir kişilik özelliğinin doğrudan bir etkisinin olmayabileceğini kabul etmektedirler. Ancak araştırmacılar, grubun içinde bulunduğu durumların değişmesine rağmen bir bireyin liderliğini sürdürülebilmesindeki varyansın %49 ile %82'sinin kişilik özellikleriyle açıklanabildiği göstermişlerdir. Kenny ve Zaccaro bu bulgulara, literatürde rotasyon dizaynı ismi verilen bir metodu kullanan çalışmalarını inceleyerek ulaşmışlardır. Bu türden çalışmalarda ya grubun içerisinde bulunduğu durum (grubun baş etmesi için verilen görevin doğası) yahut grubun üyeleri değişimlenerek bir düzenekte lider olarak seçilen kişinin bir başka düzenekte de lider olarak seçilip seçilmeyeceği incelenmektedir (Kenny, Zaccaro, 1983: 680).

Furnham (2010: 4-5), bu çalışmanın da hedefiyle paralel biçimde, liderliğin anlaşılabilmesi için liderin özelliklerinin, takipçilerinin değer ile hedeflerinin ve grubun içinde bulunduğu durumun bir arada incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu anlamda yıkıcı (destructive) bireylerin; kişisel çıkarlarını (şöhrete ve kaynaklara ulaşmak gibi) karşılamak hedefiyle diğerlerini manipüle edebileceğini, dolayısıyla durumun gerektirdiği gibi davranabileceğini tartışmıştır.

Tarihsel süreçte liderlerin, şahsi çıkarlar ve gerekçelerle grupları manipüle ettiği örneklere rastlamak mümkündür. Tarihçi Faroqhi (2004/2010: 16), Osmanlı'nın iç ve dış siyasetinin, genel olarak kabul gördüğü şekliyle, yalnızca rasyonel gerekçelere dayanmadığı; aynı zamanda yönetici elitler arasındaki iktidar çatışmalarına fayda sağlayacak şekilde manipüle edilebildiğini vurgulamaktadır. Frank (2005: 13-27) ise, ABD Kansas'ta serbest piyasa ekonomisini savunan Cumhuriyetçi Parti elitlerinin yürüttüğü seçim kampanyalarını örneklemektedir. Frank; geleneksel olarak Demokrat Parti'nin ise Cumhuriyetçi Parti'ye kıyasla, ekonomik ve sosyal alanda sosyal demokrasi anlayışına daha yakın olduğunu vurgulamaktadır. Buna rağmen Cumhuriyetçi Parti elitleri işçi sınıfının yoğun olduğu Kansas'ta, seçim kampanyası boyunca, Demokrat Parti'yi ve Demokrat Parti yöneticilerini lüks, israf ve konfor düşkünü kimseler şeklinde yansıtmışlardır. Kendileri ise vahşi piyasa düzenine yönelik, görünüşte, eleştiriler sunmuşlar ve böylece işçi sınıfına yakın oldukları vurgusunda bulunmuşlardır. Böylece, Frank'e göre, Kansalı işçi sınıfını partilerine çekerek Kansas seçimlerini kazanmışlardır.

Sonuç olarak mevcut çalışmanın temel amacı; liderlik literatürünün en önemli ikilemini oluşturan kişilik ve durumsal yaklaşımları kıyaslamaktır. Bu amaçla; Sosyal Kimlik Perspektifi'nin prototipiklik açıklaması çalışmanın bağlamsal çatısını oluşturmaktadır. Çalışmanın önemli ikinci sorusuysa kötücül kişilik özelliklerine sahip bireylerin, kişisel çıkarları doğrultusunda ve manipülatif biçimde, grup prototipine yaklaşmasının mümkün olup olmadığını sorgulamaktır. Kötücül kişilik özellikleri ise Karanlık Üçlü, özgenişletim değeri, Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Liderlik Etme Motivasyonu olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında öncelikle çalışmanın temel yordanan değişkenleri olan liderlik motivasyonları tanıtılmaktadır. Ardından, çalışmanın bağlamsal çatısı olan Sosyal Kimlik Kuramı ve liderliğe yönelik analizi aktarılmaktadır. Sonrasında ise çalışmada ele alınan kişilik özelliklerinden bahsedilmektedir. Kişilik özellikleri, birkaç alt başlıktan oluşmaktadır. Öncelikle, kişilik özellikleri tanıtılmakta, ardından liderlik etme motivasyonları ve diğer kişilik değişkenleriyle ilişkisini konu edinen çalışmalar derlenmekte ve son olarak kişilik özelliğinin liderlik ile ilişkisini incelemiş çalışmalar sunulmaktadır. Son olarak çalışmanın uygulanışı aktarılacaktır.

1.1. Liderlik Etme Motivasyonu

Liderlik etme motivasyonu (Motivation to Lead; LM), Chan ve Drasgow (2001: 482) tarafından lider olmaya ve liderliği sürdürmeye etki eden, görece sabit bireysel farklılıklar olarak tanımlanmıştır. Ancak bu farklılıkların doğuştan getirilmediği, deneyime ve öğrenmeye bağlı olarak değişebileceği tartışılmıştır. Liderlik motivasyonları yüksek veya düşük olarak değişen tek bir yapı (genel liderlik etme motivasyonu; genel LM) şeklinde ele alınabileceği gibi; duygusal kimlik (affective-identity), sosyal-normatif (social-normative) ve çıkarısız (noncalculative) liderlik motivasyonu şeklinde en az üç ayrı faktör halinde incelenebileceği de belirtilmektedir. Yalnızca ötekilerine liderlik etmeyi sevdiği için liderlik eden bireylerin duygusal liderlik motivasyonunun (duygusal kimlik LM), sorumluluk duygusu veya görev bilinci gibi sebepler ile diğerlerine liderlik eden bireylerin sosyal normatif liderlik motivasyonunun (sosyal-normatif LM), liderliğin şahsi getirilerini ve götürülerini hesaplamaksızın liderlik etmeyi seçen bireylerin ise çıkarısız liderlik motivasyonunun (çıkarsız LM) yüksek olması beklenmektedir. Duygusal kimlik LM ve sosyal-normatif LM dikey toplulukçuluk değerleri ile ilişkiliyken bu motivasyonları yüksek olan bireylerin aynı zamanda liderlik becerilerine güven duyduğu ve geçmiş yaşantılarında, diğer bireylere göre, daha fazla liderlik deneyimlerinin olduğu araştırmacılar tarafından ortaya konan bir başka argümandır. Çıkarsız LM ise toplulukçu değerler ile pozitif, bireyci değerler ile negatif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca duygusal kimlik LM dışadönüklük ile çıkarsız LM ise uyumluluk ve duygusal denge ile ilişkilidir (Chan, Rounds, Drasgow, 2000: 228).

Amit ve meslektaşları (2007: 143) tarafından İsrail’de, İsrail Savunma Kuvvetlerine üye 402 erkek asker üzerinde LM modeli test edilmiştir. Araştırmacılar orijinal modele iki faktörün daha eklenmesini önermişlerdir; ideolojik LM ve vatansever (patriotic) LM. Araştırmacılar yüksek vatansever LM’ye sahip liderlerin, bu bir ideolojiden vazgeçmek anlamına da gelse, vatanının çıkarlarına hizmet etmek amacıyla eylemlerde bulunacağını; yüksek ideolojik LM’ye bireylerin ise sahip oldukları ideolojiyi (Marksist ideoloji gibi) sürdürmek ve güçlendirmek amacıyla eylemlerde bulunacağını belirtmekteledir (Amit vd., 2007: 141–42). İdeolojik LM’yi ölçebilmek amacıyla 5, vatansever LM’yi ölçebilmek amacıyla 4 ve orijinal yapıya ek olması amacıyla 3 madde ölçeğe eklenmiştir (Amit vd., 2007: 144–45). Araştırmanın üç faktör için faktör analizi sonuçları Chan ve

Drasgow'un (2001: 486) bulgularını desteklemekle birlikte her maddenin olması gerektiği gibi faktörlere yüklenmediği belirtilmiştir. Ayrıca üç ölçekten dört maddenin dördüncü ve anlamsız bir faktöre yüklendiği de raporlanmıştır. Faktör analizi sonuçları bu araştırmacılar tarafından önerilen 5 faktörlü modeli desteklemiştir. Son olarak akranları ve komutanları tarafından lider olarak değerlendirilen bir askerın diğer askerlere göre yüksek LM'ye sahip olacağı yönündeki hipotezi, 4 ayrı faktör ve genel LM için desteklenirken ideolojik LM için desteklenememiştir (Amit vd., 2007: 146–53).

LM, Estonya bağlamında da denenmiştir. Kasemaa (2016: 70), birincisi 170 Estonya Savunma Kuvvetleri üyesi ve ikincisi Estonya Savunma Kuvvetleri üyesi, öğrenci ve polis olmak üzere toplam 347 kişilik iki farklı örnekleme kullanarak LM Ölçeği'ni Estonya'ya uyarlamıştır. Kasemaa (2016: 71), çalışmasında Chan, Rounds ve Drasgow (2000: 231–32)'un üç faktörlü ölçüm aracına ek olarak Amit ve meslektaşlarının (2007: 144–45) önermiş olduğu ideolojik ve vatansever LM boyutlarını da test etmiştir. Buna göre Kasemaa'nın (2016: 76–79) çalışmasında; Chan, Rounds ve Drasgow'un (2000: 231–32) önermiş olduğu standart modeldeki bazı maddeler düşük faktör yükleri nedeniyle elenmiş ve her faktöre 6 madde düşen 3 faktörlü bir çözüme ulaşılmıştır. Kasemaa (2016: 79–80); Estonya Savunma Kuvvetleri harici örneklemede vatansever ve ideolojik LM'lerin güvenilirlik katsayılarının düşük olmasından hareketle bu LM'lerin yalnızca askeri popülasyona uygulanmasının daha iyi olabileceğini tartışmıştır.

LM'nin farklı bağlamlarda desteklenmesi, bir taraftan lider olmaya istekli bireyleri lider olmayan bireylerden ayıran bazı evrensel yakın motivasyonel ilkeler olabileceğini; diğer taraftan bu motivasyonel ilkelerin farklı kültürlerden ve kurumlardan etkilenebileceğini işaret etmektedir (Kasemaa, 2016: 84).

1.1.1. Liderlik Etme Motivasyonu ve Liderlik

Chan ve Drasgow'un (2001: 482) oluşturduğu teorik çerçeveye göre liderlik motivasyonları, liderlik rolüne ulaşmanın en yakın yordayıcısı durumundadır. Liderlik motivasyonunu temel alan çalışmalar, Chan ve Drasgow'u destekler niteliktedir. Örneğin Kasemaa (2016: 82), geçmiş yaşam öyküsünde liderlik deneyimi bulunan bireylerin

bilhassa duyuşsal kimlik LM puanlarının, liderlik deneyimi bulunmayan bireylere göre, daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Amit ve meslektaşları (2007: 153); başta duyuşsal kimlik LM olmak üzere, yüksek LM'ye sahip bireylerin, akranları tarafından yapılan ekip liderliği değerlendirmelerinde anlamlı biçimde yüksek puanlar aldığını göstermiştir. Yine, yüksek LM'ye sahip bireylerin liderlik eğitimlerinde anlamlı biçimde başarılı oldukları görülmüştür (Stiehl vd., 2015: 93). Turhan'ın (2014: 142-144) çalışmasında ise yüksek duyuşsal kimlik LM'ye ve sosyal-normatif LM'ye sahip bireylerin çalışmada ele alınan gruplarda liderlik yapmaya yönelik belirgin bir arzusunun olduğu görülmüştür. Gruplarda liderlik arzusunun özellikle yüksek duyuşsal kimlik LM'ye sahip bireylerde daha belirgin olduğu belirtilmiştir. Yüksek duyuşsal kimlik LM'ye sahip bireylerin, teorik olarak, bireysel başarı ve üstünlük isteği nedeniyle liderlik pozisyonunu elde etmeye motive oldukları vurgulanmaktadır (Chan, Rounds, Drasgow, 2000: 228).

Liderlik motivasyonlarını ölçen maddeler de (Örn. “Başkalarını yönetmekten hoşlanan biriyim” veya “Genellikle içinde yer aldığım grupların lideri olmayı istemişimdir”) liderlik motivasyonlarının, kavramsal olarak, liderlik etmeye yönelik istek ile oldukça ilişkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla mevcut çalışmada liderlik motivasyonları, bireylerin liderlik rolüne yönelik arzusunu yansıması bağlamında, temel yordanan değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmanın temel sorusu olan kişilik özellikleri ve durumsal faktörlerin liderlik sürecindeki rolü, liderlik motivasyonları üzerinden test edilecektir. Bu bağlamda, *etkileşimci* yaklaşımın (Bkz. Haslam, Reicher, 2007: 619-21) çalışmanın iskeletini oluşturduğu göz önünde bulundurulursa, çalışmanın temel hipotezi “karanlık üçlü, özgenişletim değerleri ve SBY (kötücül kişilik özellikleri) ile grup prototipi bireyin liderlik etme isteğini (liderlik motivasyonları) yordamaktadır.” şeklindedir. Kötücül kişilik özellikleri, çıkar ve kazanç gözetmeksizin liderlik etmeye yönelik bir motivasyon olan çıkarsız LM'yi negatif yönde; diğer liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordayacaktır (Hipotez A-1).

1.2. Sosyal Kimlik Perspektifi ve Liderlik

Sosyal Kimlik Perspektifi, yukarıda da bahsedildiği üzere, grup davranışlarının bireyin kişisel kimliğine indirgenerek değil; bireyin bir gruba üyeliğini temsil eden sosyal

kimliği bağlamında, bağlamsal faktörler gözetilerek incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (Tajfel, Turner, 1979: 33–35). Sosyal Kimlik Kuramı'nın temelleri, 1970'lerde Henri Tajfel ve ekibi tarafından Minimal Grup Paradigması çalışmalarında ortaya çıkan içgrubu kayırma olgusunu açıklayabilmek için atılmıştır (Hornsey, 2008: 205). Minimal Grup Paradigması kısaca, katılımcıların yazı-tura gibi şansa bağlı bir seçimle bir gruba atıldığı bir yöntemi içermektedir. Katılımcılardan, sembolik paraları içgrup üyeleri ve dışgrup üyeleri arasında dağıtması beklenmektedir. Ancak katılımcıların dağıtım yaparken tutarlı olarak içgruplarını kayırdıkları gözlenmiştir. Kurama göre, böylesine basit bir üyelik süreci dahi, bireyin bir gruba üyeliğini yansıtan, sosyal kimlik edinilmesi için yeterlidir. Böylece birey, sosyal dünyayı “biz ve onlar” olarak sınıflandırmaya başlamaktadır. Ayrıca, kurama göre, bireyin en temel motivasyonu özsaygı kazanmak ve kazanılan özsaygıyı korumaktır. Dolayısıyla, sosyal sınıflandırma sürecinin sonunda birey, olumlu benlik imajı geliştirebilmek hedefiyle grubunu kayırmaktadır (Hogg, Abrams, 1998: 43-45). Sosyal Kimlik Kuramı'na bağlı araştırmacılar çoğunlukla gruplararası davranışa odaklanmış; bilişsel, motivasyonel süreçlerin ve statükoya yönelik algının gruplararası ilişkiler üzerindeki etkisini incelemişlerdir (Tajfel, Turner, 1979: 43).

Tajfel'in ölümünün ardından Turner ve meslektaşları; Sosyal Kimlik Kuramı'ndan aldıkları entelektüel mirası grup içi süreçler, kalıpyargılar ve sosyal biliş gibi konularla genişletmişler ve Kendini Sınıflandırma Kuramı'nı geliştirmişlerdir. Kuramcılar, bireysel kimlik ve sosyal kimlik arasında önerilmiş olan kutuplaşmanın yerine kişilik yitimi (depersonalization) sürecini koymuşlardır. Buna göre; birey kendisini bir sosyal uyaranı temel alarak sınıflayıp sosyal kimlik edinmektedir. Sosyal bağlam, grup üyeliğini belirginleştirdiğinde birey kendisini grup üyelerinden ayrı bir kişi olarak görmektense benliğini grup üyeliği üzerinden tanımlamaktadır. Kuram, bireyin benliğini gruba ilişkin kalıpyargılar doğrultusunda şekillendirdiği bu sürecin (self-stereotyping) grup davranışlarının temel koşulu olduğunu vurgulamaktadır (Turner, 1999: 11-12). İçgruba ilişkin kalıpyargılara -ya da normlara- dair bilgiyi ise zihinlerinde prototipler olarak temsil etmekteledir. Prototipler, metakontrast ismi verilen bir ilkeye göre şekillenmektedir. İlkeye göre prototipler, grup içi benzerlikleri ve gruplararası farklılıkları maksimize edecek şekilde oluşmaktadır (Hogg, 2010: 1176). Böylelikle bireyin

davranışları, bağlama ve duruma özgü sistematik yanlılığa uğrayarak grup ile uyumlu davranışlara dönüşmektedir (Hogg, Turner, 1987: 325–26).

Ancak grubun her üyesi, grup prototipini aynı düzeyde temsil etmemektedir. Grubun bazı üyeleri grup prototipini, diğer üyelere kıyasla, daha iyi temsil etmekte ve prototipe daha yakın üye haline gelmektedir. Grubun diğer üyeleri ise grup prototipi hakkında bilgi edinebilmek amacıyla grubun prototipik üyesini takip etmektedir. Böylece prototipik üye sosyal etki kaynağı haline gelerek lider olarak belirlemede, diğer üyeler ise prototipik üye tarafından oluşturulan sosyal etkiye uymaktadırlar. Grup prototipinin bağlama duyarlı olduğu göz önünde bulundurulunca, liderlik sürecinin de bağlamsal hassasiyet taşıdığı savunulmaktadır. Grup prototipi korunduğu sürece prototipe en yakın kişi liderlik pozisyonunu koruyabilmektedir. Buna bağlı olarak lider, diğer üyelerin üzerinde daha etkin biçimde sosyal etki oluşturabilmektedir. Ancak grup prototipinin değişmesi durumunda başka üyeler prototipe daha yakın algılanabilmekte ve böylece liderlik el değiştirebilmektedir (Hogg, 2001: 189).

Reicher ve Hopkins (1996: 356–57) İngiltere’de Muhafazakar Parti’nin lideri ve başbakan Margaret Thatcher ile muhalefetteki İşçi Partisi’nin lideri Neil Kinnock’ın 1984-85’teki İngiliz maden işçilerinin grevi sırasındaki konuşmalarını, prototipiklik hipotezini sınamak amacıyla, söylem analizine tabi tutmuşlardır. Araştırmacılar hem Thatcher’ın hem de Kinnock’ın, söylemlerinde iç gruplarının sınırlarını, başka bir deyişle prototipini, tanımladığını; kendilerini bu prototipi en iyi temsil eden birey olarak betimlerken rakiplerini ise marjinalleştirdiklerini göstermişlerdir. Dahası, liderler rakiplerini yalnızca kendi içgruplarının prototipleri üzerinden marjinalleştirmekle kalmamıştır. Aynı zamanda rakip liderin, rakip içgrupun prototipini temsil edemediğini de vurgulayarak, rakip takipçiler tarafından algılanan prototipi temsil gücünü de azaltmaya çalışmışlardır. Örneğin Kinnock konuşmalarında, Thatcher yönetiminin İngiltere’nin muhafazakar değerleriyle uyuşmadığını birçok kez vurgulamıştır (Reicher, Hopkins, 1996: 360–69).

Barreto ve Hogg (2017: 45–50), prototipiklik açıklamasının gücünü test etmek amacıyla bir meta-analiz çalışması yapmışlardır. Toplamda 6678 katılımcıyı içeren 35 örneklemin incelendiği bu çalışmada; liderin prototipikliği ile üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiği, liderin algılanan etkililiği (effectiveness) ve lidere duyulan güven

arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Liderin prototipikliği ile üyeler tarafından olumlu değerlendirilmesi arasında pozitif bir ilişki görülmüş; bu ilişkinin ise korelasyonel çalışmalarda, deneysel çalışmalara göre, daha güçlü olduğu bulunmuştur. Ayrıca hem lidere duyulan güven hem de liderin etkin değerlendirilmesinin liderin prototipikliğiyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüş; bu ilişkinin ise lidere duyulan güven açısından daha güçlü olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla araştırmacılara göre üyeler, lideri “*içimizden biri*” olarak gördüğü takdirde ona daha çok güven duymaktadırlar. Son olarak, liderin prototipikliğinin üyelerin lider hakkındaki değerlendirmelerindeki varyansın %24’ünü açıkladığı bulunmuştur.

Ancak Reicher ve Hopkins (2003: 199-201) liderin, basitçe, grup süreçlerinin bir tutsağı olmadığını; aksine kimliği üreten kişi (entrepreneur of identity) olduğunu da vurgulamaktadırlar. Buna göre; her ne kadar lider, üyesi olduğu grubu en iyi temsil eden kişi olduğu için bu pozisyona ulaşıyor olsa da bir kere lider pozisyonuna geldikten sonra çeşitli yöntemlerle grubun değer, inanç ve amaçlarını değiştirebilmektedir. Benzer şekilde Abrams ve meslektaşları (2008: 665-74); toplamda 567 kişinin katıldığı 5 çalışmada, grup üyeleri tarafından liderlerine, grup prototipinden bir miktar sapabilmeleri için yenilik avansı (innovation credit) sağlandığını göstermişlerdir.

Dolayısıyla, aktarılan çalışmalar, Sosyal Kimlik Perspektifi’nin liderlik açıklamasının hem teorik olarak hem de pratikte desteklenen güçlü bir açıklama olduğunu göstermektedir. Belirtildiği gibi kuramcılar, grup süreçlerinin bireyin kişisel özellikleri bağlamında açıklanamayacağını vurgulamakta ve liderliği de bu bağlamda ele almaktadır. Kuramcılar; bir bireyin prototipik hale gelmesinin, bu bireyin üyesi olduğu grubun özelliklerini büyük ölçüde içselleştirmesi anlamına geldiğini vurgulamaktadırlar. Başka bir deyişle grubun, prototipik liderin benlik tanımında önemli bir yere sahip olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla Sosyal Kimlik Perspektifi’ne göre prototipik liderin, grupla özdeşleşme düzeyinin de yüksek olması beklenmektedir (Hogg, 2005: 1250).

Sosyal Kimlik kuramcılarını, prototipik üye ile liderlik arasındaki ilişkiyi takipçilerin prototipik üye ve prototipik olmayan üyeye yönelik tercihleri üzerinden çalışmışlardır (Bkz. Barreto, Hogg, 2017: 45-50). Ancak prototipik üyenin liderliğe yönelik bir motivasyonunun olup olmadığı, bilindiği kadarıyla, araştırılan bir konu değildir. Bir diğer deyişle, bir bireyin grubunun prototipine yaklaşmasındaki esas hedefin

liderlik etme isteği olup olmadığı incelenmemiştir. Bu bağlamda prototipe yaklaşmanın liderlik motivasyonunu yordayacağı öngörülmektedir. Zira bir bireyin prototipe en çok yaklaşan ye olmasının onun liderlik etme isteğini de açıklaması beklenmektedir. Diğer taraftan prototiplerin, grubun norm ve değerlerini yansıttağı ve bağlama özgü dönüşümlere uğradığı göz önünde bulundurulursa tüm liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordayacağı savunulabilir. Çünkü prototipik liderin liderlik yönelimi, grubun beklenti ve değerleri doğrultusunda olacaktır (Bkz. Hipotez A-1). Ancak çalışmanın hedefi bağlamında, kötücül kişilik özelliklerine sahip bireylerin gruplarıyla özdeşleşme düzeylerinin istatistiksel olarak kontrol edildiği durumda dahi, grup prototipine yaklaşmayı yordayacağı öngörülmektedir. Diğer bir ifadeyle; kötücül kişilik özelliklerinin manipülatif doğası nedeniyle, grup bu bireylerin benliğinde önemli bir yer edinmiyor olsa dahi, liderlik hedefiyle grup prototipine yaklaşacakları düşünülmektedir (Hipotez A-2). Lider olmaya hevesli bireylerin, grubun istek ve hedeflerinin öneminin farkında olarak, şahsi menfaatlerinin grubunun menfaatleriyle rtşyormuş gibi davranması bu anlamda olası görünmektedir.

Kimi araştırmacılar ise (rn. Perreault, Bourhis, 1999: 94–95; Sidanius, Pratto, Mitchell, 1994: 154–55) bireylerarası farklılıkların bireylerin igruplarıyla özdeşleşmesi üzerinden veya özdeşleşme düzeyleriyle etkileşimli olarak ayrımcılık gibi sosyal davranışları etkileyeceğini ifade etmiştir. Reynolds ve meslektaşları (2007: 522–35) ise çalışmalarında ele aldıkları otoriteryanizm, Sosyal Baskınlık Yönelimi ve yapılandırılmış dünya ihtiyaı (personal need for structure) değişkenlerinin ne grupla özdeşleşme düzeyleri üzerinden ne de doğrudan Minimal Grup Paradigması'nda görülen ayrımcı davranışı etkilemediğini göstermişlerdir. Dolayısıyla konu hakkında çelişkili bulgulara bir açıklık getirmek hedefiyle bu tartışma da çalışmada incelenecektir. Bu bağlamda, kötücül kişilik özelliklerinin grupla özdeşleşme düzeyi ile etkileşimlerinin bireylerin grup prototipine yaklaşmasını yordayacağı öngörülmektedir (Hipotez A-3).

1.3. Bireysel Farklılıklar

Sosyal Kimlik Perspektifi hem grupii hem de gruplararası süreçlere dair kapsamlı bir yaklaşım geliştirmiş olsa da eleştirilerin de hedefi olmuştur. Kuramın sosyal değişimi hedef alan meta-teorik anlayışı, sosyal değişimin her zaman ve her toplumda kolayca

gerçekleşmediğini belirtilen araştırmacılarca eleştirilmiştir (Moghaddam, 2013/2014: 4-5; Jost, Banaji, Nosek, 2004: 883-87; Sidanius, Pratto, 1999: 19-20; karşılaştırma için Bkz.: Rubin, Hewstone, 2004: 838). Diğer taraftan Huddy (2004: 954), bu kuramsal yaklaşımın, grup davranışında bireyler arasındaki farklılıkların anlaşılabilmesi için çok fazla malzeme sunmadığını vurgulamaktadır. Bireysel farklılıkların, biyolojik hazır oluşla veya sosyalleşme süreçleri vasıtasıyla edinilen görece statik yapılar olduğu göz önünde bulundurulunca, bu iki eleştiri hattının ilişki içerisinde olduğunu iddia etmek mümkün hale gelmektedir. Bilhassa, liderlik açısından bakılacak olursa, Reicher ve Hopkins (2003: 209) gibi Sosyal Kimlik araştırmacıları da liderliğin karmaşık doğasının anlaşılabilmesi için sosyal kategorizasyon açıklamaları ile ideoloji ve psikopatoloji gibi bireysel farklılıkları üreten diğer açıklamaları bir arada ele almanın gerekliliğini belirtmişlerdir.

Öncelikle bireyler arasında farklılıklara yol açan özelliklerin ne olduğunu anlamak önemlidir. Bu amaçla sosyal psikoloji içerisinde bir bireyi diğerlerinden ayıran farklılıklar ile ne kastedildiği tartışılacak, sonrasında ise çalışmanın ele aldığı bireysel farklılıklar detaylıca tanıtılacaktır.

McCrae ve Costa (McCrae vd., 2000: 174-75; McCrae, Costa, 1997: 509-10), bireysel farklılıkların en temel birimi olan kişiliğin, bireyin doğuşundan itibaren belirlenen biyolojik ve evrensel yapıları olduğunu; gelişimsel ve sosyal müdahalelerden etkilenmediğini savunmaktadırlar. Yeniliğe açıklık, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge ve dışadönüklük olmak üzere en az 5 kişilik özelliği olduğu iddia edilmektedir.

Biyolojik kökenlere sahip olduğu ifade edilen ve bireyler arasında farklılıklara yol açtığı belirtilen bir başka özellik ise değerlerdir. Değerler; bireylerin biyolojik faaliyetlerini sürdürebilmesi, diğerleriyle olan ilişkilerini düzenleyebilmesi, üyesi olduğu grubun hayatta kalabilmesi ve sosyal olarak iyi oluşunu sürdürebilmesi gibi çok temel ihtiyaçlara karşılık gelen bilişsel temsiller olarak tanımlanmaktadır (Schwartz, Bilsky, 1987: 551). Kişilik bireyin *ne olduğunu*; değerler ise bireyin *neye önem verdiğini* betimlemektedir. Örneğin, itaatkar bir birey itaati önemli bir davranış olarak görmeyebilirken itaatkar olmayan bir birey itaat etmenin önemli bir davranış olduğunu düşünebilir. Ancak, kişiliğin aksine, değerlerin bireyin içerisinde bulunduğu kültürden etkilenmediği ve karşılığında kültürü de etkileyemediği varsayılmaktadır (Roccas vd., 2002: 790).

Motivasyon ise bir durum içerisindeki bir bireyin bir hedefe (goal) ulaşabilmek için verdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkiler olarak betimlenmektedir (Bargh, Gollwitzer, Oettingen, 2010: 268). Bireyin temel ihtiyaçları, sahip olduğu değer sistemini belirlerken bireyin değerleri ise ulaşmayı arzuladığı hedefleri oluşturmaktadır (Parks, Guay, 2009: 680-681).

Son olarak, kişiliğin en sosyal yanı olduğu savunulan tutumları ise bir bireyin bir psikolojik objeye yönelik olumlu veya olumsuz tercihleri olarak tanımlamak mümkündür. Söz konusu psikolojik obje ise nesnelere sosyal kategorilere kadar değişiklik göstermektedir (Banaji, Heiphetz, 2010: 353; Hogg, Smith, 2007: 89-90). Bir bireyin kim olduğu ve neye önem verdiği sorularının cevabı onun sosyal dünyaya yönelik tutumlarını belirlemektedir. Böylece birey, hakkında olumlu tutum geliştirdiği eylemleri gerçekleştirmeye, olumsuz tutum geliştirdiği eylemlerden ise kaçınmaya motive olmaktadır.

1.3.1. Karanlık Üçlü (narsisizm, Makyavelizm ve psikopati)

Narsisizm; istismarcılık, liderlik isteği, büyülenmecilik ve kendine hayranlık ile karakterize olmaktadır (Emmons, 1984: 292-94). Dolayısıyla narsist bireyler diğerlerini, benliklerine olan aşırı hayranlığını sürdürmek ve arttırmak için bir araç olarak görmektedir (Raskin, Terry, 1988: 890). Makyavelizm ise diğerleriyle olan ilişkilerinde duygulanım sorunları, sinizm, düşük ideolojik bağlılık, yalancılık ve kişisel çıkarlara ulaşabilmek amacıyla diğerlerini manipüle etmeye yönelik istek ile karakterize olmaktadır (Christie, Geis, 1970: 3-4). Psikopati ise bencillik, duygusuzluk, diğerlerini kullanma, antisosyal ve düzensiz bir yaşam tarzı ile karakterize olmaktadır (Harpur, Hare, Hakstian, 1989: 6-7). Evrensel kişilik özellikleri oldukları savunulan üçlünün; duygusal soğukluk, dikkat çekmeye yönelik davranışlar, manipülatiflik ve saldırganlık gibi ortak özellikleri paylaşan kötücül yapılar olduğu vurgulanmıştır (Paulhus, Williams, 2002: 557-58). Paulhus ve Williams (2002: 559), üçlünün ilişkili yapılar olduğunu savunmuş ve “karanlık üçlü” olarak isimlendirmişler; Jakobwitz ve Egan (2006: 335-37) ise üçlünün uyumsuzluk ile birlikte (Beş Faktörlü Kişilik Modeli’nde uyumluluğun tersi) bir faktöre yüklenebildiğini göstermişlerdir. Bu faktör varyansın %29.9’unu açıklamaktadır.

Karanlık üçlü etiketindeki “karanlık” ifadesi, yapının sosyal açıdan rahatsız ediciliğini vurgulamak için kullanılmaktadır (Thomaes vd., 2017: 835). Zira karanlık üçlü; kumar oyununda kişisel kazanç için başkalarının parasını riske etmek (Jones, 2013: 567), güç ve para (gösterişçi tüketim ve materyalizm) arzusu (Lee vd., 2013: 177), özellikle erkeklerde istismarcı (exploitative) kısa süreli eşleşme stratejileri (Jonason vd., 2009: 10–11) ve dışgruplara karşı önyargı (Hodson, Hogg, MacInnis, 2009: 688) ile ilişkili bulunmuştur.

1.3.1.1. Karanlık Üçlü ve Liderlik

Karanlık üçlüye yüksek düzeyde sahip olan bireylerin sosyal açıdan rahatsız edici ve istenmeyen davranışları sıkça sergiledikleri belirtilse de iş ortamlarının ve sosyal gruplarının iç hiyerarşisinde üst basamaklara çıkmak hedefiyle kişilerarası manipülasyon yeteneklerini başarıyla kullanabilecekleri de tartışılmıştır. Örneğin Buss (2009: 359) evrimsel olarak söz konusu özelliklerin sosyal yaşamda karşılaşılan problemleri (sosyal hiyerarşilerde üste tırmanmak ve tür içi ittifaklar oluşturmak gibi) çözmek için üretilen adaptif stratejiler olduğunu iddia etmektedir. Buss’un bu iddiasına uygun olarak Jonason ve Webster (2012: 524); karanlık üçlüye yüksek düzeyde sahip olan bireylerin, hiyerarşide üst konumlara ulaşabilmek hedefiyle diğerlerine karşı farklı sosyal etki taktikleri benimsediklerini göstermişlerdir. Wisse ve Sleebos (2016: 123–25) ise bu kişilerin çevresel ipuçlarına duyarlı olduklarını ve amaca ulaşana kadar diğerleriyle iletişimlerinde rahatsız edici eylemlerden kaçındıklarını savunmuşlardır.

Spurk, Keller ve Hirschi (2016: 117–19) ise karanlık üçlü ile kariyer başarısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Narsisizm ile maaş arasında, Makyavelizm ile liderlik pozisyonu ve kariyer tatmini arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Psikopatının ise hem maaş hem liderlik pozisyonu hem de kariyer tatmini ile negatif biçimde ilişkili olduğu görülmüş fakat üçlünün birlikte kariyer başarısındaki varyansın %1.5-%2’lik dilimini açıkladığı tespit edilmiştir. Psikopati ile kariyer başarısı arasındaki negatif yönlü ilişkinin olası açıklamasının psikopat bireylerin daha fazla antisosyal davranışlarda bulunma eğilimi olabileceği tartışılmıştır.

Literatürde, bilindiği kadarıyla, karanlık üçlü ile LM arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanamamıştır. Ancak, karanlık üçlünün liderlikle ilişkili çıktılarla

bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Ek olarak Dimitros (2014: S34); 120 kişilik bir öğrenci örnekleminde duyuşsal kimlik LM ve sosyal normatif LM ile narsisizm arasında pozitif yönlü ilişki saptamıştır. Chen (2017: 1915–22) de, narsisizm ile duyuşsal kimlik LM ve sosyal normatif LM arasında benzer bir ilişki saptamıştır. Diğer taraftan hem karanlık üçlü (Kajonius, Persson, Jonason, 2015: 175–77) hem de duyuşsal kimlik LM ile sosyal-normatif LM özgenişletim değerleriyle pozitif yönlü ilişkilidir. Çıkarısız LM ise özgenişletim değerleriyle negatif yönlü ilişkilidir (Clemmons, Fields, 2011: 594–97; Turhan, 2014: 119-120).

Bu bağlantılar, karanlık üçlüye yüksek düzeyde sahip olan bireylerin bireysel güç ve başarı kazanmaya değer verdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda kaynakları kontrol etmeye veya diğerlerine üstünlük kurmaya motive oldukları söylenebilir. Yüksek duyuşsal kimlik LM'ye sahip olan bireylerin güç ve başarı kazanmaya; yüksek sosyal-normatif LM'ye sahip olan bireylerin ise hiyerarşik yapılara ilgi duymaları nedeniyle liderlik pozisyonunu arzuladıkları göz önünde bulundurulunca, karanlık üçlü ve alt boyutlarıyla duyuşsal kimlik ve sosyal-normatif LM arasında pozitif yönlü ilişkiler olacağı düşünülmektedir. Ancak çıkar gözetmeksizin liderlik etmeye yönelik isteği yansıtan çıkarısız LM ile karanlık üçlü ve alt boyutları arasında negatif yönlü ilişkiler olması beklenmektedir (Hipotez B-1; Hipotez B-2; Hipotez B-3).

Makyavelistler başta olmak üzere karanlık üçlüye yüksek düzeyde sahip olan bireylerin bağlamsal ipuçlarını okuyarak durumun gerektirdiği şekilde eylemler üretmeye meyilli oldukları anlaşılmaktadır (Wisse, Sleebos 2016: 123–25). Bu konudaki başarılarını manipülatif doğalarıyla açıklamak mümkündür (Paulhus, Williams, 2002: 557). Dolayısıyla çevrelerini manipüle etmeye istekli olan karanlık üçlüye yüksek düzeyde sahip olan bireylerin, liderlik etme isteklerinin bir getirisi olarak grup prototipine yaklaşmaya istekli olacakları öngörülmektedir. Bir başka ifadeyle karanlık üçlü ve alt boyutlarının grup prototipiyle pozitif yönde ilişkili olması beklenmektedir (Hipotez A-4).

1.3.2. Değerler

Değerler; bireyin kendisinin eylemlerini ve diğerlerinin eylemleri hakkındaki çıkarımlarını etkileyen, durumlararası sürekliliğe, kendi içerisinde bir önem sırasına

sahip olan hedef ve inançların bilişsel temsillerini oluşturmaktadır (Schwartz, 2012: 3-4). Değerler, bireyin yaşantısını yönlendirmelerindeki önemleri bakımından bireysel düzeyde; toplumsal normlara dayalı olarak toplum tarafından paylaşılan soyut fikirleri temsil etmeleri bakımından kültürel düzeyde incelenmektedir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000: 60–61). Schwartz (1992: 31–32), kuramsal olarak önerilen en az 56 değerın 10 değer tipini oluşturduğunu belirtmektedir. Bu değer tipleri ise ayrıık yapılar olmaksızın güdüsel farklılıklar temelinde süreklilik arz etmektedir. Böylelikle 10 değer tipi birbirleriyle olan ilişkileri bakımından muhafazacılık/yeniliğe açıklık ve özdeşlik/özgenişletim olmak üzere zıt kutuplardan oluşan iki temel boyuta yerleşmektedir (Schwartz, 1992: 44–45). “Güvenlik”, “uyuma” ve “geleneksellik” değer tipleri ilk temel boyutun muhafazacılık ucunu; “özyönelim” ve “uyarılım” değer tipleri ise yeniliğe açıklık ucunu oluşturmaktadır. “Evrenselcilik” ve “iyilikseverlik” değer tipleri ikinci temel boyutun özdeşlik ucunu; “güç” ve “başarı” değer tipleri ise özgenişletim boyutunu oluşturmaktadır. Onuncu değer tipini oluşturan hazcılık ise hem yeniliğe açıklık hem de özgenişletim uçlarını temsil edecek öğeler taşımaktadır (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000: 63). Değerlerin ölçülebilmesi için Schwartz Değerler Anketi (SDA) ve Portre Değerler Anketi (PDA) olmak üzere iki farklı ölçüm aracı geliştirilmiştir (Schwartz, 2012: 10-11). Değerler Kuramı’nı sınamak amacıyla ilk olarak SDA aracılığıyla 20 ülkeden çoğunluğu öğretmen ve öğrenci olan örneklemelerden veri toplanmıştır. En Küçük Alan Analizi (Smallest Space Analysis) kullanılarak yapılan analiz sonucunda çalışmada kullanılan 40 örneklem için 10 değer tipinin desteklendiği bulgulanmıştır (Schwartz, 1992: 16–27). Bu çalışmanın Türkiye ayağında, SDA Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000: 68) tarafından Türkçeye uyarlanarak kullanılmış ve Schwartz’ın (1992: 31–32) kuramında önerilene çoğunlukla uyan bulgular elde edilmiştir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000: 69–70).

Değerler Kuramı’nın, özellikle az gelişmiş ülkelerde desteklenememesi kuramın evrensel değerlere ilişkin varsayımları hakkında eleştirilere yol açmıştır. Kuramcılar, sorunun kaynağının SDA’nın Batı tipi eğitim almamış bireylerde kullanım zorluğu yaratması olabileceği düşüncesiyle maddelerde bazı değişikliklere gitmişler ve oluşturulan ölçüm aracını PDA olarak isimlendirmişlerdir (Schwartz vd., 2001: 519–20). PDA’nın maddelerinin daha somut olmasına ve bilişsel açıdan daha az karmaşık olmasına özen gösterilmiştir (Schwartz vd., 2001: 523). SDA ile yapılan ölçümlerde Değerler Kuramı’nın desteklenemediği Güney Afrika ve Uganda örneklemelerinde PDA

kullanılarak yeni ölçümler yapılmıştır. Güney Afrika'dan 3000 üniversite öğrencisi ve Uganda'dan sekizinci sınıfa giden 840 kız öğrenci örneklemi üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda Değerler Kuramı'nın daha iyi biçimde desteklendiğini bulunmuştur (Schwartz vd., 2001: 528–30). Dolayısıyla önceki çalışmalarda ortaya çıkan sapmaların kuramsal bir problemden ziyade ölçüm aracına ilişkin bir sorun olduğu; PDA ile yapılan ölçümlerin Değerler Kuramı'na daha fazla evrensellik kazandırdığı belirtilmiştir (Schwartz vd., 2001: 538).

1.3.2.1. Değerler ve Karanlık Üçlü

Kajonius, Persson ve Jonason (2015: 175–77) karanlık üçlü ile değerler arasındaki ilişkiyi İsveç ve ABD'den toplamda 385 (149 erkek, 236 kadın) kişilik bir örneklem üzerinde incelemiştir. Karanlık üçlü ile muhafazacılık değerleri arasında negatif ve yeniliğe açıklık değerleri arasında pozitif ilişkiler saptanmakla birlikte bu ilişkilerin güçsüz olduğu; ancak esas olarak karanlık üçlü ile özgenişletim değerleri arasında pozitif, özaşkınlık değerleri arasında negatif ve güçlü ilişkilerin olduğu belirtilmiştir. Sıfır-sıralı korelasyon analizi bulguları narsisizm, Makyavelizm ve psikopatinin güç ve başarı değerleriyle pozitif yönlü ilişkili olduğunu göstermiştir. Karanlık üçlünün özgenişletim değerlerindeki varyansın %20'sini, özaşkınlık değerlerindeki varyansın ise %10'unu açıklayabildiği görülmüştür. Sonuç olarak karanlık üçlünün etik davranışı yansıtan özaşkınlık değerleri ile negatif, bireysel çıkar ve başarı isteğini yansıtan özgenişletim değerleri ile pozitif ilişkili olması, araştırmacılar tarafından “karanlık” kişilik özelliklerine sahip olan bireylerin ayrıca “karanlık” değerler sistemine sahip olmaya meyilli olduğu şeklinde tartışılmıştır.

Karanlık üçlünün maaş ve statü beklentileriyle ilişkili olması (Spurk vd., 2016: 117-19) yüksek karanlık üçlüye sahip bireylerin bireysel güç ve başarı kazanmaya önem verdikleri yönünde bir işaret olabilir. Bu bulgular ışığında karanlık üçlü ile özgenişletim değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler olacağı öngörülmektedir. Alt boyutlar olan narsisizm, Makyavelizm ve psikopatinin de özgenişletim değerleri ile pozitif yönlü ilişkili olması beklenmektedir (Hipotez B-1).

1.3.2.2. Değerler ve Liderlik

Değerlerin bireylerin sosyal faaliyetlerini gerçekleştirmeleri için önemli güdüleyiciler olarak kabul edilmesi (Schwartz, 2012: 3-4) araştırmacıları değerler ile liderliğin farklı boyutları arasındaki ilişkileri incelemeye yöneltmiştir. Özellikle özgenişletim değerleri yüksek olan bireyler, güç ve başarı kazanmaya önem vermeleri nedeniyle, liderlik rolüne yönelik bir ilgiye sahip gibi görünmektedirler. Örneğin Turhan (2014: 126) çalışmasında; özellikle özgenişletim değerleri ile yeniliğe açıklık boyutu ve bazı alt değer tiplerinin (uyarılım ve özyönelim), Lickel ve meslektaşları (2000: 227) tarafından üretilen grup derecelendirme yöntemini kullanarak belirlenen, çalışmadaki tüm gruplarda (etnik, siyasi, dini gruplar ve sivil toplum kuruluşları; gezi ve ödev, sunum grupları; öğrenci toplulukları, spor, kültür-sanat ve hayran grupları, ev, yurt arkadaşları; sınıf arkadaşları, öğrenci temsilcilikleri ve internette oluşturulan gruplar ve son olarak yakın arkadaş grupları) liderlik etme isteğiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Illies ve Reiter-Palmon'ın (2008: 259–64) ve Sosik'in (2005: 230–40) SDA kullandıkları çalışmalarda özgenişletim değerlerinin kişisel hedeflerini grubun önüne koymak ile karakterize olan yıkıcı liderlik ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Değerleri ölçmek için geliştirilmiş farklı ölçüm araçlarıyla (Örn. Güdüler, Değerler ve Tercihler Envanteri/Motives, Values and Preferences Inventory, MVPI; Hogan ve Hogan, 1996: 13-14) gerçekleştirilen çalışmalar da özellikle bireysel başarı ve gücü yansıtan değer tipleri ile liderlik arasında bir ilişki olabileceği öngörüsünü destekleyen kanıtlar sunmaktadır. Örneğin; Thomas, Dickson ve Bliese (2001: 186), ABD Ordusu'na üye 818 akademi öğrencisi (622 erkek, 196 kadın) üzerinde değerler ve lider etkinliğine yönelik değerlendirme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yol analizi sonuçları güç ve ilişki (affiliation) değer tiplerinin lider etkinliğini yordadığını, dışadönüklük kişilik özelliğinin ise bu ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir. Ancak dışadönüklüğün kontrol edildiği hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, ilişki değer tipi ile lider etkinliği arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamsız olduğu fakat güç değer tipinin lider etkinliğini yordamayı sürdürdüğü bulunmuştur. Yine Furnham, Hyde ve Trickey'in (2013: 486–88) 1458 (874 erkek, 584 kadın) kişilik örneklem üzerinde MVPI kullanarak değerler ve mesleki yönelim arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada özellikle güç değer tipi ile yönetimsel potansiyel arasında güçlü bir ilişki saptanmıştır. Fakat kavramsal

olarak başarı değeri tipine karşılık gelen tanınırlık (recognition) değeri tipi ile yönetimsel potansiyel arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Tanınırlık değeri tipi; ünlü, medyatik ve başarılı olmaya verilen değeri yansıtmaktadır.

Ancak Ercan ve Sığırı'nın (2015: 115-120) bulguları özgenişletim değeri ile liderlik arasında başka çalışmalarda tespit edilen ilişkilere yönelik çelişkili bir kanıt sunmaktadır. Ercan ve Sığırı, güvenlik sektöründe liderlik pozisyonunda bulunan 130 Türk ve 130 Amerikan katılımcının dönüşümsel liderlik puanlarının sahip oldukları değerlere göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, Türk örnekleme muhafazacılığın alt boyutları olan güvenlik ve uyma değeri tipleri ile özaşkınlığın alt boyutları olan iyilikseverlik değeri tipinin; Amerikan örnekleme ise Türk örnekleme ek olarak başarı değeri tipinin dönüşümsel liderliği negatif yönde yordadığını göstermektedir. Ancak, yine de teorik olarak özgenişletim değerlerinin karşısında konumlanan özaşkınlık değerlerinin liderlik puanlarını negatif olarak yordaması, özgenişletim değeri ile liderlik arasında bir ilişki olabileceği öngörüsünü güçlendirdiği söylenebilir.

Değerler ile liderlik arasında tespit edilen önemli bulgular, araştırmacıları değerler ile liderlik etme motivasyonları arasındaki ilişkileri incelemeye de sevk etmiştir. Değerler ve liderlik etme motivasyonları arasındaki ilişkilere yönelik teorik yaklaşım geliştirme gayretinde olan Kark ve Van Dijk (2007: 506-7), LM alt boyutlarının iki ana değeri boyutuyla ilişkili olabileceğini tartışmışlardır. Buna göre duyuşsal kimlik LM'nin dikey bireycilik ile ilişkili olmasından yola çıkarak yeniliğe açıklık değeri ile; sosyal-normatif LM'nin ise dikey toplulukçuluk ile ilişkili olmasından hareketle muhafazacılık değeri ile ilişkili olması gerektiği öne sürülmüştür.

Ancak bulgular yeniliğe açıklık ve muhafazacılık değerlerine kıyasla, özgenişletim ve özaşkınlık değerlerinin liderlik motivasyonları açısından daha belirleyici olduğu yönünde kanıtlar sunmaktadır. Özgenişletim değerlerinin liderliğin farklı boyutlarıyla bağlantılı olduğu yönündeki bulgular da gözetilince tespit edilen ilişkiler daha anlamlı olmaktadır. Örneğin Clemmons ve Fields (2011: 594-97), özgenişletim ve özaşkınlık değeri ile LM'nin üç alt boyutu arasında da anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Duyuşsal kimlik LM ve sosyal-normatif LM ile özgenişletim değeri arasındaki pozitif; özaşkınlık değeri ile negatif yönlü ilişkiler saptamıştır. Diğer taraftan özgenişletim

değerleri ile çıkarsız LM arasında negatif yönlü ilişki saptanırken özaşkınlık değerleri ile pozitif yönlü ilişki saptanmıştır. Turhan'ın (2014: 119-120) çalışmasında ise duyuşsal kimlik LM ile özgenişletim ve yeniliğe açıklık değerleri arasında pozitif; özaşkınlık ve muhafazacılık değerleri arasında negatif korelasyonlar saptanmıştır. Çıkarsız LM ise muhafazacılık ve özaşkınlık değerleri ile pozitif, özgenişletim ve yeniliğe açıklık değerleri ile negatif yönlü ilişkiler sergilemiştir. Son olarak sosyal-normatif LM ise özgenişletim değerleri arasında pozitif, özaşkınlık değerleri arasında negatif korelasyonlar bulunmuştur.

Güç ve başarıya yönelik isteği yansıtan özgenişletim değerlerinin özellikle, bireysel kazanç sağlamak için liderlik rolüne ulaşma isteğini yansıtan, duyuşsal kimlik LM ile ilişkili olması akla uygun görünmektedir. Sosyal-normatif LM'nin toplulukçu değerler ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Chan, Rounds, Drasgow, 2000: 228). Toplulukçu değerler ise hiyerarşik yapılanmalara yönelik meyil ile güç ve başarı kazanma isteğiyle ilişkilidir (Oishi, Schimmack, Diener, Suh, 1998: 1187; Basabe, Ros, 2005: 196). Bu anlamda, özgenişletim değerleri ile sosyal-normatif LM arasında tespit edilen ilişkiler de anlaşılır olmaktadır. Dolayısıyla özgenişletim değerleri ile duyuşsal kimlik ve sosyal-normatif LM arasında pozitif; özaşkınlık değerleri ile negatif yönlü ilişkiler olacağı öngörülmektedir. Çıkar gözetmeksizin liderlik etme isteğini yansıtan çıkarsız LM'nin daha eşitlikçi değerler ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Chan ve Drasgow, 2001: 495). Diğer taraftan özaşkınlık değerleri yüksek olan bireylerin toplumda eşitliğe değer vermesi beklenmektedir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000: 63). Bu anlamda çıkarsız LM ile özaşkınlık arasında pozitif yönlü; özgenişletim arasında negatif yönlü ilişkiler olması beklenmektedir (Hipotez B-5).

Karanlık üçlü ile özgenişletim değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğunu tespit eden Kajonius, Persson ve Jonason (2015: 175–77), karanlık kişiliğe sahip olan bireylerin aynı zamanda karanlık değerler sistemini benimseme eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Özgenişletim değerleri gerçekten de bencillik ve çıkar gözetmeyi yansıtan yıkıcı liderlikle ilişkili bulunmuştur (Sosik, 2005: 230–40; Illies, Reiter-Palmon, 2008: 259–64). Bulgular, bilhassa özgenişletim değerlerine sahip bireylerin ne olursa olsun hiyerarşide üstlere tırmanmaya yönelik eğilimlerinin olduğuna işaret etmektedir.

Dolayısıyla özellikle özgenişletim değerlerine sahip bireylerin, liderlik etme hedefiyle grup prototipine yaklaşacağı öngörülmektedir (Hipotez A-5).

1.3.3. Otoriteryen Kişilik Geleneği

Adorno ve meslektaşları (1950: 1-6); antidemokratik ideolojilere verilen desteğin kaynaklarını kişilerin içsel süreçlerinde aramışlardır. Araştırmacılar; bu türden kişilerin otoriteryen kişilik ismini verdikleri bir sendrom içerisinde olduğunu, bunun ise çocukluklarında uygulanan katı ve otoriter çocuk yetiştirme pratiklerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Faşizme destek veren bireyler; kendilerine katı davranan ebeveynlerini otorite figürü olarak benimsemekte, ancak bu disiplin sisteminden kaynaklanan bir mağduriyet de yaşamaktadırlar. Ortaya çıkan çelişik durum ise söz konusu bireylerde öncelikle ebeveynlerine karşı itaate, sonrasında ise genellenerek tüm otorite figürlerine itaate dönüşmektedir. Otorite ile yoğun bir özdeşim kuran bireyler; otoriteye karşı duyduğu rahatsızlığı ise otoritenin işaret ettiği kimselere yansıtmaktadır (Adorno vd., 1950: 340-352).

Adorno ve meslektaşlarının otoriteryen kişilik çalışmaları, psikodinamik varsayımlarına görgül destek sağlanamaması gibi sebeplerce eleştirilmiş ve literatürdeki popülerliğini yitirmiştir (Duckitt, 2015: 256). Ancak Duckitt'in (2015: 257) sınıflandırmasına göre Sağ-Kanat Yetkeçiliği (SKY) ve Sosyal Baskınlık Yönelimi (SBY) otoriteryen kişilik geleneğinin devamını oluşturmaktadır. Takip eden kısımda SKY ve SBY tanıtılacaktır.

1.3.3.1. Sağ-Kanat Yetkeçiliği

Altemeyer (2004: 426), SKY'nin üç özelliğini otoriteryen itaat, otoriteryen saldırganlık ve gelenekçilik olarak tanımlamaktadır. Ergenlikten itibaren sosyalizasyon süreciyle geliştiği varsayılan SKY; milliyetçilik, etnosentrizm, dogmatizm, kökten dincilik, ekonomik ve politik muhafazakarlık, itaat ve önyargı ile ilişkilidir (Altemeyer, 1998: 48-64, 2004: 438-41; Altemeyer, Hunsberger, 1992: 122).

1.3.3.2. Sosyal Baskınlık Yönelimi

SBY, Sosyal Baskınlık Kuramı'nın (SBK) kişilik düzeyindeki açıklamalarını yansıtan bir kavramdır (Pratto vd., 1994: 741–42). SBK'nın temel varsayımı, artı değer üreten tüm insan toplumlarının grup temelli sosyal hiyerarşiler üretmeye meyilli olduğu şeklindedir (Sidanius, Pratto, 1999: 31). SBY ise bir bireyin grup temelli sosyal hiyerarşilere olan desteğini yansıtan yönelimdir. Dolayısıyla, yüksek SBY'ye sahip bireylerin hiyerarşiyi arttırıcı politika ve ideolojilere; düşük SBY'ye sahip bireylerin ise hiyerarşiyi azaltıcı politika ve ideolojilere destek olacağı öngörülmektedir (Pratto vd. 1994: 742).

SBK'nın, SBY'ye dair varsayımları, ideolojik asimetri (ideological asymmetry) ve değişmezlik hipotezi (invariance hypothesis) olarak iki başlık altında toplanmaktadır. İdeolojik asimetri hipotezine göre; “*geri kalan her şey eşit olduğunda*” üst konumlu grup üyelerinin SBY'si ast konumlu grup üyelerine göre daha yüksek olacaktır (Levin vd., 1998: 377). Değişmezlik hipotezine göre “*geri kalan her şey eşit olduğunda (ceteris paribus)*”, erkeklerin SBY'sinin kadınlara göre daha yüksek olması beklenmektedir (Pratto, Sidanius, Levin, 2006: 294). SBY'nin; milliyetçilik, cinsiyetçilik, ırkçı politikalara ve savaşa destek ve azınlıklara karşı önyargı gibi olumsuz gruplararası tutum ve davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir (Ho vd., 2012: 591; Ho vd., 2015: 1017–18; Pratto vd., 1994: 750).

1.3.3.3. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Sağ-Kanat Yetkeçiliği

Duckitt (2001: 47–59; Duckitt vd., 2002: 75–78); önerdiği çift süreç modelinde (dual process model; ÇSM) SBY ve SKY'nin önyargı ile ilişkisinde birbirinden farklı bilişsel ve motivasyonel süreçlerin rolünün olduğunu savunmaktadır. Yüksek SBY'ye sahip bireyler dünyayı “*küçük balığın büyük balığı yuttuğu rekabetçi bir yer*” olarak görmektedir; yüksek SKY'ye sahip bireyler ise sosyal çevresini değişken ve tehlikeli olarak yorumlamaktadır (Sibley, Duckitt, 2008: 250). Bu doğrultuda Hodson ve meslektaşları (2009: 688-89) SBY'nin kişilerarası manipülasyon ve baskınlık isteğiyle, SKY'nin ise yeniliğe kapalılık ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir.

Önceleri SBY'nin ölçümü için 16 maddelik SBY₆ ölçüm aracı kullanılmıştır (Pratto vd., 1994: 763; Türkçesi için bkz. Karaçanta, 2002: 50). Jost ve Thompson (2000: 212), SBY₆'ya yönelik eleştiriler sunmuşlardır. Tek boyutlu olarak tasarlanan ölçeğin, aslında eşitliğe karşıtlık ve grup-temelli baskınlık olmak üzere 2 boyuttan oluşması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmacılar eşitliğe karşıtlığı; iç grubun zararına olsa bile, hiyerarşik ilişkileri desteklemeye ve sosyal sistemin eşitsizlik üzerine kurulmasına duyulan istek olarak kavramsallaştırmışlardır. Grup-temelli baskınlık ise bireyin üye olduğu grubunun sosyal hiyerarşide üst basamaklara tırmanmasına yönelik arzusunu yansıtmaktadır. Bu iki boyutun ast konumlu grup üyelerinde birbirlerine zıt işleyeceğini belirten araştırmacılar; ideolojik asimetri hipotezinin temel sebebinin ölçeğin dikkate alınmayan iki boyutlu yapısı olduğunu savunmuşlardır (Örneğin grubunun sosyal hiyerarşide baskın olmasını isteyen ast konumlu grup üyesi, hiyerarşik eşitsizliğe dayalı statükoyu desteklememektedir). Araştırmacılar iddialarını, toplamda 1675 (1297 Avrupalı Amerikan, 378 Afro Amerikan) katılımcının dahil olduğu dört araştırmada desteklemiştir (Jost, Thompson, 2000: 213-29).

Bunun üzerine Ho ve meslektaşları (2012: 591-594; 2015: 1004), SBY'nin eşitliğe karşıtlık (SBY-E) ve baskınlık (SBY-B) şeklinde iki alt boyuttan oluşmasının kavramsal olarak daha açıklayıcı olacağını kabul etmişler ve iki temel boyuttan oluşan yeni bir ölçek (SBY₇) geliştirmişlerdir. Araştırmacılara göre baskınlık boyutu, bireyin bir veya daha fazla grubun sosyal hiyerarşi içindeki ast konumunu sürdürmesine yol açacak olan baskıya ve saldırgan davranışlara verdiği desteği; eşitliğe karşıtlık boyutu ise bireyin gruplar arasındaki hiyerarşik eşitsizliğin sürdürülmesi işlevine hizmet eden hiyerarşi arttırıcı ideoloji ve siyasaları benimseme düzeyini yansıtmaktadır. Araştırmacılar, Jost ve Thompson'ın (2000: 213) iddialarının aksine, yeni baskınlık boyutunun yalnızca iç grubun baskınlığına değil genel anlamda sosyal sistemin baskınlığa dayalı olarak kurgulanmasına yönelik istek olduğunu belirtmişlerdir (Ho vd., 2015: 1015). Dolayısıyla SBY-B'nin eski tip ırkçılıkla, SBY-E'nin ise sembolik ırkçılıkla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Ho ve ark., 2015: 1011).

Literatürde, SKY'nin ve SBY'nin, kuramcılarının iddialarının aksine, birer kişilik özelliği değil sosyal tutum veya inançlar olarak tanımlanması gerektiği tartışılmıştır (Duckitt, 2001: 49; Turner, Reynolds, 2003: 202). Sağ-Kanat Yetkeçiliği ve Sosyal

Baskınlık Yönelimi'nin sosyal tutum ve inançlar olarak tanımlanması araştırmacıları bu iki yapının altında yatan temel kişilik özelliklerini araştırmaya yöneltmiştir.

Amerika, Kanada, Yeni Zelanda ve Çin gibi farklı örneklerde SBY ile SKY arasında çoğunlukla düşük veya orta güçte pozitif yönlü ilişkiler saptanmıştır (Duriez, Van Hiel, 2002: 1207; Güldü, 2010: 98; Nicol, 2009: 660; Pratto vd., 1994: 751; Tan vd., 2016: 216). Çağlar-Akoğlu (2014: 71) ise SBY₆'yı kullandığı çalışmada, ölçeği eşitliğe karşıtlık ve grup temelli baskınlık faktörlerine ayırarak bunların SKY ile ilişkisini incelemiş ve ilk faktör ile .39, ikinci faktörle .47 düzeyinde ilişkili olduğunu raporlamıştır. SBY₇ kullanılarak gerçekleştirilen bir çalışmada SBY-B ve SBY-E'nin SKY ile pozitif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur (Womick vd., 2018: S16).

Dolayısıyla SBY'nin SKY ile pozitif yönlü ilişkili olması beklenmektedir. (Hipotez B-6).

1.3.3.4. Otoriteryen Kişilik Geleneği ve Karanlık Üçlü

Karanlık üçlü ve kişiliğin beş faktörünün SKY ve SBY ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmada karanlık üçlü ile SBY arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu, ancak SKY ile karanlık üçlü arasında ya negatif yönlü ya da istatistiksel açıdan anlamsız ilişkiler olduğu görülmüştür. Son olarak, deneyime açıklığın, SKY ile negatif yönlü ve anlamlı biçimde ilişkili olduğu görülmüştür (Hodson vd., 2009: 689-90). Hodson ve meslektaşları (2009: 689) gerçekleştirdikleri yol analizinde, karanlık üçlünün SBY'yi pozitif yönde; deneyime açıklığın ise SKY'yi negatif yönde yordadığını tespit etmiştir. Oluşturulan yapısal modele göre SBY ve SKY, ayrı ayrı, dışgruplara karşı önyargıyı yordamaktadır.

Ho ve meslektaşları (2015: 1018), SBY₇'nin ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla bu ölçek ile karanlık üçlü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada karanlık üçlünün alt boyutları ile SBY₇ arasında pozitif korelasyonlar bulunmuştur. Özellikle SBY-B için, SBY-E'nin etkisinin kontrol edildiği kısmi korelasyonlarda, karanlık üçlünün tüm alt boyutları ile anlamlı ilişkiler saptanmıştır. SBY-E için ise böyle bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgular, SBY'nin ve özellikle SBY-B boyutunun hile, kişilerarası manipülasyon ve duygusal soğukluk gibi özelliklerle ilişkili olabileceğini

göstermektedir. Ancak, SBY-E ve SKY'nin bu özelliklerle ilişkili olmadığı anlaşılmaktadır (Paulhus, Williams, 2002: 557).

Literatürde karşılaşılan sonuçlara göre; karanlık üçlü ve alt boyutlarıyla SBY arasında pozitif yönlü ilişkilerin bulunacağı öngörülmektedir (Hipotez B-7). SKY'nin ise karanlık üçlü ve alt boyutları ile ilişkisiz olması beklenmektedir (Hipotez B-8).

1.3.3.5. Otoriteryen Kişilik Geleneği ve Değerler

Altemeyer (1998: 118), Schwartz'ın (1992: 31-32) önermiş olduğu 10 değer tipinden uyma ve geleneksellik ile SKY arasında; güç ile SBY arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Duckitt (2001: 49), SKY ile kolektivist değerlerin, SBY ileyse güç yönelimli değerlerin ilişkili olacağını savunmuştur. Feather ve Mckee (2012: 13-14), SKY ile geleneksellik, uyma ve güvenlik arasında pozitif; özyönelim ve evrenselcilik arasında negatif yönlü ilişkiler bulmuşlardır. Aynı çalışmada SBY'nin güç, başarı, hazcılık ve güvenlik ile pozitif; evrenselcilik ve iyilikseverlik ile negatif yönlü ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kuşdil ve Akoğlu (2014: 1404), SBY'nin hem özgenişletim hem de yeniliğe açıklık değerleri ile pozitif yönde; özaşkınlık değerleri ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Caricati (2007: 160) ise SBY'yi grup-temelli baskınlık ve eşitliğe karşıtlık şeklindeki iki faktörlü yapıyla ele aldığı çalışmasında SBY'nin hazcılık, güç ve başarı ile pozitif; iyilikseverlik ve evrenselcilik ile negatif yönlü ilişkili olduğunu göstermiştir. Grup-temelli baskınlık boyutu ise hazcılık, başarı, güç ve güvenlik ile pozitif yönlü ilişkili bulunurken, iyilikseverlik ve evrenselcilik ile negatif yönlü ilişkili bulunmuştur. Araştırmacı son olarak, eşitliğe karşıtlık boyutunun ise güç ve başarı ile pozitif; evrenselcilik ve iyilikseverlik ile negatif yönde ilişkili olduğunu tespit etmiştir (Caricati, 2007: 166). Ancak değerler ile SBY'nin ve alt boyutlarının arasındaki ilişkiler, bilindiği kadarıyla, SBY₇ ölçüm aracı kullanılarak henüz incelenmemiştir.

Bulgulardan yola çıkarak, sosyal çevresine etik kuralları olmayan bir rekabetin hakim olduğuna inanan yüksek SBY'ye sahip bireylerin (Sibley, Duckitt, 2008: 250) güç ve başarıya değer vererek bu rekabetten kazanç sağlamaya güdülendiği söylenebilir. Bu doğrultuda rekabetten karlı çıkabilmek için yalan, manipülasyon ve çeşitli ikna tekniklerini kullanmakta sakınca görmedikleri anlaşılmaktadır (Jonason, Webster, 2012:

524; Paulhus, Williams, 2002: 557). Bu durumun özellikle SBY-B için geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal çevresini düzensiz ve tehditkar olarak algılayan yüksek SKY'ye sahip bireylerin (Sibley, Duckitt, 2008: 250) ise geleneksel yöntemlere uyarak güvenlik sağlamaya güdüldüğü savunulabilir.

Sonuç olarak SBY'nin özgenişletim değerleri ile pozitif yönlü ilişkinin olacağı öngörülmektedir (Hipotez B-9a). SKY'nin ise muhafazacılık değerleri ile pozitif yönlü ilişkisinin olması beklenmektedir (Hipotez B-9b).

1.3.3.6. Otoriteryen Kişilik Geleneği ve Liderlik

Kavramsal olarak SBY'nin otoriter liderliği, SKY'nin ise otoriter itaati temsil ettiği belirtilmektedir (Altemeyer, 1998: 138). Daha önce ifade edildiği üzere SBY, “*küçük balığın büyük balığı yuttuğu*” sosyal çevreye yönelik rekabetçi tutumu; SKY tehditkar algılanan sosyal çevre karşısında korumacı tutumu yansıtmaktadır (Duckitt vd., 2002: 76-77). Dolayısıyla önceleri gruplararası ilişkilere yönelik bir yönelim (Pratto ve ark., 1994: 742) olarak önerilmiş olmasına rağmen SBY, bireylerarası ilişkilerde de bireysel baskınlık istencinin bir aracı olarak incelenmeye başlanmıştır (Cozzolino, Snyder, 2008: 1421).

Cozzolino ve Snyder (2008: 1431) yüksek SBY'ye sahip bireylerin zor koşullar altında dahi, rekabetçi koşullardan kazanç sağlayabilmek için maksimum efor sarf etmeye meyilli olduğunu ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla, yüksek SBY'ye sahip bireylerin bireylerarası ilişkilerde de üstünlük kurmaya yönelik bir eğiliminin bulunduğu savına kanıt sunulmuştur. Ayrıca, yüksek SBY'ye sahip bireylerin diğerlerine karşı baskınlık sağlayabileceği mesleklere yönelik tercihte bulunma eğilimi sergiledikleri de görülmektedir (Sidanius vd., 1996: 152-63). Bir başka çalışmada ise SBY'nin liderlik pozisyonu ile ilişkili olduğuna dair doğrudan bir kanıt rastlanmaktadır. Karar verme görevi şeklinde dizayn edilen bir desende yüksek SBY'ye sahip bireylerin karar verme grubunun lideri olmaya çoğunlukla istekli olduğu, yüksek SKY'ye sahip bireylerde ise böyle bir eğilimin görülmediği raporlanmıştır (Son Hing vd., 2007: 71). Nicol'un (2009: 660) çalışmasında ise SBY'nin üretimi vurgulayan (yani, çalışanların memnuniyetindenense üretimin maksimizasyonunu öne çıkaran) liderlik davranışıyla pozitif yönlü; düşünceli (yani, çalışanlar arasında hiyerarşi oluşturmadan

tüm çalışanların sorunlarıyla ilgilenen) ve belirsizliğe tahammüllü liderlik davranışlarıyla negatif yönlü ilişkili olduğu görülmüştür.

Altemeyer (1998: 88); teorik olarak otoriteryen itaat ile ilişkili olan SKY'nin otoriteryen baskınlığı kapsamadığını ifade etmektedir. Nicol'un (2009: 660) çalışmasında SKY, Lider Davranışlarını Betimleme Ölçeği'nde (LDBÖ, Leader Behavior Description Questionnaire; Stogdill, Goode, Day, 1963: 127-29) ele alınan hiçbir liderlik stiliyle (düşünceli, uzlaştırıcı, dönüştürücü, bütünleştirici, ikna edici, ileri görüşlü, üretimi vurgulayan, temsil edici, rol model, üstünlük yönelimli, toleranslı ve özgürlükçü, belirsizliğe tahammüllü) ilişkili bulunmamıştır. Diğer taraftan, Son Hing ve meslektaşları (2007: 71), düşük ve yüksek SKY'ye sahip bireyler arasında karar verme grubunun lideri olarak seçilmeye yönelik arzuları bakımından farklılaşma olmadığını bulmuştur. Başka bir ifadeyle yüksek SKY'ye sahip bireyler, liderlik pozisyonundan kaçınıp takipçi olmak için özel bir motivasyon sergilememiştir. Yine aynı çalışmada, öz bildirime dayalı ölçümler liderlik pozisyonuna atanan SKY'lerin, bir lider olarak, diğerlerinin üstünde güçlü etkilerinin olduğuna inandıklarını göstermektedir. Dolayısıyla yüksek SKY'ye sahip bireylerin itaate verdikleri önemin tümüyle de liderlik rolünden kaçınmaya meyilli oldukları anlamına gelmediği anlaşılmaktadır. Nicol (2009: 660) de yüksek SKY'ye sahip bireylerin yapısı ve kuralları iyi tanımlanmış liderlik pozisyonlarına ilgi duyabileceğini iddia etmiştir.

Sosyal çevrenin rekabet üzerine kurulu olduğuna yönelik inançlara sahip yüksek SBY'ye sahip bireylerin Makyavelist, narsistik ve psikopat eğilimlere sahip olduğu görülmektedir (Hodson vd., 2009: 689-90; Ho ve ark., 2015: 1018). Bu bireyler aynı zamanda güç ve başarıya değer vermektelerdir (Altemeyer, 1998: 118; Caricati, 2007: 166; Duckitt, 2001: 49; Feather, Mckee, 2012: 13-14). Söz konusu eğilimlerin bilhassa SBY-B için daha güçlü olduğu tespit edilmiştir (Ho ve ark., 2015: 1019). Bu eğilimlerin yüksek SBY'ye sahip bireylerin hiyerarşik ilişkilere ilgi duymasına yol açtığı iddia edilebilir (Reynolds vd., 2007: 536-37). Liderlik rolüne erişmenin bunun bir vasıtası olduğu söylenebilir. Tekrarlanacak olursa; bireysel çıkarlarını karşılamak için liderlik etmeyi yansıtan duyusal kimlik ve sosyal-normatif LM ile narsisizm (Chen, 2017: 1915-22; Dimitros, 2014: S34) ve özgenişletim değerleri (Clemmons, Fields, 2011: 591-94; Turhan, 2014: 119-120) pozitif yönde ilişkilidir. Dolayısıyla SBY'nin

sosyal-normatif LM ve bilhassa duyuşsal kimlik LM ile pozitif yönlü ilişki içerisinde olacağı öngörülmektedir (Hipotez B-10a). SKY'nin ise yalnızca sosyal-normatif LM ile ilişkili olması beklenmektedir (Hipotez B-10b).

Yüksek SBY'ye sahip bireylerin üye oldukları grupları yönetmeye istekli olduklarını gösteren Son Hing ve meslektaşları (2007: 71-4) aynı zamanda etik dışı karar vermeye meyilli olduklarını da tespit etmiştir. Bu durumun, yüksek SBY'ye sahip bireylerin karanlık doğalarının bir sonucu olduğunu düşünmek mümkündür (Hodson vd., 2009: 689-90). Yine karanlık doğasının bir sonucu olarak SBY'nin grup prototipine yaklaşmayla ilişkili olacağı öngörülmektedir. Bir diğer deyişle SBY ve alt boyutlarından SBY-B ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişkiler olması; SBY-E ile grup prototipinin ilişkisiz olması beklenmektedir (Hipotez A-7). SKY'nin ise manipülatif bir doğasının olmadığı anlaşılmaktadır (Hodson vd., 2009: 689-90). Dolayısıyla SKY ile topluluk prototipinin ilişkisiz olacağı iddia edilebilir (Hipotez A-8).

1.4. Liderlik Etme İsteğinin Altında Yatan Süreçler: Kişiliğe Karşı Durum veya Kişilik ve Durum Etkileşimi

Liderlik sürecini açıklamayı hedefleyen iki yaklaşım olan kişilik faktörleri ve durumsal faktörler çoğunlukla rakip açıklamalar olarak ele alınmıştır (Zaccaro, 2007: 6). Bu rekabet hem istatistiksel alanda hem de teorik alanda kendini göstermiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi istatistiksel alanda Mann (1959: 243–66) ve Stogdill (1948: 65) gibi araştırmacıların derleme çalışmaları kişilik özellikleri ile liderlik arasında güçlü ilişkilerin bulunmadığını göstermiş, böylece alanı domine eden kişilik çalışmaları gözden düşmeye başlamıştır. Kişilik çalışmalarının yerini ise durumsal çalışmalar edinmiştir. Zaccaro (2007: 7) gibi kişilik araştırmacıları dahi durumun liderlik sürecindeki varyansı açıklamakta kritik öneme sahip olduğunu kabul etmektedir. Ancak yeni istatistiksel yöntemlerin kullanıldığı meta-analizler kişilik çalışmalarına liderlik sürecini açıklamakta yeniden şans verilmesi gerektiğini göstermektedir (Örn. Lord, De Vader, Alliger, 1986: 405-07).

Kuramsal alanda ise hem kişiliğin yol açtığı indirgemecilik sorunu üzerinden (Hogg, Vaughan, 2014/2017: 41-42) hem de sosyal fenomenlerin stabil süreçlerle açıklanmasının yaratabileceği etik sorunlar üzerinden kişilik açıklamaları eleştirilmiştir.

İlk eleştiri hattı, sığ kişilik özelliği tanımlamalarının sosyal fenomenlerin karmaşıklığını yansıtmakta yetersiz kaldığı üzerine kurulmaktadır (Tajfel, Turner, 1979: 7). Stabil kişilik açıklamalarının kuramcıları dar bir çerçeveye iterek mevcut toplumsal düzenden başka bir seçeneğin olmadığı yönünde görüşlere yol açması ise ikinci eleştiri hattını oluşturmaktadır (Turner, 2006: 44-45). Ancak gelişen kişilik tanımlamaları, bu eleştirileri çözmek için kişiliği daha esnek zemine oturtmayı hedeflemektedir (North, Fiske, 2011: 91).

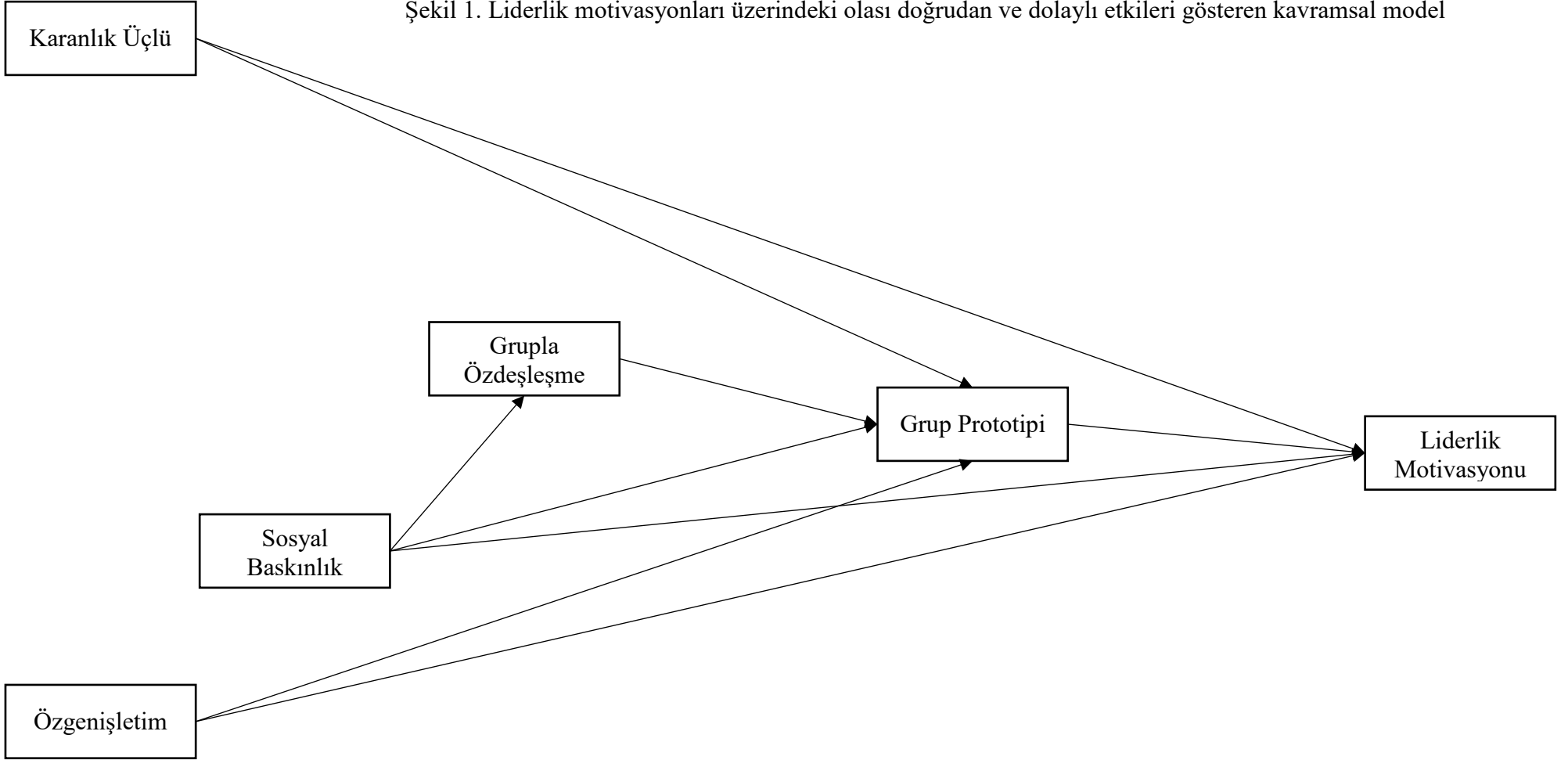
Yeni dönem kişilik araştırmacıları, yalnızca kişilik ile liderlik arasındaki doğrudan bağlantıları incelemektense kişiliğin durumlar üzerinden liderlik sürecine etki edebileceği dolaylı bağlantıları incelemeyi de önermektedir (Kenny, Zaccaro, 1986: 678-79; Zaccaro, 2007: 7). Etkileşimcilik olarak isimlendirilen bu anlayışın, genel olarak sosyal psikolojik fenomenleri açıklayabilmek için tercih edilmesi önerilmektedir. Bireylerin kendi kişisel arka planlarına uygun durumları seçmek suretiyle durumlar ile etkileşim oluşturması hareketin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır (Bkz. Carnahan, McFarland, 2007: 610-11; Haslam, Reicher, 2007: 619-21).

Mevcut çalışma, hem iki kuramsal yaklaşım arasında olan rekabeti hem de iki kuramsal yaklaşım arasındaki olası etkileşimleri inceleme hedefindedir. Bu doğrultuda bir yapısal eşitlik modelinin test edilmesi planlanmaktadır. İki kuramsal yaklaşım arasındaki rekabetin incelenmesi kişilik özellikleri ve prototip ile liderlik etme motivasyonları arasındaki doğrudan ilişkilerin test edilmesiyle mümkün olacaktır. İkinci kuramsal yaklaşımı test edebilmek için kişilik özelliklerinden liderlik motivasyonlarına, bağlamsal açıklamalar üzerinden giden bağlantılar incelenecektir.

Değinildiği gibi karanlık üçlü ve değerler, görece, gelişimsel ve bağlamsal etkilerden uzak biyolojik yapılar olarak tanımlanmaktadır (McCrae vd., 2000: 174–75; McCrae, Costa, 1997: 509–10; Schwartz, 2012: 3-4). Evrimsel süreçle birlikte oluştuğu iddia edilen SBY'nin ise bağlamsal etkilere görece açık olduğu görülmektedir (Örn. Levin, Sidanius, 1999: 122-123). Özellikle SBY'nin sahip olduğu esneklik, SBY'nin sosyal davranışa bağlamsal faktörler üzerinden etki edebileceğinin tartışılmasının yolunu açmıştır (Bkz. Perreault, Bourhis, 1999: 94–95; Sidanius, Pratto, Mitchell, 1994: 154–55; Reynolds vd., 2007: 522-35). Liderlik süreci için birincil öneme sahip olan bağlamsal değişkenin grup prototipi olduğu göz önünde bulundurulunca liderlik etme isteği ile

kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye grup prototipine yaklaşmanın aracılık edebileceği de öngörülebilir. Şekil 1’de öngörülen kavramsal modele yer verilmiştir.

Şekil 1. Liderlik motivasyonları üzerindeki olası doğrudan ve dolaylı etkileri gösteren kavramsal model

2. UYGULAMA

Gruba ve grubun işlevine dair tanımlamalar araştırmacıların benimsediği metodolojiye göre (bireyci veya indirgemecilik karşıtı) değişmektedir. Ancak grubu, genel olarak, benzer hedefler ve amaçlar uğruna oluşturulmuş olan, sınırları belirgin, geçici veya kalıcı kategoriler şeklinde tanımlamak mümkündür (Lewin, 1947: 8; Aronson, Wilson ve Akert, 2010/2012: 496-497; Hogg ve Vaughan, 2015/2017: 286-287). Bu bağlamda; öğrenci toplulukları, öğrencilerin ilgi duydukları veya uzmanlaştıkları alanlar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturdukları gruplar şeklinde betimlenebilir. Örneğin Uludağ Üniversitesi yönetmeliklerinde, öğrenci topluluklarının genel amaçları uyarınca dört temel kategoriye ayrıştırıldığı belirtilmektedir; bilim toplulukları, kültür-sanat toplulukları, spor toplulukları ve mesleki topluluklar. Toplulukların üye sayıları kendi aralarında değişmekle birlikte, her topluluğun açılabilmesi ve işlevine devam edebilmesi için asgari üye sayısı gerekmektedir. Ayrıca toplulukların açılmasında, topluluğun halihazırda var olan topluluklardan ayrılan, özerk bir yanının olması esas alınmaktadır. Toplulukların yönetim kurulları; başkan, başkan yardımcısı, yazman, sayman, bir asil üye ve üç yedek üye olacak şekilde şekillenmektedir. Yönetim kurulu, her yılın mayıs ayında yapılan seçimlerle belirlenmektedir (Uludağ Üniversitesi, 2015: 3-4). Dolayısıyla, çalışmada kullanılması planlanan toplulukların, diğer tüm gruplar gibi, kendine has gelenekleri, değerleri ve kurallarının; başka bir deyişle normlarının olduğunu ifade etmek mümkündür (Hogg, 2010: 1174). Toplulukların kendilerine has normlarının olmasının ve dahası; yöneticilerinin de atanmış değil, seçilmiş bireyler olmasının bu grup yapılarını liderlik ve prototip arasındaki ilişkiyi çalışabilmek için uygun hale getirdiği düşünülmüştür.

Çalışma ön aşama ve ana aşama olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Ana çalışmada, yüksek ve düşük kötücül kişilik özelliklerine sahip olan katılımcılar üzerinden çalışmanın esas hipotezleri sınanmıştır. Ön aşama ise temel aşamaya devam edebilmek için yeterli sayıda katılımcıya ulaşmak hedefiyle gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak, ön aşamada kişilik özelliklerine dair ölçümler alınmış ve kişilik özellikleri arasında öngörülen ilişkileri sınamak için analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yine ön aşamada, mevcut çalışmada Türkçeye uyarlanmış olan Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'nin Kısa Formu'nun geçerlik ve güvenirlik analizleri de yapılmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Liderlikle ilgili literatürde kişilik özelliklerine ve durumsal faktörlere dayalı açıklamaların arasındaki gerilime (Kenny, Zaccaro, 1983: 678) bir çözüm önerisi sunabilmek adına; kişisel çıkarları için diğerlerini ve durumları manipüle etmeye meyilli olan (Paulhus, Williams, 2002: 557-58), karanlık değerleri içselleştirmiş (Kajonius, Persson, Jonason, 2015: 175-77), statükoyu sürdürmek adına hiyerarşik eşitsizliği destekleyen sosyal tutumlara sahip (Pratto vd., 1994: 742) ve şahsi hedefleri için lider olmaya motive olmuş bireylerin liderlik hedefiyle bir grubun prototipini (Hogg, 2001: 189), prototipi içselleştirmeden, taklit etmesinin mümkün olup olmadığını incelemek araştırmanın önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır. Çalışmanın esas hedefi ise bireylerin liderlik etme isteklerinin (Chan, Drasgow, 2001: 482) altında yatan süreçleri kişilik açıklamalarıyla bağlamsal faktörleri kıyaslayarak açıklamaktır. Diğer taraftan araştırma kapsamında Türkçeye uyarlanması planlanan SBY₇ Kısa Formu da ülkemiz literatürüne önemli bir katkı olarak görülebilir.

2.2. Hipotezler

2.2.1. Temel Çalışma Hipotezleri

Hipotez A-1: Karanlık üçlü, özgenişletim, SBY ve grup prototipi liderlik motivasyonlarını yordamaktadır. Grup prototipi tüm liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordamaktadır. Karanlık üçlü, özgenişletim ve SBY çikarsız LM'yi negatif; diğer liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordamaktadır.

Hipotez A-2: Karanlık üçlü, özgenişletim, duyuşsal kimlik LM ve SBY (kötücül kişilik özellikleri), topluluk prototipini pozitif yönde yordamaktadır.

Hipotez A-3: Kötücül kişilik özellikleri; grupta özdeşleşme düzeyi istatistiksel olarak kontrol edildiğinde topluluk prototipini pozitif yönde yordamaktadır.

Hipotez A-4: Kötücül kişilik özelliklerinin grupta özdeşleşme düzeyi ile etkileşimleri grup prototipini pozitif yönde yordamaktadır.

Hipotez A-5: Karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

Hipotez A-6: Özgenişletim değerleri ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez A-7: Genel liderlik motivasyonu, alt boyutlarından duyusal kimlik LM ve sosyal-normatif LM ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişki vardır. Çıkarıcı LM ile grup prototipi arasında ilişki yoktur.

Hipotez A-8: SBY ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

Hipotez A-9: SKY ile grup prototipi arasında ilişki yoktur.

2.2.2. Ön Çalışma Hipotezleri

Hipotez B-1: Duyusal kimlik LM ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-2: Sosyal-normatif LM ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-3: Çıkarıcı LM ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında negatif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-4: Özgenişletim ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-5: Duyusal kimlik LM ile özgenişletim ve yeniliğe açıklık değerleri; sosyal-normatif LM ile muhafazacılık ve özgenişletim değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır. Çıkarıcı LM ile özaşkınlık değerleri arasında pozitif, özgenişletim değerleri arasında negatif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-6: SBY ile SKY arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-7: SBY ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-8: SKY ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında ilişki yoktur.

Hipotez B-9a: SBY ile özgenişletim değerleri; **B-9b:** SKY ile muhafazacılık değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

Hipotez B-10a: SBY ile sosyal-normatif LM ve duyuşsal kimlik LM arasında pozitif; çıkarsız LM arasında negatif; **B-10b:** SKY ile sosyal-normatif LM arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.

3. Yöntem

3.3. Ön Çalışma

3.3.1. Katılımcılar

Ön çalışma ve ana çalışma olarak iki aşamalı kurgulanan çalışmanın ön aşamasına 10 farklı üniversitede faaliyet gösteren 128 topluluğa üye olmuş 315 katılımcı dahil olmuştur.

Üye olduğu topluluğu belirtmeyen 12, ölçeklerin maddelerini sistematik biçimde aynı işaretlediği tespit edilen 2 katılımcının verileri geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinden önce çalışmadan çıkartılmıştır. Dolayısıyla ilgili analizler 301 katılımcının (101 erkek, 200 kadın) verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Örneklemin yaş aralığı 18-37 iken yaş ortalaması 21.15, standart sapması 1.99'dur. Örneklemin üniversite, topluluk ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

3.3.2. Veri Toplama Araçları

Ön çalışma ve ana çalışmada kullanılan tüm ölçeklerin psikometrik yapılarına ilişkin bulgular Tablo 2'den incelenebilir.

Tablo 1. Örneklemin üniversite, topluluk ve cinsiyete göre dağılımı

Adnan Menderes Üni.		Amasya Üni.		Ankara Üni.		Gazi Üni.		İğdır Üni.		Kastamonu Üni.		Pamukkale Üni.		Selçuk Üni.		Süleyman Demirel Üni.		Uludağ Üni.	
Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E
Akademik Düşünce	2 -	Bilişim ve Teknoloji	1 -	Anadolu Kültürlerini Araştırma	3 -	2 Wheels Motosiklet	1 1	Havacılık	1 -	Bankacılık ve Finans	- 1	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	3 1	AHBAP İyilik Hareketi	1 -	Dağcılık	2 1	Atatürkçü Düşünce	4 2
Atatürkçü Düşünce	- 1	Genç Yeşilay	1 -	Bisiklet	1 -	Altınkanatlar	- 1	Kitap Dostları	2 -	Belki de Sensin	1 -	Endüstri Mühendisliği	1 1	Akademik Düşünce ve Medeniyet	1 -	Genç Yeşilay	13 4	Uluslararası İlahiyatçılar	1 -
Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri	1 -	Sağlık Gönüllüleri	1 -	Çocuk Destek	1 1	Atayurt	1 -	Toplum Gönüllüleri	- 1	Beslenme ve Diyetetik	1 -	İşletme	1 -	Barış için Hukuk	1 -	Hayvanları Koruma	1 -		
Binicilik	2 2	Şehir Plancıları	- 1	Dağcılık	1 -	Cumhuriyet Tarihi İncelemeleri	- 1			Damla	- 1	Rock	1 3	Bir Çocuk Bir Dünya	6 -	Kızılay	1 -		
Dağcılık	5 3	Tiyatro	- 1	Düşünce ve Edebiyat	12 8	Çocuk Hakları	2 -			Doğa ve Hayvanları Koruma	1 -	Sahne Sanatları	2 -	Bisiklet	- 1	Makine ve Otomasyon	5 17		
Edebiyat	- 1	Toplum Gönüllüleri	1 -	Halk Oyunları	3 -	Dilbilim	1 -			Farkındayız	3 1	Sosyoloji	1 -	Endüstri Mühendisliği	1 -	Sağlık ve İyilik Hareketi	13 7		
Enderun	- 1			Eğitimde Yaratıcı Drama	- 1	Halk Oyunları	1 -			Felsefe ve Bilim Tarihi	3 -	Genç Girişimciler	- 1	Genç Tıbbiyeliler	2 -	Su Sporları	- 1		
Engelsiz Yaşam	1 -			Küpşeker Edebiyat ve Mizah	1 3	Dünya Dili Türkçe	1 -			Fotoğrafçılık	1 -			Hitabet Sanatçıları	- 1	Tekstil	1 -		
Etnospor	1 -			Taşın Altındaki Eller	1 -	Ekonomi Bilimi Araştırma	1 -			Genç Mütefekkirler	1 -			Hukuk ve İnsan Hakları	1 -				

Tablo 1. Örneklemin üniversite, topluluk ve cinsiyete göre dağılımı (devamı)

Adnan Menderes Üni.		Amasya Üni.		Ankara Üni.		Gazi Üni.		Iğdır Üni.		Kastamonu Üni.		Pamukkale Üni.		Selçuk Üni.		Süleyman Demirel Üni.		Uludağ Üni.	
Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E
Fotoğrafçılık	1 -			Toplum Gönüllüleri	1 -	Fizik Bilim ve Teknoloji	1 -			Kent ve Çevre	2 -			IEEE	- 1				
Genç Kalite	6 -			İnsansız Hava Araçları	- 1	Gazi'nin Patileri	2 -			Teknoloji ve Bilim	1 1			İbn-i Sina Bilim	1 -				
Gıda	1 -					Genç Yeryüzü Doktorları	1 -			Toplum Gönüllüleri	1 1			Ortaya Karışık Tiyatro	1 -				
Her Çocuk Bir Gelecek	1 -					IEEE	1 -			Türk Kızılayı	- 2			Patent	1 -				
İktisadi Düşünce	- 1							İnsan Hakları	- 1			Türkiyem Coğrafya	- 1			Rock-Metal	1 1		
İnsan Hak ve Hürriyetleri	1 -							İzci Grubu	- 1			Uluslararası İlişkiler	1 -			Sanatçı Gençler Tiyatro	- 1		
İşletme	- 1							Kamu Yönetimi Araştırma	3 -					Sosyolojik Düşünme	2 -				
Kızılay	1 1							Karşılaştırmalı Edebiyat	2 -					Uluslararası İlişkiler Akademisi	- 1				
Maskesiz Güllükler	6 1							Kişisel Gelişim ve Dil Becerileri	1 -					Zümre-i Zerre	2 -				
Matematik	3 -							Medeniyet Araştırmaları	1 -										
Proje Atölyesi	1 1							OMFACELL Kök Hücre Araştırma	1 -										
Tenis	2 1							Otonom Sistemler	1 -										
Tıp Öğrencileri	- 2							Satranç	2 2										
Tiyatro	- 1							Tiyatro	1 -										

Tablo 1. Örneklemin üniversite, topluluk ve cinsiyete göre dağılımı (devamı)

Adnan Menderes Üni.		Amasya Üni.		Ankara Üni.		Gazi Üni.		İğdır Üni.		Kastamonu Üni.		Pamukkale Üni.		Selçuk Üni.		Süleyman Demirel Üni.		Uludağ Üni.	
Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E	Topluluk	K E
Türk Mücadele Sanatı	- 1					Sosyoloji	1 1												
Üniversiteli Aktif Gençlik	- 1					Spor ve Sosyal Yaşam Gönüllüleri	2 -												
						Teknoloji Araştırma	2 -												
						Türk Kızılayı	5 -												
						Türkçe	1 -												
						Uluslararası Ticaret	- 2												
						Yeşilay	2 1												
						Dilbilim	2 -												
TOPLAM	36 19	TOPLAM	4 2	TOPLAM	24 14	TOPLAM	41 11	TOPLAM	3 1	TOPLAM	16 8	TOPLAM	9 6	TOPLAM	21 6	TOPLAM	36 30	TOPLAM	5 2

Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri *Bulgular* kısmında sunulmuştur. Ölçek ve alt boyutlarının psikometrik bulguları, ana çalışmanın bulgularıyla Tablo 2'den karşılaştırılabilir. Katılımcılar ölçüm aracını 1 = Kesinlikle katılmıyorum ve 7 =

Tablo 2. Tüm ölçeklerin psikometrik yapılarına dair bulgular

Ölçek	Madde Sayısı	α	Maddeler arası korelasyon Min. ve Max.	Orijinal Çalışma	Uyarlama Çalışması
Karanlık Üçlü (N = 301)	22	.81	(-.10)-(.47)		
<i>Makyavelizm</i>	7	.74	(.16)-(.42)	.75 [9]	.70 [9]
<i>Narsisizm</i>	8	.65	(.03)-(.41)	.73 [9]	.79 [9]
<i>Psikopati</i>	7	.72	(.14)-(.47)	.72 [9]	.79 [9]
Özgenişletim (N = 301)	7	.83	(.25)-(.65)	-	-
<i>Güç</i>	3	.69	(.31)-(.65)	.50 [3]	.71-.77 [3]
<i>Başarı</i>	4	.78	(.36)-(.58)	.52 [4]	.82-.84 [4]
Özaşkınlık (N = 301)	10	.66	(-.05)-(.53)	-	-
<i>Evrensellik</i>	6	.62	(.08)-(.35)	.57 [6]	.79-.79 [6]
<i>İyilikseverlik</i>	4	.53	(.14)-(.53)	.61 [4]	.59-.69 [4]
Yeniliğe Açıklık (N = 301)	10	.72	(.02)-(.48)	-	-
<i>Hazcılık</i>	3	.62	(.33)-(.48)	.79 [3]	.78-.81 [3]
<i>Uyarılım</i>	3	.55	(.28)-(.32)	.76 [3]	.58-.61 [3]
<i>Özyönelim</i>	4	.45	(.07)-(.30)	.53 [4]	.56-.65 [4]
Muhafazacılık (N = 301)	13	.77	(.02)-(.47)	-	-
<i>Geleneksellik</i>	4	.55	(.17)-(.32)	.37 [4]	.61-.63 [4]
<i>Uyma</i>	4	.58	(.15)-(.40)	.48 [4]	.75-.77 [4]
<i>Güvenlik</i>	5	.55	(.09)-(.33)	.64 [5]	.62-.71 [5]
Liderlik Motivasyonu (N = 301)	22	.86	(-.27)-(.74)	-	-
<i>DKLM</i>	9	.90	(.30)-(.74)	.84-.91 [9]	.91 [9]
<i>SNLM</i>	6	.74	(.11)-(.47)	.80-.84 [9]	.79 [7]
<i>ÇLM</i>	7	.82	(.22)-(.60)	.65-.75 [9]	.67 [5]
SBY ₇ KF (N = 301)	8	.76	(.12)-(.63)	.78-.90 [8]	-
<i>Baskınlık</i>	4	.55	(.12)-(.50)	.59-.80 [4]	-
<i>Eşitliğe Karşıtlık</i>	4	.78	(.27)-(.63)	.68-.86 [4]	-
Sağ-Kanat Yetkenciliği (N = 301)	18	.89	(.04)-(.63)	.92	.85 [18]
Grupla Özdeşleşme (N = 96)	10	.87	(.09)-(.73)	.79 [10]	.83-.91 [10]
Topluluk Prototipi (N = 96)	25	.82	(-.34)-(.86)	-	-

Not 1: Köşeli parantez içerisindeki sayılar; ölçüm aracının ilgili çalışmadaki madde sayısını belirtmektedir.

Not 2: Ölçek sütununda sola bitişik başlayan satırlar tüm ölçüm aracını; içten başlayan satırlar ise ölçüm aracının alt boyutlarını göstermektedir.

Not 3: Ölçüm araçlarına ilişkin detaylı bilgiler ön çalışma ve ana çalışma için “*Veri Toplama Araçları*” kısımlarında sunulmuştur.

Not 4: ÇLM = Çıkarımsız LM, DKLM = Duyuşsal kimlik LM, LM = Liderlik motivasyonu, SBY₇KF = Sosyal Baskınlık Yönelimi₇ Kısa Formu, SNLM = Sosyal-normatif LM.

Tamamen katılıyorum olacak şekilde 7’li skalada doldurmuştur.

3.3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, kayıtlı olduğu üniversite ve üye olduğu üniversite öğrenci topluluğu gibi kişisel bilgilerini edinebilmek amacıyla bir form hazırlanmıştır (Bkz. Ek-1). Ayrıca, bu aşamada katılımcılardan, ana çalışmadaki verileri ile ön çalışmadaki verilerini eşleyebilmek için, bir rumuz oluşturmaları istenmiştir. Katılımcılardan rumuzlarını, ad ve soyadlarının ilk harfi, doğum tarihlerinin son iki rakamı ve telefon numaralarının son iki hanesini içerecek şekilde üretmeleri istenmiştir (Örn. ab8600). Böylece farklı rumuz kodlamalarından oluşabilecek veri kaybının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

3.3.2.2. Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği

Ölçek, Jones ve Paulhus (2014: 30-34) tarafından 3 faktörü ölçen toplamda 27 madde olacak şekilde geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması ise Özsoy ve meslektaşları (2017: 12-13) tarafından yapılmıştır. Başka çalışmalarda ölçeğin kararsız bir faktör yapısı olduğu belirtilmiştir (Örn., Atari ve Chegeni, 2016: 114-115; Pabian, De Backer ve Vandebosch, 2015: 42-43; Pechorro ve ark., 2018: 6-8; Rogoza ve Ciecuch, 2017: 4-5). Dolayısıyla ölçeğin faktör yapısını incelemek amacıyla AMOS 24 programı kullanılarak bir doğrulayıcı faktör analizi (DFA) düzenlenmiştir. Yirmi yedi maddelik ölçüm aracı için önerilen modelin veriye kötü uyum gösterdiği görülmüştür ($X^2/sd= 2.19$, RMSEA = .06, CFI = .72, AIC = 818.02). Uyumu iyileştirmek için önerilen faktörlere yüklenemeyen 5 madde (*Madde 1, 7, 15, 20 ve 25*) çıkartılmış ve modelin uyumunu arttırabilmek için düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemelerin ardından uyum indeksleri ölçüm aracı için oluşturulan modelin veriye yeterli uyum gösterdiğini işaret etmiştir ($X^2/sd = 1.62$, RMSEA = .05, CFI = .90, AIC = 435.16). Ölçek ve alt boyutlarının psikometrik bulguları, ana çalışma ve uyarlama çalışmasının bulgularıyla Tablo 2'den karşılaştırılabilir. Katılımcılar ölçüm aracını 1 = Hiç katılmıyorum ve 5 = Tamamen katılıyorum olmak üzere 5'li Likert skalasında doldurmuştur.

3.3.2.3. Portre Değerler Anketi

Schwartz ve meslektaşları (2001: 531-32) tarafından geliştirilen 40 maddelik ölçüm aracı Demirutku ve Sümer (2010: 20) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek formuna Koç'un çalışmasından (2013: 237-240) ulaşılmıştır (Bkz. Ek-3).

Ölçeğin faktör yapısını incelemek amacıyla iki farklı işlem uygulanmıştır. Öncelikle Hinz ve meslektaşları (2005: 188) tarafından önerildiği gibi, değerleri temel bileşenler analizine uygun hale getirebilmek için, önerilen her bir madde için katılımcı puanları madde ortalamalarından çıkartılarak görelî (ipsative) puanlar hesaplanmıştır. Daha sonra bu puanlar kullanılarak temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiştir. Ardından Schwartz'ın (2009: 5) önerdiği şekilde ham puanlar kullanılarak çok boyutlu ölçeklendirme (multidimensional scaling) gerçekleştirilmiş ve bulgular kıyaslanmıştır (Bkz. Şekil 2). Kıyaslama sonucunda herhangi bir madde çıkartma işlemine gerek olmadığına karar verilmiştir.

Yeniliğe açıklık ile muhafazacılık ($r = -.64, p < .001$) ve özgenişletim ile özaşkınlık ($r = -.61, p < .001$) değerlerinin ilişkili olduğu görülmüştür. Ölçek ve alt boyutlarının psikometrik bulguları, ana çalışma ve uyarlama çalışmasının bulgularıyla Tablo 2'den karşılaştırılabilir.

Sonraki analizler için Schwartz'ın (2009: 5) önerisi doğrultusunda her katılımcının ölçek ortalaması ham puanından çıkartılarak görelî puanlar hesaplanmıştır. Değer boyutlarını oluşturmak için teorik olarak aynı değer boyutunun altında kümeleneyeceği öngörülen değer tiplerinin ortalaması alınmıştır. Regresyon analizleri için özaşkınlık boyutu özgenişletim boyutundan (ÖZG-ÖZA); muhafazacılık boyutu ise yeniliğe açıklık boyutundan çıkartılarak (YA-M) 2 temel boyut oluşturulmuştur (Bkz. Kuşdil, Şimşek, 2008: 993). Ölçüm aracı, katılımcılar tarafından 1 = Bana hiç benzemiyor ve 6 = Bana çok benziyor olacak şekilde 6'lı skalada doldurulmuştur.

3.3.2.4. Liderlik Motivasyonu Ölçeği

Liderlik motivasyonunu ölçmek için 27 maddeden oluşan bir ölçüm aracı kullanılmaktadır. Üç alt boyut için (duyuşsal kimlik LM, sosyal-normatif LM ve çıkarsız

LM) 9'ar madde bulunmaktadır (Chan, Drasgow, 2001: 486-87). Ölçek Türkçeye, Turhan, Çavuşoğlu ve Kuşdil (2014, Nisan) tarafından uyarlanmıştır (Bkz. Ek-4).

Bobbio ve Rattazzi (2006: 121) ve Kasemaa (2016: 75) ölçeğin faktör yapısının incelenmesi için *direct oblimin* döndürmesinin kullanıldığı temel bileşenler analizi uygulanmasını önermektedir. Ölçeğin faktör yapısı bu öneri doğrultusunda incelenmiştir. Turhan'ın (2014) bulgularına benzer şekilde 5 maddenin (*Madde* 3, 18, 23, 24 ve 26) teorik olarak önerilen faktörlere yüklenemediği görülmüştür. Dolayısıyla bu maddeler çıkartılarak güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçek ve alt boyutlarının psikometrik bulguları, ana çalışma ve uyarlama çalışmasının bulgularıyla Tablo 2'den karşılaştırılabilir.

3.3.2.5. Sosyal Baskınlık Yönelimi7 Kısa Formu

SBY₇ Kısa Formu, SBY₇'ye alternatif olarak geliştirilmiştir. Orijinal formu gibi, kısa form da eşitliğe karşıtlığın lehinde (pro-trait antiegalitarianism) ve aleyhinde (con-trait antiegalitarianism) ifadeler içeren temel iki faktör ve baskınlığın lehinde (pro-trait dominance) ve aleyhinde (con-trait dominance) ifadeler içeren yardımcı iki faktör olmak üzere toplamda dört faktörden oluşmaktadır.

Ölçek, her faktöre 2 madde düşecek şekilde 8 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin, orijinal versiyona göre, güvenilirlik katsayısı düşük olmak ile birlikte araştırmacılar tarafından, çalışmanın şartlarına bağlı olarak, orijinal formun yerine kullanılabileceği önerilmiştir (Ho vd., 2015: 1015-20). Ölçeğin Türkçeye uyarlanması bu çalışma kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ölçek, bu tezin yazarı ve danışmanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ölçek maddelerinin İngilizceye geri çevrilme işlemi sosyal psikoloji uzmanı Dr. Hülya Hooker tarafından gerçekleştirilmiştir (Bkz. Ek-5). Ölçekteki 1. ve 2. maddeler baskınlık boyutu lehine, 3. ve 4. maddeler baskınlık boyutu aleyhine ifadeler içermektedir. 5. ve 6. maddeler eşitliğe karşıtlık lehine, 7. ve 8. maddeler eşitliğe karşıtlık aleyhine ifadeler içermektedir. SBY'yi belirlemek için aleyhte ifade içeren maddeler ters kodlanıp lehte ifade içeren maddeler ile toplanarak toplam puan elde edilmektedir. Dolayısıyla, ölçekten alınabileceği toplam skor 8 ile 56 arasında değişmektedir.

3.3.2.6. Sağ-Kanat Yetkeçiliği Ölçeği

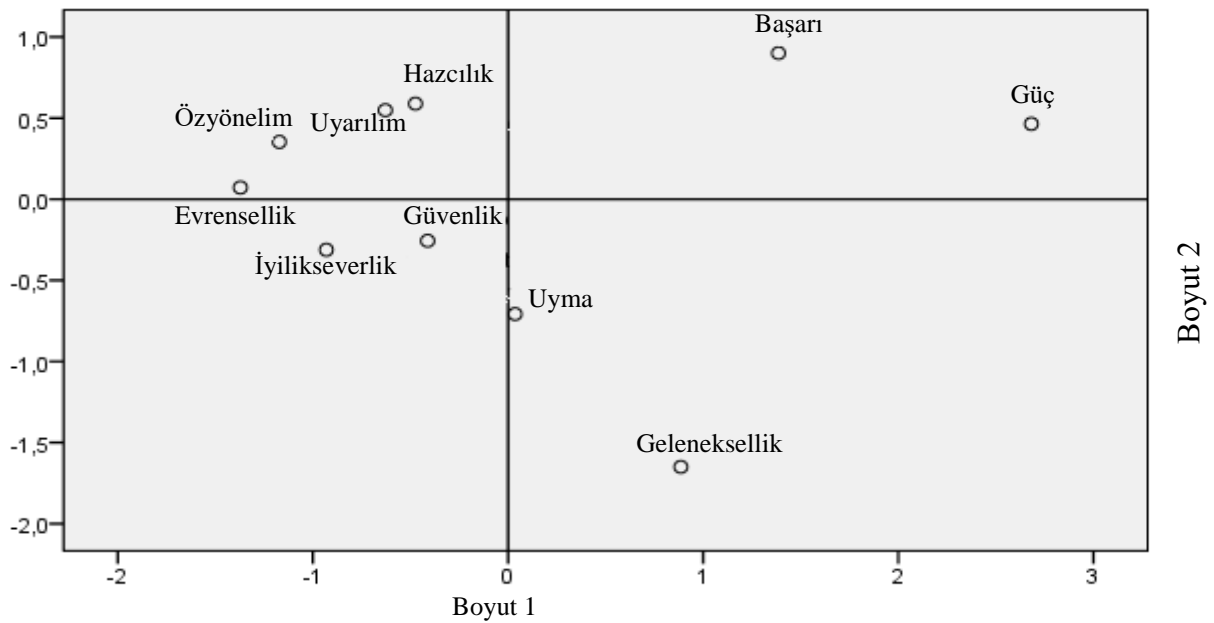
Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Güldü (2010: 91-96) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin tek faktörden oluştuğu belirtilmektedir. Ölçeğin Türkçe versiyonu ilk ikisi analizlere katılmayacak hazırlık maddesi olan 20 maddeden oluşmaktadır (Bkz. Ek-6).

Ölçeğin faktör yapısını incelemek amacıyla varimax döndürmesinin kullanıldığı temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiştir. Temel bileşenler analizinin bulguları 18 maddelik ölçeğin tek faktörlü yapısını desteklemektedir. Ölçeğe ilişkin psikometrik bulgular, ana çalışma ve uyarlama çalışmasının bulgularıyla Tablo 2'den karşılaştırılabilir. Katılımcılar ölçüm aracını -4 = Kesinlikle katılmıyorum ve 4 = Kesinlikle katılıyorum olmak üzere 9'lu bir skala kullanarak doldurmuştur.

3.3.3. İşlem

Veri toplama aşamasına Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Etik Yayın Kurulu'ndan 2018-04 sayılı etik izin alındıktan sonra başlanmıştır. Öncelikle Tablo 1'de sunulmuş olan üniversitelerin, bünyesinde topluluklardan sorumlu idari birimlere ulaşılarak çalışma hakkında bilgi sözlü bilgi verilmiştir.

Şekil 2. Portre Değerler Anketi için çok boyutlu ölçeklendirme analizi

Ardından bu üniversitelerin internet sayfalarından ulaşılabilen öğrenci toplulukları iletişim bilgileri üzerinden topluluk yöneticileri ile irtibat kurulmuştur. Çalışmanın, topluluklara üye olan öğrencilerdeki genel eğilimleri incelemeyi hedefleyen bir çalışma olduğu yönünde bir bilgilendirme yapılmıştır. Ardından, çalışmaya yardımcı olmayı isteyen topluluk yöneticilerine çalışmaya ulaşabilecekleri bir link sunulmuş ve bunu üyelerle paylaşmaları istenmiştir. Veriler SurveyMonkey isimli çevrimiçi platform üzerinden toplanmıştır. Tüm katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiş ve istenilen anda çalışmadan çekilebilecekleri vurgulanmıştır. Ön çalışma için veri toplama işlemi 11.06.2018 tarihinde başlamış ve 23.07.2018 tarihinde tamamlanmıştır.

3.3.4. Veri Analizi

Verilerin analizine ölçüm araçlarının geçerlik ve güvenirlik incelemeleri yapılarak başlanmıştır. Analizler bu aşamada 301 katılımcının verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yalnızca SKY Ölçeği'nin 4 maddesinde bazı katılımcıların eksik kodlama yaptığı görülmüş ve bu eksikler katılımcı ortalamalarıyla doldurulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi uygulanarak gerçekleştirilen geçerlik analizlerinde X^2/sd oranının .5'ten ve RMSEA değerinin .08'den küçük olması durumunda modelin veriye yeterli uygunluğu gösterdiği kabul edilmiştir. X^2/sd oranının .2'den ve RMSEA değerinin .06'dan küçük olması durumunda ise modelin veriye iyi uyduğuna karar verilmiştir. CFI değeri için .95 veya üstü kabul edilebilir değer olarak alınmıştır (Bkz. Schreiber vd., 2006: 330; West, Taylor, Wu, 2012: 212-13). Doğrulayıcı faktör analizi uygulaması için AMOS 24 programı kullanılmıştır.

Geçerlik ve güvenirlik analizleri tamamlandıktan sonra ölçek ve alt boyutları için ortalamalar oluşturulmuştur. Ardından çok değişkende uç değer incelemesi için Mahalanobis D^2 hesaplaması yapılmıştır. Çoklu uçdeğer tespit edilen 1 katılımcı verisi analizden çıkartılmıştır. Schwartz (2009: 1-2), PDA'da 25 veya daha fazla maddede aynı kodlamayı yapan katılımcıların verilerinin analizden çıkartılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu şekilde kodlama yaptığı tespit edilen 38 katılımcının da verileri analizden çıkartılmıştır. Dolayısıyla sonraki analizler 262 (84 erkek, 178 kadın) katılımcının verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu aşamadan itibaren katılımcıların yaş aralığı 18-37'dir ($Ort. = 21.15$, $SS = 1.99$).

3.3.5. Bulgular

3.3.5.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi7 Kısa Formu Psikometrik Bulguları

Sosyal Baskınlık Yönelimi'nin geçerlik ve güvenirlik analizi bulguları Kablanoğlu ve Kuşdil (2018a; 2018b) tarafından paylaşılmıştır. Buna göre, gerçekleştirilen işlemler sırayla aktarılacaktır. SBY₇KF'nin yapı geçerliğini incelemek için (Ho vd., 2015: 1016) önerisi doğrultusunda 4 farklı doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. İlk model, her bir maddeye iki faktörün bağlanmasıyla oluşturulan modeldir (dört faktör). Ayrıca baskınlık ve eşitliğe karşıtlık faktörleri (İki Faktör B-E) ve *protrait* ve *contrait* faktörleri (İki Faktör P-C) için ayrı ayrı 2 faktörlü modeller denenmiştir. Son olarak tek faktörlü model için de doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. 4 faktör modelinin veriye uyan tek çözüm olduğu görülmektedir (X^2/sd oranı = .90, RMSEA = .00, CFI = 1.00). Ancak modelin bu halinin negatif hata varyansı nedeniyle sorunlu bir model olduğu anlaşılmıştır. Ullman'ın (2013/2015: 715) önerisi doğrultusunda her faktör için bir maddeye çizilen regresyon katsayısını sabitlemek yerine faktörlerin varyansları sabitlenerek model tekrar denenmiş ve negatif hata varyansı sorununun çözüldüğü ve 4 faktör modelinin veriye iyi uyum gösterdiği görülmüştür ($X^2/sd = .85$, RMSEA = .00, CFI = 1.00). Ancak, bu model için Madde 4'ün baskınlık boyutu ile ($p = .23$) ve Madde 8'in eşitliğe karşıtlık boyutu ile ($p = .96$) arasındaki regresyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlı değildir. Ancak ilgili maddelerin çıkartılıp çıkartılmamasıyla ilgili karar vermek için öncelikle güvenirlik analizlerinin gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Ölçüm aracının güvenirliğini incelemek amacıyla ölçek ve alt boyutları için güvenirlik analizleri düzenlenmiştir. İç tutarlılık katsayıları tüm ölçek için .76 (8 madde); baskınlık boyutu için .55 (4 madde) ve eşitliğe karşıtlık boyutu için .78 (4 madde) bulunmuştur (Bkz. Tablo 2). Ölçüm aracındaki az madde sayısı göz önünde bulundurularak ölçüm aracının güvenirliğinin yeterli düzeyde olduğuna kanaat getirilmiştir (Bkz. Taber, 2017: 6). Modelin de veriye uyması nedeniyle, madde sayısını daha da azaltmamak için herhangi bir madde çıkartma işlemi gerçekleştirilmemiştir.

3.3.5.2. Cinsiyet Farklarına İlişkin Bulgular

Bu aşamada SBY7KF ölçüm aracı ile bu örneklem için SBK'nın değişmezlik hipotezini sınamak hedefiyle kadın ve erkek gruplarının birbirinden anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Bağımsız Örneklem t-Testi gerçekleştirilmiştir. Levene testi sonuçlarına göre yalnızca SBY için varyanslar homojen dağılmamıştır. Hem SBY ($t(140.82) = 2.30, p < .05$) hem SBY-B ($t(260) = 1.96, p < .05$) hem de SBY-E için ($t(260) = 2.21, p < .05$) erkek ve kadın gruplarının ilgili değişkendeki ortalamalarının birbirinden anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür (erkek ve kadın ortalama ve standart sapmaları için Bkz. Tablo 3). Değişmezlik hipotezini destekleyecek şekilde, erkeklerin üç değişkende de kadınlara göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.5.3. Değişkenler Arası Korelasyon Analizleri

İlk aşamada kullanılan değişkenlere ait korelasyon analizi bulguları Tablo 4'te sunulmuştur (ortalama ve standart sapmalar için Bkz. Tablo 3).

Karanlık Üçlü ve alt bileşenleri ile duyuşsal kimlik LM arasında pozitif yönlü ilişkiler saptanmıştır. Yine karanlık üçlü ve sosyal-normatif LM arasında pozitif yönlü ilişkiler görülmektedir. Makyavelizm ve psikopati ile çıkarsız LM arasında ise negatif yönlü ilişkiler bulunmuş; çıkarsız LM ile narsisizm ilişkisiz bulunmuştur. Böylece Hipotez B-1 ve B-2 desteklenmiş, B-3 ise narsisizm alt hipotezi haricinde desteklenmiştir.

Özgenişletim değerleri ile karanlık üçlü, Makyavelizm, narsisizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Dolayısıyla Hipotez B-2 desteklenmiştir.

Duyuşsal kimlik LM ile özgenişletim değerleri arasında pozitif yönlü ilişki saptanmıştır. Duyuşsal kimlik LM ile yeniliğe açıklık değerleri arasında bir ilişki bulunamamakla birlikte, duyuşsal kimlik LM ile YA-M değerlerinin birbirleriyle pozitif yönlü ilişkili olduğu saptanmıştır. Sosyal-normatif LM ile özgenişletim değerleri arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Ancak, sosyal-normatif LM hem muhafazacılık hem de YA-M değerleri ile ilişkisizdir. Çıkarsız LM ile özgenişletim değerleri arasında negatif; ozaşkınlık değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Böylece

Hipotez B-5, sosyal-normatif LM ve muhafazacılık değerleri arasında ilişki bulunamaması haricinde, desteklenmiştir.

SKY ile SBY, SBY-B ve SBY-E arasında pozitif yönlü ilişkiler elde edilmiştir. Dolayısıyla Hipotez B-6'nın desteklendiği görülmüştür.

SBY ile karanlık çl, Makyavelizm, narsisizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. SBY-B ile karanlık çl, Makyavelizm, narsisizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. SBY-E ile karanlık çl, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunurken; narsisizm ile ilişkisiz bulunmuştur. Ancak Ho ve meslektaşlarının (2015: 1018) nerisi doğrultusunda SBY-B'nin etkisinin kontrol edildiği analizlerde SBY-E karanlık üçlü ve alt boyutlarıyla ilişkisiz bulunmuştur. Böylece Hipotez B-7'nin desteklendiği görülmüştür.

SKY ile karanlık üçlü ve alt bileşenleri arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunmadığı görülmüştür. Dolayısıyla Hipotez B-8 desteklenmiştir.

Özgenişletim değerleri ile SBY ve SBY-B arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmüş; SBY-E ile ilişki bulunamamıştır. Muhafazacılık değerleri ile SKY arasında beklenildiği gibi pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla Hipotez B-9a ve B-9b desteklenmiştir. SBY, SBY-B ve SBY-E'nin duyuşsal kimlik LM ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Ayrıca yalnızca SBY-B'nin sosyal-normatif LM ile ilişkili olduğu görülmüştür. SBY, SBY-B ve SBY-E ile çıkarsız LM arasında negatif yönlü ilişkiler keşfedilmiştir. SKY ile sosyal-normatif LM arasında pozitif ve duyuşsal kimlik LM arasında pozitif, fakat marjinal bir ilişki bulunmuştur. Sosyal-normatif LM ile duyuşsal kimlik LM'nin birbirleriyle güçlü ilişkisi göz önünde bulundurulunca; duyuşsal kimlik LM için sosyal-normatif LM'nin etkisi kontrol edildiğinde SKY ile duyuşsal kimlik LM arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamsızlaşmaktadır. SKY ile çıkarsız LM arasında ilişki olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla Hipotez B-10a kısmen desteklenirken B-10b de desteklenmiştir.

Ayrıca SBY₇KF'nin ölçüt geçerliliğini test etmek için SBY-B ve SBY-E boyutlarının birbirleri için etkilerinin kontrol edildiği kısmi korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir (Bkz. Tablo 4). SBY-E'nin etkisinin kontrol edildiği durumda SBY-B'nin, 2 değişken ile marjinal olmak üzere, toplamda 15 değişkenle istatistiksel

açından anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. SBY-B'nin etkisinin kontrol edildiği durumda ise SBY-E'nin, 1'i istatistiksel açıdan marjinal olmak üzere, toplam 3 değişken ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla bu iki alt boyutun ölçüt değişkenleri ile birbirlerinden farklı biçimde ilişkili olduğu ve ölçeğin alt boyutlar için bir ölçüt geçerliliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ön çalışmadaki tüm hipotezlere ilişkin özet, Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 3. Ön çalışma için tüm örnekleme ait tanımlayıcı istatistikler (N = 262)

	<i>Ort.</i>	<i>SS.</i>	<i>Eğiklik</i>	<i>Basıklık</i>	<i>Ort.Erkek</i>	<i>SS.Erkek</i>	<i>Ort.Kadın</i>	<i>SS.Kadın</i>	<i>Cinsiyet Farkı (t ve p)</i>	
Muhafazacılık	-.24	.48	-.67	.80	-.29	.49	-.21	.48	-1.26	.21
<i>Uyma</i>	-.12	.66	-.63	.26	-.14	.72	-.11	.64	-.38	.70
<i>Geleneksellik</i>	-.71	.82	-.66	.85	-.70	.76	-.71	.84	.16	.88
<i>Güvenlik</i>	.11	.56	-1.30	3.86	-.04	.65	.18	.50	-2.80(*)	.01(*)
Yeniliğe Açıklık	.25	.45	-.01	.05	.21	.44	.26	.45	-.80	.42
<i>Özyönelim</i>	.51	.52	-.08	.01	.52	.56	.51	.51	.18	.86
<i>Uyarılma</i>	.08	.73	-.38	.44	.02	.68	.11	.75	-.91	.36
<i>Hazcılık</i>	.15	.69	-.56	.25	.10	.69	.17	.70	-.70	.48
Özgenişletim	-.80	.85	-.24	-.21	-.62	.71	-.90	.90	2.48	.01
<i>Başarı</i>	-.52	.93	-.44	-.15	-.34	.86	-.60	.95	2.16	.03
<i>Güç</i>	-1.09	1.01	-.23	-.15	-.90	.90	-1.18	1.04	2.17	.03
Özaşkınlık	.50	.38	.22	.13	.50	.38	.51	.39	-.28	.78
<i>İyilikseverlik</i>	.35	.56	-.32	-.06	.40	.52	.32	.57	1.05	.30
<i>Evrensellik</i>	.66	.46	-.10	.62	.59	.50	.70	.44	-1.73	.09
Karanlık Üçlü	2.66	.49	.17	.01	2.81	.46	2.59	.49	3.50	.00
<i>Makyavelizm</i>	2.75	.76	.02	-.34	2.98	.68	2.64	.77	3.65(*)	.00(*)
<i>Narsisizm</i>	3.08	.51	.12	-.26	3.11	.50	3.06	.52	.86	.39
<i>Psikopati</i>	2.09	.62	.41	-.14	2.29	.64	2.00	.59	3.58	.00
GLM	3.39	.52	.08	-.08	3.43	.50	3.37	.53	.85	.39
<i>DKLM</i>	3.18	.85	-.23	-.57	3.21	.82	3.17	.86	.38	.70
<i>SNLM</i>	3.30	.64	.24	-.22	3.46	.64	3.22	.63	2.85	.00
<i>ÇLM</i>	3.73	.70	-.42	-.06	3.68	.71	3.75	.70	-.82	.42
SBY	2.63	.97	.61	.01	2.84	1.07	2.53	.90	2.44(*)	.02(*)
<i>SBY-B</i>	2.80	1.10	.36	-.35	2.99	1.21	2.71	1.03	1.96	.05
<i>SBY-E</i>	2.47	1.16	.76	.08	2.70	1.19	2.36	1.14	2.21	.03
SKY	4.32	1.38	-.10	-.52	4.43	1.53	4.27	1.30	.86	.39

Not: 1) GLM = Genel Liderlik Motivasyonu, DKLM = Duyuşsal Kimlik Liderlik Motivasyonu, SNLM = Sosyal-Normatif Liderlik Motivasyonu, ÇLM = Çıkarırsız Liderlik Motivasyonu, SBY₇ = Sosyal Baskınlık Yönelimi, SBY-B= Sosyal Baskınlık Yönelimi Baskınlık Boyutu, SBY-E = Sosyal Baskınlık Yönelimi Eşitliğe Karşıtlık Boyutu, SKY = Sağ-Kanat Yetkenciliği

2) (*) = Levene Testi sonuçlarına göre varyansların homojenliği varsayımı sağlanamamıştır.

Tablo 4. Ön çalışmadaki değişkenlere ait korelasyonlar (N = 262)

Değişkenler	1	1a	1b	1c	2	2a	2b	2c	3	3a	3b	3c	4	4a	4b	5	5a	5b	6	7	8	8a	8b	8c	9	10	10a	10b	
1. Karanlık Üçlü	-																										.23***	.08	
1a. Makyavelizm	.85***	-																									.24***	.06	
1b. Narsisizm	.68***	.34***	-																								.10	.04	
1c. Psikopati	.81***	.58***	.32***	-																							.18**	.09	
2. Yeniliğe Açık	.18**	.08	.11+	.24***	-																								
2a. Özyönelim	.04	-.03	.00	.13*	.65***	-																							
2b. Uyarılım	.06	-.05	.12+	.10	.75***	.35***	-																						
2c. Hazcılık	.25***	.23***	.08	.26***	.64***	.13*	.13*	-																					
3. Muhafazacılık	-.41**	-.25**	-.38**	-.36**	-.64**	-.51**	-.40**	-.41**	-																				
3a. Uyuma	-.30**	-.16*	-.24**	-.34**	-.60**	-.52**	-.41**	-.33**	.75***	-																			
3b. Geleneksellik	-.37**	-.26**	-.36**	-.27**	-.36**	-.28**	-.15*	-.33**	.77***	.34***	-																		
3c. Güvenlik	-.16**	-.07	-.18**	-.14*	-.41**	-.30**	-.35**	-.19**	.57***	.26***	.12+	-																	
4. Özaşkılık	-.43**	-.36**	-.27**	-.36**	.00	.20**	.03	-.18**	-.02	-.01	.02	-.08	-																
4a. İyilikseverlik	-.33**	-.30**	-.18**	-.28**	-.16**	-.04	-.10	-.18**	.14*	.11+	.17**	-.01	.80***	-															
4b. Evrensellik	-.31**	-.24**	-.23**	-.26**	.20**	.37***	.16**	-.08	-.21**	-.14*	-.18**	-.11+	.69***	.12+	-														
5. Özgenişletim	.57***	.42***	.49***	.42***	-.10+	-.16*	-.15*	.08	-.51**	-.28**	-.47**	-.30**	-.61**	-.44**	-.47**	-													
5a. Başarı	.49***	.37***	.42***	.38***	-.11+	-.16*	-.13*	.05	-.44**	-.26**	-.42**	-.22**	-.58**	-.48**	-.39**	.87***	-												
5b. Güç	.50***	.38***	.44***	.36***	-.08	-.12*	-.14*	.09	-.45**	-.23**	-.41**	-.29**	-.48**	-.31**	-.43**	.89***	.54***	-											
6. YA-M	.33***	.18**	.28***	.33***	.90***	.64***	.63***	.58***	-.91**	-.75**	-.63**	-.54**	.01	-.17**	.22***	.24***	.20**	.22***	-										
7. ÖZG-ÖZA	.57***	.44***	.47***	.44***	-.08	-.19**	-.12*	.12*	-.38**	-.21**	-.36**	-.20**	-.80**	-.61**	-.59**	.96***	.85***	.84***	.18**	-									
8. GLM	.24***	.06	.49***	.07	-.06	-.02	.03	-.12*	-.18**	-.11+	-.15*	-.11+	-.12*	-.04	-.16**	.34***	.17**	.41***	.07	.30***	-								
8a. DKLM	.43***	.24***	.58***	.21**	-.02	-.04	.03	-.03	-.32**	-.23**	-.27**	-.16**	-.33**	-.21**	-.29**	.58***	.36***	.65***	.18**	.55***	.82***	-							
8b. ÇLM	-.30**	-.35**	-.03	-.28**	-.06	.11+	.03	-.21**	.08	.06	.08	.02	.37***	.30***	.26***	-.28**	-.27**	-.23**	-.08	-.34**	.49***	.01	-						

Tablo 4. Ön çalışmadaki değişkenlere ait korelasyonlar (N = 262) devamı.

Değişkenler	1	1a	1b	1c	2	2a	2b	2c	3	3a	3b	3c	4	4a	4b	5	5a	5b	6	7	8	8a	8b	8c	9	10	10a	10b
8c. SNLM	.26***	.15*	.34***	.14*	-.06	-.13*	.01	-.02	.00	.03	.00	-.04	-.20**	-.09	-.22**	.20**	.14*	.21**	-.03	.22***	.70***	.45***	.15*	-			.17**	-.12+
9. SKY	-.03	.00	-.02	-.06	-.35**	-.37**	-.11+	-.28**	.54***	.31***	.53***	.24***	-.30**	-.06	-.42**	-.05	-.07	-.02	-.50**	.06	.10	.11+	-.07	.16**	-		.20**	.13*
10. SBY	.29***	.28***	.13*	.25***	-.12+	-.12*	-.14*	.01	.13*	.11+	.11+	.06	-.31**	-.10	-.39**	.18**	.14*	.18**	-.14*	.24***	-.02	.08	-.20**	.06	.31***	-		
10a. SBY-B	.29***	.30***	.13*	.24***	-.11+	-.14*	-.14*	.03	.12+	.15*	.02	.08	-.36**	-.14*	-.42**	.22***	.18**	.20**	-.13*	.29***	.04	.10	-.17**	.14*	.28***	.85***	-	
10b. SBY-E	.20**	.19**	.09	.19**	-.10	-.08	-.11+	-.01	.11+	.04	.16*	.01	-.17**	-.03	-.25**	.09	.06	.10	-.12+	.13*	-.06	.03	-.17**	-.04	.25***	.87***	.47***	-

Not 1: *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; + $p < .10$, marjinal anlamlılık

Not 2: ÇLM = Çıkarırsız Liderlik Motivasyonu, DKLM = Duyuşsal Kimlik Liderlik Motivasyonu, GLM = Genel Liderlik Motivasyonu, ÖZG-ÖZA = Özgenişletim - Özaşkınlık, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, SBY-B = Sosyal Baskınlık Yönelimi Baskınlık Boyutu, SBY-E = Sosyal Baskınlık Yönelimi Eşitliğe Karşıtlık Boyutu, SKY = Sağ-Kanat Yetkeçiliği, SNLM = Sosyal Normatif Liderlik Motivasyonu, YA-M = Yeniliğe Açıklık - Muhafazacılık

Not 3: 10a sütunu SBY-B için SBY-E'nin etkisinin kontrol edildiği, 10b sütunu ise SBY-E için SBY-B'nin etkisinin kontrol edildiği korelasyonları göstermektedir.

3.3.6. Tartışma

Ön çalışma, araştırmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek, SBY₇KF'nin geçerliğini test etmek ve ana çalışmaya dahil olacak katılımcıları seçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi bulguları, SBY₇KF ölçüm aracı için Ho ve meslektaşları (2015: 1006) tarafından önerilmiş olan 4 faktörlü yapının desteklendiğini göstermiştir. Ayrıca söz konusu ölçüm aracı ile ölçülen SBY'nin, önceki araştırmalar ile benzer şekilde, karanlık üçlü ile alt boyutları (Ho vd., 2015: 1019; Hodson vd., 2009: 689), özgenişletim değerleri ve özaşkınlık değerleri (Altemeyer, 1998: 118; Caricati, 2007: 160; Duckitt, 2001: 49; Feather, Mckee, 2012: 13-14; Kuşdil, Akoğlu, 2014: 1404) ve Sağ-Kanat Yetkeçiliği (Duriez, Van Hiel, 2002: 1207; Güldü, 2010: 98; Nicol, 2009: 660; Pratto vd., 1994: 751; Tan vd., 2016: 216) ile ilişkili olduğu görülmüştür. SBY-B ve SBY-E de karanlık üçlü ve alt boyutları (SBY-E için narsisizm hariç) ile (Ho vd., 2015: 1019), SKY ile (Womick vd., 2018: S16) ve özgenişletim değerleri ile (SBY-E hariç) (Caricati, 2007: 166); Çağlar-Akoğlu, 2014: 71) pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Alt boyutlar özaşkınlık değerleri ile negatif yönlü ilişkilidir. Bu ilişkiler, narsisizm dışında, SBY-B için SBY-E'nin etkisinin kontrol edildiği kısmi korelasyonlarda da sürmüştür. SBY-B'nin etkisinin kontrol edildiği kısmi korelasyonlarda ise SBY-E yalnızca SKY ile ilişkili bulunmuştur.

Hem SBY hem SBY-B hem de SBY-E için erkeklerin ölçüm ortalamalarının kadınlardan anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla SBK'da SBY'ye yönelik "*geri kalan her şey eşit olduğunda erkeklerin, kadınlara göre, SBY'lerinin daha yüksektir*" şeklindeki değişmezlik hipotezi SBY₇KF ile bu örneklem için desteklenmiştir (Pratto, Sidanius, Levin, 2006: 294). Kısmi korelasyonlar SBY-B'nin karanlık kişilik özellikleriyle özgün bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla SBY-B'nin kişilerarası baskınlık isteğiyle daha güçlü biçimde ilişkili olduğunu ifade etmek mümkün olmaktadır. Sonuç olarak SBY₇KF'nin Türkiye bağlamında kullanımının uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Kişilik özelliklerine yönelik hipotezlerin çoğunlukla desteklendiği görülmektedir. Ancak; beklentilerin aksine duyuşsal kimlik LM ile SBY ve alt boyutları arasında bir

ilişki bulunamamıştır. Literatürde, bilindiği kadarıyla, LM ile SBY arasındaki ilişkileri inceleyen bir çalışma olmadığı için bir kıyaslama yapmak güç olmaktadır. Yine de bu durum için olası bazı açıklamalar sunulabilir. İlk açıklama SBY_{7KF} ile ilgilidir. Bu form temel ölçüm aracından belirli maddelerin seçilmesiyle üretilmiş bir kısa formdur. Kısa formlar, çalışmadaki madde sayısını azaltmak ve katılımcıları bilişsel yükten korumak için avantajlıdır. Ancak hedeflenen teorik yapıyı ölçmek için az sayıda madde kullanılmasının ölçüm aracının teorik açıdan kapsayıcılığını azaltacağı tartışılmaktadır (Bkz. Smith, McCarthy ve Anderson, 2000: 102). Bu tartışmaya paralel olarak; SBY_{7KF}'nin oluşturulması için temel ölçüm aracından madde seçilmesi, kişilerarası baskınlık ve liderlik ile daha güçlü biçimde ilişkili olan bazı maddelerin dışarıda kalmasına yol açmış olabilir. Ancak SBY'nin liderlikle ilişkili diğer kişilik özellikleriyle ilişkili olması bu açıklamayla çelişmektedir. SBY ve duyuşsal kimlik LM arasındaki ilişki ise ana çalışmada gözden geçirilmiştir.

Tablo 5. Ön çalışma hipotezleri, hipotezleri test etmek için gerçekleştirilen işlemler ve elde edilen bulguların özeti.

Hipotez	İstatistiksel İşlem	Bulgu	Sonuç
Hipotez B-1. “Duyuşsal kimlik LM ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	Duyuşsal kimlik LM ile karanlık üçlü ve alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur.	Desteklendi.
Hipotez B-2. “Sosyal-normatif LM ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır”	Korelasyon	Sosyal-normatif LM ile karanlık üçlü ve alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur.	Desteklendi.
Hipotez B-3. “Çıkarıcı LM ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında negatif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	Çıkarıcı LM ile karanlık üçlü ve narsisizm harici alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur.	Kısmen desteklendi.
Hipotez B-4. “Özgenişletim ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	Özgenişletim ile karanlık üçlü ve alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur.	Desteklendi.
Hipotez B-5. “Duyuşsal kimlik LM ile özgenişletim ve yeniliğe açıklık değerleri; sosyal-normatif LM ile muhafazacılık ve özgenişletim değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır. Çıkarıcı LM ile özaşkınlık değerleri arasında pozitif, özgenişletim değerleri arasında negatif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	Duyuşsal kimlik LM ile özgenişletim ve yeniliğe açıklık; sosyal-normatif LM ile özgenişletim; çıkarıcı LM ile özaşkınlık pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Çıkarıcı LM ile özgenişletim arasında negatif yönlü ilişki keşfedilmiştir. Sosyal-normatif LM ile muhafazacılık arasında ilişki saptanamamıştır.	Kısmen desteklendi.
Hipotez B-6. “SBY, alt boyutlarında SBY-B ve SBY-E ile SKY arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	SKY hem SBY ile hem de alt boyutları olan SBY-B ve SBY-E ile pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.	Desteklendi.
Hipotez B-7. “SBY ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	SBY ile karanlık üçlü ve alt boyutları pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.	Desteklendi.

Tablo 5. Ön çalışma hipotezleri, hipotezleri test etmek için gerçekleştirilen işlemler ve elde edilen bulguların özeti (devamı).

Hipotez	İstatistiksel İşlem	Bulgu	Sonuç
Hipotez B-8. “SKY ile karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati arasında ilişki yoktur.	Korelasyon	SKY ile karanlık üçlü ve alt boyutları arasında ilişki yoktur.	Desteklendi.
Hipotez B-9a. “ SBY ile özgenişletim değerleri; B-9b: SKY ile muhafazacılık değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	SBY ile özgenişletim değerleri, SKY ile muhafazacılık değerleri arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur.	Desteklendi.
Hipotez B-10a. “SBY ile sosyal-normatif LM ve duyuşsal kimlik LM; B-10b: SKY ile sosyal-normatif LM arasında pozitif yönlü ilişkiler vardır.”	Korelasyon	SBY ile duyuşsal kimlik LM arasında ilişki bulunamamıştır. SBY ve SKY, sosyal-normatif LM ile ilişkili bulunmuştur.	Kısmen desteklendi.
Not: LM = Liderlik motivasyonu, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, SBY-B = Sosyal Baskınlık Yönelimi – Baskınlık boyutu, SBY-E = Sosyal Baskınlık Yönelimi – Eşitliğe Karşıtlık boyutu.			

3.4. Ana çalışma

3.4.1. Katılımcılar

Ana çalışmanın örneklemini öğrenci topluluklarına üye 96 üniversite öğrencisinden (26 erkek, 70 kadın) oluşturmaktadır. Yaşları 18-37 arasında değişmektedir (*Ort.* = 21.06, *SS.* = 2.90).

3.4.2. Veri Toplama Araçları

3.4.2.1. Grupla Özdeşleşme Ölçeği

Grupla Özdeşleşme Ölçeği; Kirchler, Palmonari ve Pombeni (1994: 545) tarafından, bireylerin gruplarıyla özdeşleşme düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 10 maddelik bir ölçektir. Orijinal çalışmada, ölçeğin varyansın %37'sini açıklayan tek bir faktörden oluştuğu gösterilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Hortaçsu (2000: 738) tarafından gerçekleştirilmiştir. On maddeden oluşan ölçeğin Türkçe formuna Akdoğan'ın (2015: 121) yüksek lisans tezinden ulaşıp çalışmanın hedefleri kapsamında, gruba ilişkin ifadelerde değişikliğe gidilmiştir (Bkz. Ek-7).

Ölçeğin faktör yapısını incelemek amacıyla temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiş ancak analiz bulguları iki faktör olduğunu göstermiştir. Ölçek teorik olarak tek faktörden oluşacak şekilde önerildiği için analiz bu şekilde tekrarlanmıştır. Bu analizde tüm maddelerin söz konusu faktöre yüklendiği görülmüştür. Faktör varyansın %47.51'ini açıklamaktadır. Ölçeğe ilişkin psikometrik bulgular, ana çalışma ve uyarlama çalışmasının bulgularıyla Tablo 2'den karşılaştırılabilir. Ölçüm aracı katılımcılar tarafından 1= Hiç katılmıyorum ve 5 = Kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5'li bir skalada doldurulmuştur.

3.4.2.2. Topluluk Prototipi Ölçeği

Katılımcıların *sözde grup prototipine* ne ölçüde yaklaştıklarını test edebilmek için araştırma kapsamında Topluluk Prototipi Ölçeği geliştirilmiştir. Yirmi beş maddeden oluşan ölçeğin maddeleri Goldberg ve Somer'in (2000: 515-21) Büyük Beşli Kişilik Modeli'ni kullanarak ayrıştırdığı sıfatlar listesinden beş faktörü temsil edecek beşer sıfat

kura yöntemiyle seçilerek hazırlanmıştır (Bkz. Ek- 8). Ölçek maddeleri sözde bir yapıyı ölçmek amacıyla hazırlandığı için geçerlilik analizi yapılmamıştır. Ölçeğe ilişkin psikometrik bulgular Tablo 2’de özetlenmiştir. Tüm örnekleme ek olarak ölçüm aracının güvenirlik katsayısı düşük grupta .86 ve yüksek grupta .80 olarak hesaplanmıştır. Katılımcılar ölçüm aracını 1 = Kesinlikle katılmıyorum ve 5 = Kesinlikle katılıyorum olmak üzere 5’li bir skalada yanıtlamıştır.

3.4.3. İşlem

Ön çalışmanın tamamlanmasının ardından karanlık üçlü, özgenişletim değerleri, duyuşsal kimlik LM ve SBY puanları ortalamasının altında ve üstünde olan katılımcılara, ön çalışmada vermiş oldukları iletişim bilgileri aracılığıyla ulaşılmıştır. Katılımcılara ön çalışmada kendi topluluklarından ve kendi topluluklarına benzer yapıdaki topluluklardan edinilmiş olan bilgileri sınamak amacıyla, bir çalışma daha gerçekleştirileceği belirtilmiş ve çalışmaya erişebilecekleri linkler sunulmuştur. Veriler, ön çalışmada olduğu gibi, SurveyMonkey isimli çevrimiçi platform üzerinden toplanmıştır. Ana çalışma için veri toplama süreci 10.09.2018 tarihinde başlamış ve 22.10.2018 tarihinde sona ermiştir. Katılımcılara, veri toplama işlemi bittikten sonra, e-posta adresleri üzerinden çalışmanın gerçek amacının detaylıca anlatıldığı bir bilgilendirme formu gönderilmiştir. Ayrıca bu aşamayı da tamamlayan ve kura ile belirlenen 50 katılımcıya 10 TL’lik ödeme yapılmıştır. Veri toplama işleminin tamamlanmasından sonra katılımcıların iletişim bilgileri veri setinden ayrı olarak muhafaza edilmiştir.

3.4.4. Veri Analizi

Öncelikle, ön aşamaya dahil olan katılımcıların karanlık üçlü, özgenişletim değerleri, duyuşsal kimlik LM ve SBY ölçek ve alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları belirlenmiştir. Ardından ana çalışmaya dahil edebilmek için ortalamaya göre düşük ve yüksek düzeyde kötücül kişilik özelliklerine sahip olduğu tespit edilen katılımcılar seçilmiştir. Katılımcı seçiminde uygulanan kıstas şu şekildedir: Kötücül kişilik özellikleri yüksek olan gruba seçilecek katılımcının söz konusu dört değişkenden en az üçünde ortalamasının üstünde puan almış olması hedeflenmiştir (örneğin seçilen bir katılımcının karanlık üçlü, özgenişletim, duyuşsal kimlik LM veya karanlık üçlü, duyuşsal kimlik LM,

SBY veya karanlık üçlü, özgenişletim, SBY veya özgenişletim değerleri, duyuşsal kimlik LM, SBY puanları ortalamasının üstündedir gibi). Kötücül kişilik özellikleri düşük gruba seçilecek katılımcılar için de aynı kıstas, katılımcı puanlarının ölçüm ortalamasının altında olması koşuluyla uygulanmıştır. Söz konusu kıstas, hiyerarşik regresyon uygulanabilmesi için örneklem büyüklüğünü hedeflenen sayıda tutabilmek amacıyla konulmuştur. Düşük ve yüksek gruplar için toplamda 262 katılımcının 206'sının söz konusu kıstası karşıladığı görülmüştür. Katılımcılardan 97'si ana çalışmaya katılmaya gönüllü olmuştur. Bir katılımcının verileri, rumuzunu ön çalışmadakinden farklı kodladığı için, analizden çıkartılmıştır.

Veri analizine Grupla Özdeşleşme Ölçeği için geçerlik ve güvenirlik analizleri ve Topluluk Prototipi Ölçeği için güvenirlik analizi gerçekleştirilerek başlanmıştır. Ardından ölçüm ortalamaları alınmış ve gruplar oluşturulmuştur. Grup oluşturmada kullanılan kıstasın gruplar arasında oluşması beklenen farkları etkileyip etkilemediğini incelemek hedefiyle grupların belirli değişkenlerdeki ortalamaları tek yönlü varyans analizi (*One-Way ANOVA*) kullanılarak kıyaslanmıştır. Ardından hiyerarşik regresyon analizlerine geçilmiştir. Değişkenler hiyerarşik regresyon analizlerine öncelikle demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet), ardından birey-içi açıklamalardan başlayarak daha karmaşık yapılara ilerleyecek şekilde (sırasıyla kişilik özelliği, değer ve tutum) sokulmuştur. Dolayısıyla ilk aşama hiyerarşik regresyon analizlerine ilk basamakta karanlık üçlü, ikinci basamakta özgenişletim/özaşkınlık değerleri ve son basamakta SBY dahil edilmiştir. İkinci aşama hiyerarşik regresyon analizleri özdeşleşme düzeyi eklendikten sonra kişilik özelliklerinin prototipe yaklaşma üzerindeki etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Analize demografik değişkenlerin ardından özdeşleşme düzeyi eklenmiş ve bireylerarası farklılıkların basamak sırası korunmuştur. Değişkenler arasındaki etkileşimlerin grup prototipine yaklaşma üzerindeki etkisini incelemek amacıyla da regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. İkili etkileşimleri hesaplamadan önce Cohen, Cohen, West ve Aiken'in (2003: 261-262) önerisi doğrultusunda her bir yordayıcı değişkenin ortalaması söz konusu değişkendeki gözlemlerden çıkartılarak merkezleme (*centering*) işlemi gerçekleştirilmiştir. Daha sonrasında, merkezlenmiş değişkenler ikişerli olarak çarpılarak etkileşim puanları hesaplanmıştır.

3.4.5. Bulgular

3.4.5.1. Gruplar Arasındaki Farklar için Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları

Veri analizi kısmında, kötücül kişilik özellikleri yüksek ve düşük grupları belirlerken seçilen kıstaslar tanıtılmıştır. Örneklem sayısını fazla tutabilmek için gruplara dağıtılan katılımcıların 4 değişkenden en az 3'ünde ortalamanın altında veya üstünde olması esasına göre dağıtım işleminin gerçekleştirildiği de belirtilmiştir. Bu kıstasın gruplar arasındaki, oluşması beklenen, farklılıkları etkileyip etkilemediğini incelemek hedefiyle kötücül kişilik özellikleri düşük ve yüksek grupları kişilik özellikleri üzerinden kıyaslamak için tek yönlü ANOVA'lar düzenlenmiştir. Kötücül kişilik özellikleri düşük ve yüksek grupların ortalama ve standart sapmaları Tablo 6'da sunulmuştur.

Bulgulara göre kötücül kişilik özellikleri yüksek grup, düşük gruptan, karanlık üçlü ($F(1, 94) = 157.42, p < .001$), özgenişletim değerleri ($F(1, 94) = 134.11, p < .001$), özaşkınlık değerleri ($F(1, 94) = 29.17, p < .001$), duyuşsal kimlik LM ($F(1, 94) = 85.28, p < .001$), sosyal-normatif LM ($F(1, 94) = 8.69, p < .01$), çıkarsız LM ($F(1, 94) = 7.59, p < .01$) ve SBY ($F(1, 94) = 22.21, p < .001$) ortalamalarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Kötücül kişiliği yüksek grubun ortalamaları karanlık üçlü, özgenişletim değerleri, duyuşsal kimlik, sosyal-normatif LM ve SBY için düşük grup ortalamalarından yüksek; özaşkınlık değerleri ve çıkarsız LM için düşük grup ortalamalarından düşüktür. Mevcut çalışmanın önceki bulgularına ve literatüre göre karanlık üçlü, özgenişletim değerleri, duyuşsal kimlik LM, sosyal-normatif LM ve SBY'nin birbirleriyle ilişkili ve kötücül; özaşkınlık değerleri ve çıkarsız LM de birbirleriyle ilişkili ve iyicil yapılar olarak görülmektedir (Clemmons, Fields, 2011: 594–97; Hodson vd., 2009: 689-90; Kajonius vd., 2015: 175–77; Kuşdil, Akoğlu; 2014-1404; Turhan, 2014: 119-120). Özellikle seçim kriterinde yer almayan özaşkınlık değerlerinde ve çıkarsız LM'de grupların ortalamalarında anlamlı farklılıklar olması göz önünde bulundurularak kötücül kişilik özellikleri yüksek ve düşük grubun birbirlerinden farklılaştığına kanaat getirilmiştir.

Öte yandan, seçkisiz şekilde belirlenen grup prototipi özelliklerinin çoğunlukla olumlu ifadelerden oluştuğu (Bkz. Ek-8) ve örneklemin narsisizm ortalamasının görece

yüksek olduğu (Bkz. Tablo-6) göz önünde bulundurularak narsistlerin kendini olumlu gösterme özelliklerinin (Bkz. Emmons, 1984: 292) elde edilecek bulgularda karıştırıcı bir etkisinin olup olmayacağına incelenmesine karar verilmiştir. Narsisizm değişkeni ortalamaya göre iki gruba ayrıştırılarak düşük ve yüksek narsistik eğilimlere sahip iki grup oluşturulmuştur. İki grubun topluluk prototipi ortalamalarının birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığı incelemek için tek yönlü ANOVA gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, narsistik eğilimleri yüksek grubun prototip ortalamasının (*Ort.* = 3.99, *SS.* = .46) düşük grubun prototip ortalamasından (*Ort.* = 3.85, *SS.* = .50) anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir ($F(1, 94) = 1.77, p = .19$). Dolayısıyla narsistik eğilimleri yüksek ve düşük grupların prototipin içeriğini değerlendirmede birbirlerinden farklılaşmadıkları ifade edilebilir.

3.4.5.2. Değişkenler Arası Korelasyonlar

Ön çalışmada değişkenler arasında tespit edilmiş olan ilişkilerin ana çalışma için seçilen örnekleme de tekrarlanıp tekrarlanmadığını incelemek hedefiyle korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Bkz. Tablo 6). Ek olarak kötücül kişilik özellikleri yüksek ve düşük grup için de ayrı korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir (Bkz. Tablo 7). Ön çalışmadan farklı olarak Makyavelizm, psikopati ve SBY-B ile sosyal-normatif LM arasında ilişki bulunamamıştır. SBY-E ise sosyal-normatif LM ile negatif yönlü ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, ön çalışmada duyuşsal kimlik LM ve SBY-B arasında öngörülen fakat desteklenemeyen ilişkinin ana çalışma için desteklendiği görülmüştür. Son olarak SKY ile özgenişletim/özaşkınlık değerleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu farklılıkların dışında, ön çalışmada kişilik özellikleri arasındaki ilişkilere yönelik oluşturulan hipotezlerin ana çalışma için de desteklendiği tespit edilmiştir.

Ana çalışmanın tüm örnekleme için narsisizm, genel LM, duyuşsal kimlik LM, sosyal-normatif LM, çıkarsız LM, SKY, SBY-B ve özdeşleşme düzeyi topluluk prototipi ile pozitif yönlü ilişkilidir. Kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta SKY, SBY, SBY-B ve özdeşleşme düzeyi topluluk prototipi ile pozitif yönlü ilişkilidir. Kötücül kişilik özellikleri düşük grupta topluluk prototipi ile narsisizm, genel LM, duyuşsal

kimlik LM, çıkarsız LM, sosyal-normatif LM, SKY ve özdeşleşme düzeyi pozitif yönlü; psikopati, SBY ve SBY-E ise negatif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Bulgulara göre karanlık üçlü, Makyavelizm ve özgenişletim üç grupta da grup prototipiyle ilişkisizdir. Hipotez A-5 ve A-6 desteklenmemiştir. Genel LM, duyuşsal kimlik LM, çıkarsız LM ve sosyal-normatif LM topluluk prototipi ile ilişkilidir. Ancak duyuşsal kimlik LM kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta grup prototipiyle ilişkili bulunmamıştır. Öngörülenin aksine, duyuşsal kimlik LM kötücül kişilik özellikleri yüksek gruptaki katılımcılarda grup prototipiyle ilişkisiz bulunmuş; çıkarsız LM, kötücül kişilik özellikleri düşük grupta grup prototipiyle ilişkili bulunmuştur. SBY ve SBY-B kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta grup prototipiyle ilişkili, SBY-E ilişkisizdir. Dolayısıyla Hipotez A-7 desteklenmiştir. Son olarak SKY bütün gruplarda topluluk prototipiyle ilişkilidir. Dolayısıyla Hipotez A-8 desteklenmemiştir.

3.4.5.3. Grup Prototipine Yaklaşmayı Yordayan Kişilik Özellikleri

Karanlık üçlü, özgenişletim/özaşkınlık ve SBY'nin topluluk prototipine yaklaşma üzerindeki özgün katkılarını inceleyebilmek hedefiyle her grup için hiyerarşik regresyon analizleri gerçekleştirilmiş ve demografik değişkenler ilk basamakta analize dahil edilmiştir (Bkz. Tablo 8).

Topluluk prototipini, kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta pozitif ($\beta = .33, p < .05$) ve düşük grupta negatif ($\beta = -.26, p < .10$) yönde olmak üzere, yalnızca SBY diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra yordamaktadır. Ancak ne tüm örneklem ($F(5, 90) = .54, p = .74$) ne yüksek grup ($F(5, 35) = 1.60, p = .19$) ne de düşük grup için ($F(5, 49) = 1.02, p = .42$) yapılan hiyerarşik regresyon analizleri son basamakta anlamlıdır.

İlk aşama regresyon analizi bulgularına göre yalnızca SBY diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra grup prototipine yaklaşmayı yordamaktadır; ancak denklem istatistiksel olarak anlamsızdır. Dolayısıyla Hipotez A-2 kısmen desteklenmiştir.

Karanlık üçlü, özgenişletim/özaşkınlık değerleri ve SBY'nin topluluk ile özdeşleşme düzeyi eklendikten sonra özgün katkılarını inceleyebilmek için hiyerarşik regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Tüm örneklem için son basamakta prototipe yaklaşmayı özdeşleşme düzeyi demografik değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra ($\beta = .55, p < .001$) yordamaktadır. Son basamakta regresyon denklemi anlamlıdır ($F(6, 89) = 6.70, p < .001$). Karanlık üçlü yalnızca analize girdiği basamak olan ikinci basamakta prototipe yaklaşmayı anlamlı olarak yordamış ($\beta = .21, p < .05$), ancak sonraki basamaklarda anlamlılığını yitirmiştir.

Kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta son basamakta demografik değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra özdeşleşme düzeyi ($\beta = .48, p < .01$) ve diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra SBY ($\beta = .33, p < .05$) prototipe yaklaşmayı pozitif yönde yordamaktadır. Son basamakta regresyon denkleminin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(6, 34) = 3.83, p < .01$). Özdeşleşme düzeyi analize girdiği ilk basamaktan itibaren bütün basamaklarda prototipe yaklaşmayı anlamlı olarak yordamaktadır.

Kötücül kişilik özellikleri düşük grupta son basamakta demografik değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra özdeşleşme düzeyi ($\beta = .54, p < .001$) ve diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra SBY ($\beta = .54, p < .001$) prototipe yaklaşmayı pozitif yönde yordamaktadır. Son basamakta regresyon denklemi anlamlıdır ($F(7, 47) = 4.06, p < .01$).

Hipotez A-3 için; grupla özdeşleşme düzeyi hiyerarşik regresyona dahil edildikten sonra, diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra yalnızca SBY, ve yalnızca yüksek grup için, prototipe yaklaşmayı yordamıştır. Bireylerarası farklılıklar arasındaki etkileşimlerin prototipe yaklaşma üzerindeki etkisini inceleyebilmek için hiyerarşik regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta sadece SBY'nin prototipe yaklaşmayı anlamlı olarak yordadığı göz önünde bulundurunca, analize yalnızca diğer kötücül kişilik özellikleri ile SBY arasındaki etkileşimlerin dahil edilmesine karar verilmiştir. Dolayısıyla analizin ilk basamağına karanlık üçlü, ikinci basamağına özgenişletim/özaşkınlık değerleri, üçüncü basamağına SBY ve dördüncü basamağına bu değişkenler ile SBY arasındaki etkileşimler dahil edilmiştir.

Tablo 6. Ana çalışma için değişkenler arasındaki korelasyonlar (N = 96)

	Ort.	SS.	1	2	3	3a	3b	3c	4	5	6	6a	6b	6c	7	8	8a	8b
1. Topluluk Prototipi	3.91	.48	-	.49***	.15	.11	.26**	.00	-.10	.09	.38***	.30**	.17 ⁺	.31**	.32**	.10	.18 ⁺	-.02
2. Özdeşleşme Düzeyi	3.90	.59		-	-.12	-.16	.02	-.13	-.14	-.16	.25*	.10	.25*	.25*	.11	-.19 ⁺	-.19 ⁺	-.15
3. Karanlık Üçlü	2.63	.52			-	.88***	.74***	.82***	.42***	.64***	.34**	.56***	-.29**	.20 ⁺	.05	.35***	.40***	.21*
3a. Makyavelizm	2.66	.75				-	.47***	.62***	.22*	.51***	.16	.40***	-.36***	.06	.15	.41***	.42***	.29**
3b. Narsisizm	3.07	.54					-	.39***	.46***	.56***	.61***	.69***	.01	.39***	-.03	.13	.20 ⁺	.02
3c. Psikopati	2.10	.64						-	.38***	.51***	.10	.31**	-.34**	.06	-.02	.30**	.33**	.18 ⁺
4. YA-M	.60	.70							-	.17	.15	.25*	-.09	.04	-.40***	-.02	-.01	-.03
5. ÖZG-ÖZA	-1.49	1.23								-	.39***	.63***	-.30**	.20*	.21*	.35**	.41***	.18 ⁺
6. GLM	3.44	.56									-	.83***	.43***	.80***	.20 ⁺	-.05	.10	-.19 ⁺
6a. DKLM	3.21	.94										-	-.07	.50***	.25*	.17	.25*	.04
6b. ÇLM	3.85	.66											-	.30**	-.10	-.34**	-.25*	-.34**
6c. SNLM	3.31	.72												-	.19 ⁺	-.10	.06	-.25*
7. SKY	4.10	1.40													-	.29**	.32**	.19 ⁺
8. SBY	2.52	.98														-	.88***	.86***
8a. SBY-B	2.71	1.16															-	.52***
8b. SBY-E	2.33	1.09																-

Not 1: *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; + $p < .10$, marjinal anlamlılık

Not 2: ÇLM = Çıkarıcı Liderlik Motivasyonu, DKLM = Duyuşsal Kimlik Liderlik Motivasyonu, GLM = Genel Liderlik Motivasyonu, ÖZG-ÖZA = Özgenişletim - Özaşkınlık, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, SBY-B = Sosyal Baskınlık Yönelimi Baskınlık Boyutu, SBY-E = Sosyal Baskınlık Yönelimi Eşitliğe Karşıtlık Boyutu, SKY = Sağ-Kanat Yetkenciliği, SNLM = Sosyal Normatif Liderlik Motivasyonu, YA-M = Yeniliğe Açıklık - Muhafazacılık

Not 3: 10a sütunu SBY-B için SBY-E'nin etkisinin kontrol edildiği, 10b sütunu ise SBY-E için SBY-B'nin etkisinin kontrol edildiği korelasyonları göstermektedir.

Tablo 7. Kötücül kişilik özellikleri yüksek (N = 41) ve düşük (N = 55) gruplar için korelasyonlar

	Ort.	SS.	1	2	3	3a	3b	3c	4	5	6	6a	6b	6c	7	8	8a	8b	Ort.	SS.
1. Topluluk Prototipi	4.00	.46	-	.57***	-.04	-.12	.43**	-.34*	-.11	-.11	.48***	.44**	.31*	.33*	.30*	-.25+	-.07	-.30*	3.84	.50
2. Özdeşleşme Düzeyi	3.80	.63	.48**	-	-.10	-.16	.23+	-.21	-.06	-.08	.44**	.30*	.36**	.41**	.06	-.33*	-.15	-.35**	3.98	.56
3. Karanlık Üçlü	3.11	.35	.16	.11	-	.79***	.45**	.66***	.31*	.11	-.14	-.11	-.08	-.14	-.04	.15	.07	.15	2.28	.30
3a. Makyavelizm	3.25	.54	.19	.01	.72***	-	.04	.35**	.18	.02	-.29*	-.18	-.20	-.35**	.10	.29*	.14	.30*	2.22	.56
3b. Narsisizm	3.48	.45	-.04	.10	.51**	.03	-	-.07	.25+	.21	.43**	.38**	.28*	.33*	.04	-.20	-.08	-.22	2.77	.38
3c. Psikopati	2.54	.58	.15	.10	.75***	.40*	.04	-	.20	.01	-.33*	-.36**	-.19	-.17	-.24+	.14	.06	.16	1.77	.46
4. YA-M	.88	.69	-.23	-.12	.20	-.30+	.42**	.27+	-	-.20	-.12	-.12	-.13	-.01	-.44**	-.08	-.10	-.04	.39	.64
5. ÖZG-ÖZA	-.43	.70	.11	-.08	.19	.02	.05	.30+	-.04	-	.10	.29*	-.09	-.09	.12	.14	.18	.04	-2.27	.92
6. GLM	3.74	.44	.10	.25	.08	-.17	.51**	-.15	.15	.02	-	.81***	.70***	.80***	.31*	-.44**	-.18	-.48***	3.21	.54
6a. DKLM	3.95	.58	-.07	.26+	.26	-.08	.56***	.06	.23	.18	.73***	-	.25+	.44**	.42**	-.25+	-.16	-.23+	2.65	.75
6b. ÇLM	3.64	.66	.11	.07	-.18	-.30+	.24	-.27+	.18	-.28+	.60***	.04	-	.56***	.04	-.38**	-.10	-.47***	4.00	.63
6c. SNLM	3.55	.67	.21	.19	.05	.03	.21	-.12	-.15	.13	.75***	.41**	.23	-	.18	-.46***	-.17	-.52***	3.13	.70
7. SKY	4.29	1.41	.32*	.21	-.12	.09	-.35*	.00	-.52**	.31*	-.08	-.08	-.22	.15	-	.06	.15	-.05	3.96	1.38
8. SBY	3.02	1.10	.30+	.00	-.10	.06	-.26	-.01	-.30+	-.06	-.22	-.18	-.15	-.11	.46**	-	.74***	.81***	2.15	.70
8a. SBY-B	3.36	1.22	.32*	-.12	-.03	.14	-.26+	.05	-.32*	-.01	-.17	-.15	-.17	-.02	.45**	.92***	-	.21	2.22	.84
8b. SBY-E	2.67	1.18	.22	.12	-.15	-.03	-.21	-.08	-.23	-.11	-.22	-.19	-.10	-.18	.40**	.91***	.67***	-	2.08	.96

Not 1: *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; + $p < .10$, marjinal anlamlılık.

Not 2: ÇLM = Çıkarıcı Liderlik Motivasyonu, DKLM = Duyuşsal Kimlik Liderlik Motivasyonu, GLM = Genel Liderlik Motivasyonu, ÖZG-ÖZA = Özgenişletim - Özaşkınlık, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, SBY-B = Sosyal Baskınlık Yönelimi Baskınlık Boyutu, SBY-E = Sosyal Baskınlık Yönelimi Eşitliğe Karşıtlık Boyutu, SKY = Sağ-Kanat Yetkiciliği, SNLM = Sosyal Normatif Liderlik Motivasyonu, YA-M = Yeniliğe Açıklık - Muhafazacılık.

Not 3: Tablonun sol alt köşesi kişilik özellikleri yüksek gruba, sağ üst köşesi kişilik özellikleri düşük gruba ilişkin korelasyon katsayıları ile ortalama ve standart sapmaları göstermektedir.

Etkileşimlerin dahil edildiği model son basamakta hem tüm örneklem için ($F(7, 88) = 1.18, p = .33$) hem kötücül kişilik özellikleri yüksek grup için ($F(7, 33) = 1.36, p = .26$) hem de düşük grup için ($F(7, 47) = 1.14, p = .35$) anlamsızdır. Hiçbir etkileşim üç grupta da prototipe yaklaşmayı anlamlı düzeyde yordamamıştır.

SBY'nin, grupla özdeşleşmenin regresyon analizine dahil edildiği hiyerarşik regresyonda prototipe yaklaşmayı diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla olası bir aracılık ilişkisini test etmek için SBY ve grupla özdeşleşme arasındaki etkileşimin prototipe yaklaşma üzerindeki etkisi incelenmiştir. İlk basamakta grupla özdeşleşme ve SBY, ikinci basamakta ise etkileşimleri analize dahil edilmiştir. İkinci basamakta model anlamlıdır ($F(3, 37) = 5.95, p < .01$). Hem grupla özdeşleşme ($\beta = .45, p < .05$) hem de SBY ($\beta = .30, p < .05$) prototipe yaklaşmayı anlamlı olarak yordamıştır. Ancak SBY-özdeşleşme etkileşimi prototipe yaklaşmayı istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordamamıştır ($\beta = .06, p = .77$). Dolayısıyla Hipotez A-4 desteklenmemiştir.

Son olarak karanlık kişilik özellikleri yüksek olan grupta, Altemeyer'in (1998: 105) “*baskın sağ-kanat yetkileri (dominating authoritarians)*” önerisi doğrultusunda SBY ve SKY etkileşiminin ve (Rauthmann, Kolar, 2012: 886, 2013a: 625, 2013b: 585) “*şeytani ikili (malicious two)*” önerisi doğrultusunda Makyavelizm ve psikopati etkileşiminin prototipe yaklaşmaya etkisi ayrı regresyon analizlerinde test edilmiştir. İki regresyon analizinde de ilk basamağa merkezlenmiş değişkenler, ikinci basamağa ise etkileşimleri eklenmiştir.

SBY-SKY etkileşimi için merkezlenmiş değişkenlerin dahil edildiği ilk basamakta ($F(2, 38) = 2.85, p < .10$) ve etkileşimin dahil edildiği ikinci basamakta ($F(3, 37) = 2.32, p < .10$) modelin marjinal olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ancak ikinci basamakta SBY ($\beta = .14, p = .44$), SKY ($\beta = .21, p = .21$) ve SBY-SKY etkileşimi ($\beta = .18, p = .28$) prototipe yaklaşmayı anlamlı biçimde yordamamıştır.

Makyavelizm-psikopati etkileşiminin prototipe yaklaşmayı anlamlı biçimde yordamadığı ($\beta = .15, p = .60$) ve Makyavelizm-psikopati etkileşiminin dahil edildiği ikinci basamakta modelin anlamlı olmadığı görülmüştür ($F(3, 37) = .65, p = .59$). Sonuç olarak kişilik özellikleri arasındaki farklı etkileşimlerin grup prototipine yaklaşımda etkili olmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 8. Tüm gruplar için grup prototipine yaklaşmayı yordayan değişkenler.

Yordayıcılar	Yüksek (N = 41)				Düşük (N = 55)				Toplam (N = 96)			
	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$
Yaş	.02	.02	.07	.00	.08	.09	.08	.03	.08	.06	.06	.06
Cinsiyet	.16	-.20	-.21	-.24	.13	.13	.13	.16	.01	.01	.01	.01
Karanlık Üçlü		.20	.18	.21		-.04	-.03	.02		.15	.14	.13
ÖZG/ÖZA			.14	.14			-.09	-.06			.01	.00
SBY				.33*				-.26+				.05
Düzeltilmiş R ²	.00	.00	.00	.07	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
F Değişim		1.50	.70	4.41*		.08	.44	3.28+		2.02	.00	.21
Toplam F	.53	.86	.82	1.60	.62	.43	.43	1.02	.26	.85	.63	.54
(<i>sd1</i> , <i>sd2</i>)	(2, 38)	(3, 37)	(4, 36)	(5, 35)	(2, 52)	(3, 51)	(4, 50)	(5, 49)	(2, 93)	(3, 92)	(4, 91)	(5, 90)

Not 1: *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; + $p < .10$

Not 2: Cinsiyet erkek = 1, kadın = 2 şeklinde kodlanmıştır.

Not 3: ÖZG/ÖZA = Özgenişletim-Özaşkınlık Boyutu, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, *sd* = serbestlik derecesi.

Tablo 9. Topluluk ile özdeşleşme değişkeni eklendikten sonra grup prototipine yaklaşımayı yordayan değişkenler.

	Yordayıcılar	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 5$
Yüksek (N = 41)	Yaş	.02	-.02	-.02	.03	-.04
	Cinsiyet	-.16	-.14	-.17	-.18	-.21
	Toplulukla Özdeşleşme		.48**	.46**	.47**	.48**
	Karanlık Üçlü			.14	.11	.14
	ÖZG/ÖZA				.18	.18
	SBY					.33*
	Düzeltilmiş R^2	.00	.19	.19	.20	.30
	F Değişim		11.19**	.90	1.38	5.95*
	Toplam F	.53	4.18*	3.35*	2.99*	3.83**
	($sd1, sd2$)	(2, 38)	(3, 37)	(4, 36)	(5, 35)	(6, 34)
Düşük (N = 55)	Yaş	.08	.09	.08	.03	.07
	Cinsiyet	.13	.03	.03	.08	.04
	Toplulukla Özdeşleşme		.56***	.56***	.56***	.54***
	Karanlık Üçlü			.00	.01	.02
	ÖZG/ÖZA				-.06	-.05
	SBY					-.06
	Düzeltilmiş R^2	.00	.29	.28	.27	.25
	F Değişim		23.39***	.00	.22	.23
	Toplam F	.62	8.39***	6.17***	4.90**	4.06**
	($sd1, sd2$)	(2, 52)	(3, 51)	(4, 50)	(5, 49)	(6, 48)
Toplam (N = 96)	Yaş	.08	.06	.04	.06	.06
	Cinsiyet	.01	-.03	-.03	-.03	-.03
	Toplulukla Özdeşleşme		.50***	.52***	.53***	.55***
	Karanlık Üçlü			.21*	.15	.12
	ÖZG/ÖZA				.09	.06
	SBY					.14
	Düzeltilmiş R^2	.00	.22	.26	.26	.26
	F Değişim		29.81***	5.42*	.54	2.04
	Toplam F	.26	10.16***	9.35***	7.55***	6.70***
	($sd1, sd2$)	(2, 93)	(3, 92)	(4, 91)	(5, 90)	(6, 89)

Not 1: *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; + $p < .10$

Not 2: ÖZG-ÖZA = Özgenişletim-Özaşkınlık Boyutu, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, sd = serbestlik derecesi

3.4.5.4. Bireylerde Liderlik İsteğini Yordayan Değişkenler

Liderlik motivasyonlarının (özellikle duyuşsal kimlik LM'nin) üye olunan gruplarda diğer üyelerce lider olarak algılanmakla, üye olunan grupların liderliğine ulaşmayı arzulamakla ve liderlik eğitimlerinde başarılı olmakla ilişkili olduğu göz önünde bulundurulunca (Amit vd., 2007: 153; Stiehl, Felfe, Elprana ve Gatzka, 2015: 93; Turhan, 2014: 162-164) liderlik pozisyonuna ulaşmayı yansıtan yordanan değişkenler olarak kullanılması akla yatkın görünmektedir.

Dolayısıyla farklı türde liderlik yapma isteğini yordayan değişkenleri inceleyebilmek için sırayla demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet), karanlık üçlü alt bileşenlerinin (narsisizm, Makyavelizm ve psikopati), özgenişletim-özaşkınlık değerlerinin, SBY'nin ve topluluk prototipinin dahil edildiği dört farklı hiyerarşik regresyon analizi düzenlenmiştir (Bkz. Tablo 10). Hiyerarşik regresyon analizleri yalnızca tüm örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ardından bireyin üyesi olduğu her sosyal grupta liderlik etmeyi arzulamasıyla ilişkili en temel yapı olduğu anlaşılan (Bkz. Turhan, 2014: 162-164) duyuşsal kimlik LM'yi yordayan değişkenleri gösteren bir yapısal eşitlik modeli önerilmiş ve bu model AMOS 24 kullanılarak test edilmiştir.

Genel LM için regresyon denklemi son basamakta anlamlıdır ($F(8, 87) = 10.69, p < .001$). Son basamakta narsisizm, özgenişletim-özaşkınlık (marjinal anlamlılıkta) ve topluluk prototipi genel LM'yi pozitif yönde yordamıştır. Duyuşsal-kimlik LM için son basamakta regresyon denklemi anlamlıdır ($F(8, 87) = 16.15, p < .001$). Narsisizm, özgenişletim-özaşkınlık ve topluluk prototipi (marjinal olarak) duyuşsal-kimlik LM'yi pozitif yönde yordamıştır. Sosyal-normatif LM için regresyon denklemi son basamakta anlamlıdır ($F(8, 87) = 3.59, p < .01$). Narsisizm ve topluluk prototipi sosyal-normatif LM'yi yordamıştır. Çıkarırsız LM için regresyon denklemi son basamakta anlamlıdır ($F(8, 87) = 4.78, p < .001$). Son basamakta çıkarırsız LM'yi narsisizm ve topluluk prototipi (marjinal olarak) pozitif yönde; Makyavelizm ve özgenişletim-özaşkınlık (marjinal olarak) negatif yönde yordamıştır. Ayrıca psikopati, analize dahil edildiği ilk basamak olan, ikinci basamakta çıkarırsız LM'yi marjinal olarak negatif yönde yordamıştır. Sonraki basamaklarda bu trend sürmüştür ancak istatistiksel olarak anlamlı seviyeye ulaşamamıştır.

Tablo 10. Liderlik isteğini yordayan değişkenler (N = 96).

Yordanan değişken: Genel LM

Yordanan değişken: Duyuşsal kimlik LM

Yordayıcılar	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 5$	Yordayıcılar	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 5$
Yaş	.01	-.12	-.09	-.09	-.09	Yaş	.01	-.10	-.05	-.05	-.05
Cinsiyet	-.06	-.11	-.10	-.10	-.10	Cinsiyet	-.01	-.05	-.04	-.04	-.04
Makyavelizm		-.13	-.16	-.12	-.13	Makyavelizm		.07	.01	.02	.01
Narsisizm		.73***	.67***	.64***	.57***	Narsisizm		.68***	.52***	.52***	.48***
Psikopati		-.10	-.14	-.14	-.10	Psikopati		.00	-.10	-.10	-.08
ÖZG/ÖZA			.16	.19 ⁺	.21 ⁺	ÖZG/ÖZA			.38***	.38***	.39***
SBY				-.10	-.13	SBY				-.01	-.02
Topluluk prototipi					.24**	Topluluk prototipi					.14 ⁺
Düzeltilmiş R^2	.00	.39	.40	.40	.45	Düzeltilmiş R^2	.00	.47	.55	.55	.56
F Değişim		21.59***	2.28	1.34	9.01**	F Değişim		29.89***	16.98***	.01	3.88 ⁺
Toplam F	.16	13.06***	11.42***	10.01***	10.69***	Toplam F	.02	17.95***	20.44***	17.33***	16.15***
($sd1$, $sd2$)	(2, 93)	(5, 90)	(6, 89)	(7, 88)	(8, 87)	($sd1$, $sd2$)	(2, 93)	(5, 90)	(6, 89)	(7, 88)	(8, 87)

Not 1: *** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$.

Not 2: Cinsiyet erkek = 1, kadın = 2 olarak kodlanmıştır.

Not 3: LM = Liderlik motivasyonu, ÖZG/ÖZA = Özgenişletim/özaşkınlık değerleri, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, sd = serbestlik derecesi.

Tablo 10. Liderlik isteğini yordayan değişkenler (N = 96) (devamı).

Yordanan değişken: Sosyal-normatif LM						Yordanan değişken: Çıkarıcı LM					
Yordayıcılar	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 5$	Yordayıcılar	$\beta 1$	$\beta 2$	$\beta 3$	$\beta 4$	$\beta 5$
Yaş	-.02	-.11	-.10	-.10	-.10	Yaş	.01	-.02	-.06	-.06	-.06
Cinsiyet	-.03	-.06	-.06	-.06	-.05	Cinsiyet	-.10	-.14	-.14	-.14	-.14
Makyavelizm		-.15	-.16	-.11	-.12	Makyavelizm		-.34**	-.30*	-.24+	-.25+
Narsisizm		.49***	.48***	.45**	.37**	Narsisizm		.27*	.39**	.36**	.31*
Psikopati		-.02	-.03	-.03	.00	Psikopati		-.23+	-.16	-.16	-.13
ÖZG/ÖZA			.03	.07	.08	ÖZG/ÖZA			-.29*	-.25*	-.24+
SBY				-.13	-.15	SBY				-.15	-.16
Topluluk prototipi					.24*	Topluluk prototipi					.16+
Düzeltilmiş R^2	.00	.14	.13	.13	.18	Düzeltilmiş R^2	.00	.18	.22	.22	.24
F Değişim		6.62***	.06	1.34	6.17*	F Değişim		7.96***	5.63*	2.02	2.95+
Toplam F	.06	4.00**	3.31**	3.04**	3.59**	Toplam F	.54	5.04***	5.35***	4.93***	4.78***
($sd1$, $sd2$)	(2, 93)	(5, 90)	(6, 89)	(7, 88)	(8, 87)	($sd1$, $sd2$)	(2, 93)	(5, 90)	(6, 89)	(7, 88)	(8, 87)

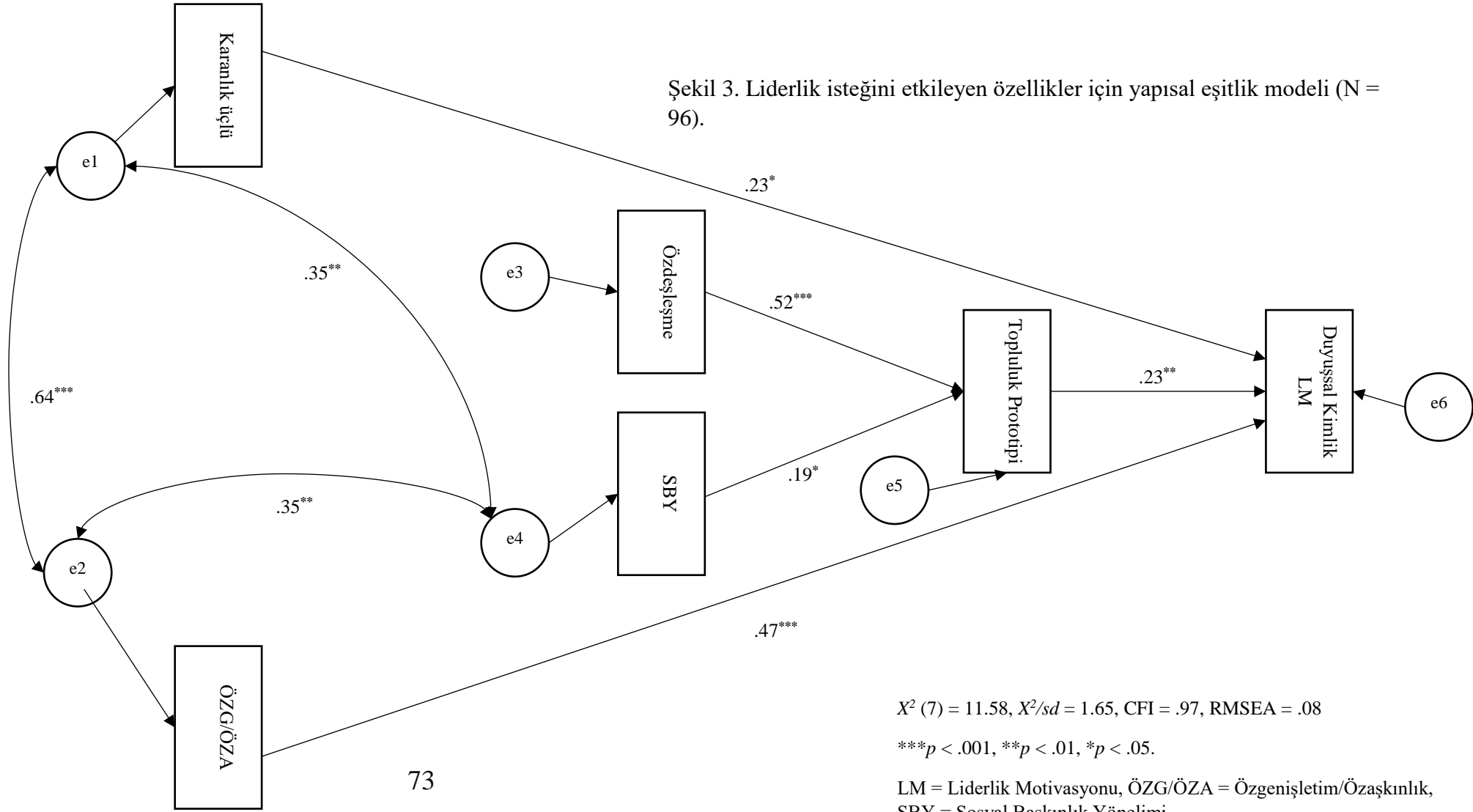
Not 1: *** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$.

Not 2: Cinsiyet erkek = 1, kadın = 2 olarak kodlanmıştır.

Not 3: LM = Liderlik motivasyonu, ÖZG/ÖZA = Özgenişletim/özaşkınlık değerleri, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, sd = serbestlik derecesi.

Analiz sonuçları SBY'nin duyuşsal-kimlik LM'yi yordamadığını ancak grup prototipini yordadığını göstermektedir (Bkz. Tablo 9 ve 10). Grup prototipi ise duyuşsal kimlik LM'yi yordamaktadır. Grup prototipine yaklaşmayı yordayan tek kişilik özelliği SBY'dir. Karanlık üçlü ve özgenişletim değerleri liderlik etme motivasyonlarını yordamaktadır. Dolayısıyla önerilen kavramsal modeldeki ilgili yollar, oluşturulan yapısal eşitlik modelinde kullanılmamıştır. Önerilen yapısal eşitlik modeli Şekil 3'te sunulmuştur.

Modelde, bireyin liderlik eğilimlerinin karanlık üçlü, özgenişletim-özaşkınlık değerleri ve grubun prototipine yaklaşması tarafından yordandığı görülmektedir. Başka bir deyişle bulgular, bireylerin grubunun prototipine yaklaşmasının gerçekten de liderlik etme isteğiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Liderlik etme isteği ayrıca karanlık üçlü ve özgenişletim-özaşkınlık değerleri tarafından yordanmaktadır. SBY ve grupla özdeşleşme düzeyi ise bireyin prototipe yaklaşmasını yordamaktadır. Diğer bir ifade ile sosyal baskınlıkçılar, liderlik etme arzularını topluluk prototipine yaklaşarak çözümlenmektedirler. Önerilen kavramsal modelin kısmen desteklendiği anlaşılmıştır. Son olarak, ana çalışmadaki tüm hipotezlere ilişkin özet tablosu Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Ana çalışma hipotezleri, hipotezleri test etmek için gerçekleştirilen işlemler ve elde edilen bulguların özeti

Hipotez	İstatistiksel İşlem	Bulgu	Sonuç
Hipotez A-1. Karanlık üçlü, özgenişletim, SBY ve grup prototipi liderlik motivasyonlarını yordamaktadır. Grup prototipi tüm liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordamaktadır. Karanlık üçlü, özgenişletim ve SBY çikarsız LM'yi negatif; diğer liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordamaktadır.	Hiyerarşik Regresyon	Karanlık üçlü, özgenişletim, SBY ve grup prototipinin liderlik motivasyonlarını yordadığı görülmüştür. Grup prototipi tüm liderlik motivasyonlarını pozitif yönde yordamıştır. Narsisizm hariç kötücül kişilik özellikleri çikarsız LM'yi negatif yönde yordamıştır.	Kısmen desteklendi
Hipotez A-2. “Karanlık üçlü, özgenişletim, duyuşsal kimlik LM ve SBY (kötücül kişilik özellikleri), topluluk prototipini pozitif yönde yordayacaktır.”	Hiyerarşik Regresyon	Kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta yalnızca SBY, topluluk prototipini pozitif yönde yordamıştır. Düşük grupta özaşkınlık ve duyuşsal kimlik LM prototipe yaklaşmayı pozitif yönde yordamıştır.	Kısmen desteklendi
Hipotez A-3. “Kötücül kişilik özellikleri; grupla özdeşleşme düzeyi istatistiksel olarak kontrol edildiğinde topluluk prototipini pozitif yönde yordayacaktır.”	Hiyerarşik Regresyon	Kötücül kişilik özellikleri yüksek grupta yalnızca SBY grupla özdeşleşme eklendikten sonra topluluk prototipini pozitif yönde yordamıştır.	Kısmen desteklendi
Hipotez A-4. “Kötücül kişilik özelliklerinin grupla özdeşleşme düzeyi ile etkileşimleri grup prototipini pozitif yönde yordayacaktır.”	Hiyerarşik Regresyon	Hiçbir etkileşim topluluk prototipini anlamlı düzeyde yordamamıştır.	Desteklenmedi
Hipotez A-5. “Karanlık üçlü ve alt boyutlarından narsisizm, Makyavelizm ve psikopati ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişki vardır.”	Korelasyon	Karanlık üçlü ve alt boyutları hiçbir grupta topluluk prototipiyle ilişkili değildir.	Desteklenmedi
Hipotez A-6. “Özgenişletim ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişki vardır.”	Korelasyon	Özgenişletim hiçbir grupta topluluk prototipiyle ilişkili değildir.	Desteklenmedi.
Hipotez A-7. “SBY ve alt boyutlarından SBY-B ile grup prototipi arasında pozitif yönlü ilişki vardır. SBY-E ile grup prototipi arasında ilişki yoktur.”	Korelasyon	SBY ve SBY-B topluluk prototipiyle ilişkiliyken SBY-E ilişkisiz bulunmuştur.	Desteklenmedi
Hipotez A-8. “SKY ile grup prototipi arasında ilişki yoktur.”	Korelasyon	SKY bütün gruplarda topluluk prototipiyle ilişkilidir.	Desteklenmedi

Not: LM = Liderlik motivasyonu, SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi, SBY-B = Sosyal Baskınlık Yönelimi – Baskınlık boyutu, SBY-E = Sosyal Baskınlık Yönelimi – Eşitliğe Karşıtlık boyutu.

3.4.6. Tartışma

Ana çalışmada öncelikle, kişilik özelliklerinin prototipe yaklaşma üzerindeki özgün katkıları incelenmiştir. Sonraki aşamada, grup prototipine yaklaşmanın ve kötücül kişilik özelliklerinin liderlik etme arzusuyla ilişkisi test edilmiştir. Son olarak; duyuşsal kimlik LM'nin bireyin üye olduğu herhangi bir grubu yönetmeye yönelik güçlü bir arzuyu yansıttığına yönelik bulgulardan hareketle (Bkz. Turhan, 2014: 142-144), duyuşsal kimliğin temel yordanan değişken olarak ele alındığı bir yapısal eşitlik modeli önerilmiş; bu modelde bireylerin liderlik etme arzusunu hangi değişkenlerce yordadığı test edilmiştir. Ek olarak; ön çalışmada test edilmiş olan kişilik özelliklerinin arasındaki ilişkilere yönelik hipotezlerin, ön çalışma örnekleminden seçilen ana çalışma örnekleminde de çoğunlukla desteklendiği görülmüştür. Ön çalışmada, beklentilerin aksine, duyuşsal kimlik LM ile SBY ve alt boyutları ilişkisiz bulunmuş; ana çalışmada ise duyuşsal kimlik LM ile SBY-B ilişkili bulunmuştur.

Mevcut çalışmanın en önemli sorusu bireyin liderlik etme isteğinin altında yatan sürecin kişilik özelliklerince mi yoksa topluluk prototipince mi belirlendiği sorusudur. Bu soruya yanıt aramak için karanlık üçlü, özgenişletim değeri, SBY ve grup prototipinin liderlik motivasyonları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bulgular; kişilik özelliği olan karanlık üçlü, özgenişletim değerlerinin bireyin liderlik motivasyonlarını yordadığını göstermektedir. Diğer değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra grup prototipi de liderlik motivasyonlarını yordamaktadır.

Sosyal Kimlik Perspektifi'nin liderlik analizi; grubun prototipine en yakın üyeye, diğer grup üyelerinin grubu yönetmesine ve dönüştürmesine imkan tanıyan sosyal etki gücü bahşetmeye hevesli olduklarını belirtmektedir (Barreto, Hogg; 85-90; Haslam vd., 2001: 200-01). Ancak prototipikleşme ile liderlik motivasyonları arasındaki ilişki, bunun tersinin de geçerli olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, grubun en prototipik üyesi aynı zamanda grubu yönetmeye en istekli üye olma eğilimindedir. Sosyal Kimlik Perspektifi, grup prototipine en çok yaklaşan üyenin lider olacağına dair varsayımını, çoğunlukla, diğer grup üyelerinin prototipik üyelere yönelik olumlu değerlendirmeleri üzerinden desteklemektedir (Bkz. Barreto, Hogg, 2017: 85-90). Ancak kuramcılar; üyelerin prototipe yaklaşması altında yatan süreçleri veya prototipik üyelerin motivasyonlarını, bilindiği kadarıyla, incelememişlerdir. Dolayısıyla prototipe

yaklaşan üyelerin liderlik etmeye yönelik güçlü arzularının olduğunun keşfedilmesinin, literatürdeki eksikliği gidermek açısından faydalı olduğuna inanılmaktadır. Prototipliğin 4 farklı liderlik motivasyonunu da açıklaması önemlidir. Örneğin duyuşsal kimlik LM ile çıkarısız LM birbirlerine hemen hemen zıt liderlik motivasyonlarını yansıtmaktadır (Chan, Rounds, Drasgow, 2000: 228). Çalışmada kullanılan sanal prototip de tutarsız ve hatta birbirleriyle çelişen ifadelerden oluşmaktadır (Örn. “*serinkanlı-hareketli*” veya “*anlayışlı-duygusuz*” gibi; bkz. Ek-8). Bu bulgu, karmaşık prototipin zıt yönlere dahi esnetilerek farklı ihtiyaçları karşılama hedefine aracı edildiği şeklinde yorumlanabilir. Grupların, bireylerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmek hedefiyle organize olduğu düşünülürse (Schwartz, Bilsky, 1987: 551-552) grup prototipinin ve prototipi temsil eden kişilerin zıt ihtiyaçlara da karşılık verebilecek şekilde esnekliğe sahip olması bu açıdan akla yatkın görünmektedir.

Diğer taraftan mevcut çalışma; bireylerin liderliğe yönelik motivasyonlarının, grup üyeliği kadar sahip oldukları bireysel özelliklerce de belirlendiğini göstermektedir. Oluşturulan modelde, karanlık üçlü ve özgenişletim değerlerinin duyuşsal-kimlik LM'nin, grup prototipiyle birlikte, yordayıcıları olduklarını göstermektedir. Hiyerarşik regresyon analizlerindeyse karanlık üçlü, toplam yapıdansa, alt bileşenleriyle analize dahil edilmiştir. Analiz sonuçları narsisizmin tüm liderlik motivasyonlarıyla ilişkili olduğu göstermektedir. 1982-2009 arasındaki Amerikan örneklemeleri üzerinden gerçekleştirilen bir meta-analiz çalışması, her yeni jenerasyonla birlikte bireylerin narsistik özelliklerinde yükselme trendi olduğunu göstermiştir (Twenge, Foster, 2010: 101-02). Artan narsistik eğilimlerinden dolayı 2000 yılına yakın doğan kuşaklar “*Ben Nesli (Generation Me)*” olarak etiketlenmiştir (Stein, 20 Mayıs 2013). Bir başka araştırma ise bireylerin narsistik eğilimlerinin en yüksek olduğu gelişimsel evrenin genç yetişkinlik olduğunu ortaya koymuştur (Roberts, Edmonds, Grijalva, 2010: 99-101). Mevcut araştırmanın örneklemini büyük bir çoğunlukla 2000 yılı ve hemen öncesi doğan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklemin yaş aralığı 18-37 olmakla birlikte yaş ortalaması 21.06'dır ($SS. = 2.90$). Bulguların ışığında narsisizmin bu kuşağın bireysel kimlik tanımında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Dolayısıyla bu bireylerin her türden liderlik motivasyonunda narsistik eğilimlerin önemli bir rol oynaması anlaşılır olmaktadır. Öğrenci topluluklarının aynı zamanda bir akran grubu olduğu düşünüldüğünde; bu grupların liderliğine ulaşmak, narsistik eğilimlere sahip bireylerin

diğerlerince beğenilme ve diğerlerine karşı büyüklenme gibi önemli ihtiyaçlarını karşılamayı sağlayabilir (Raskin ve Terry, 1998: 895).

Bulgular gruba özdeşleşme düzeyinin ve SBY'nin, prototipe yaklaşma ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Özdeşleşme düzeyinin grubun prototipine yaklaşma isteğiyle ilişkili olması akla yatkın bir bulgudur. Grubunu daha çok benimseyen bireyler, davranışlarını grubun prototipik olarak tanımladığı davranışlarla tutarlı hale getirmek için daha çok motive olacaktır. Ancak, bilindiği kadarıyla, özdeşleşme düzeyi ile grubun prototipik davranışlarını sergileme eğilimi arasında bir ilişki olduğunu gösteren herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu açıdan, Sosyal Kimlik literatürüne bir katkı sağlandığı düşünülmektedir. Ancak SBY ile grup prototipine yaklaşma arasındaki ilişki daha ilginçtir. Öncelikle bu bulgu, bireylerin grup prototipine yaklaşmasında bazı bireysel farklılıkların belirleyici rolü olabileceğine işaret etmektedir. Bazı araştırmacılar, yüksek SBY'ye sahip bireylerin önyargı gibi olumsuz ve bazı olumlu sosyal davranışları gerçekleştirebilmek için grubuyla özdeşleştiğini savunmuş (Perreault, Bourhis, 1999: 94–95; Sidanius, Pratto, Mitchell, 1994: 154–55) ve hatta başkaları SBY'nin abartılı bir içgrup tarafgirliğini yansıttığını iddia etmişlerdir (Jost, Thompson, 2000: 213-214; Turner, Reynolds, 2003: 202-203). Bu görüşten yola çıkarak; yüksek SBY'ye sahip bireylerin grubun prototipine yaklaşmasının açıklamasının, liderlik isteğinden bağımsız olarak, bireylerin gruba özgü prototipik davranışları daha rahat sergilemesini ve grubunun sosyal hiyerarşide yükselmesini arzulamasıyla ilgili olduğu iddia edilebilir. Ancak mevcut çalışma, bu iddiaya karşı önemli bir bulgu sunmaktadır. Korelasyon analizi bulguları, SBY ve gruba özdeşleşme düzeyi arasında negatif yönlü ilişkiler olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, yüksek SBY'ye sahip bireyler gruplarını benliklerinin önemli bir parçası olarak görmemekte ve hatta grubunu benliğinin önemli bir bileşeni haline getirmeyi reddetme eğilimine girmektedir. Bunun olası bir açıklaması, çalışmada ele alınan grupların öğrenci toplulukları olması olabilir. Kuruluş amaçları gereği prososyal değerler etrafında örgütlenmesi beklenen öğrenci toplulukların bu yapısı, yüksek SBY'ye sahip bireylerin emelleriyle örtüşmemektedir. Zira yüksek SBY'ye sahip bireylerin önyargılı ve hiyerarşik düzenler üretmeye ve sürdürmeye meyilli kimseler olduğu görülmektedir (Pratto vd., 1994: 750; Reynolds vd., 2007: 536-37). Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları, SBY'nin liderlik etme isteğiyle doğrudan ilişkili olmadığını göstermiştir. Ancak, oluşturulan yapısal eşitlik modelinde

SBY'lerin liderlik isteğine prototipik davranışları sergilemeye yönelik tercihi üzerinden ulaştığı görülmektedir. Yüksek SBY'lere sunulan prototiplerin gerçekte sanal ve tutarsız ifadeler olduğu göz önünde bulundurulunca, bu bireyler grubun neye önem verdiğiğinden grubun sağladığı avantajlara odaklanıyor olabilir. Yüksek SBY'lerin üye oldukları gruba yönelik aidiyetlerinin olmadığı da burada tekrar vurgulanmalıdır. Başka bir ifadeyle yüksek SBY'ye sahip bireyler için yönetme arzularında merkezi olan gruptur. Çünkü yüksek SBY'ye sahip bireylerin temel motivasyonları olan hiyerarşi üretme (Reynolds vd., 2007: 534-35) ve diğerlerine karşı baskınlık kurma (Cozzolino, Snyder, 2008: 1431-32) arzularının ancak diğerlerinin varlığında anlam kazandığı söylenebilir. Mevcut çalışmanın, literatürdeki diğer çalışmalarla da tutarlı olan (Bkz. Ho vd., 2015: 1018, Hodson vd., 2009: 689-90) bir diğer bulgusu da SBY ile Makyavelizm'in ilişkili olduğudur. Dolayısıyla, yüksek SBY'ye sahip bireylerin bağlamsal ipuçlarını okuma ve yeni koşullara adapte olma konusunda başarılı kimseler olduğu söylenebilir (Wisse, Sleebos, 2016: 123-25). Başka bir ifadeyle yüksek SBY'ye sahip bireylerin hem üyesi olduğu grubun prototipini okuma hem de değişen taleplere yanıt verme konusunda başarılı olması muhtemel taktisyenler olduğu söylenebilir.

4. GENEL TARTIŞMA VE SONUÇ

“Kurucu babalar”ın liberal ideolojisiyle uyumlu olarak, bağlamdan ve sosyallikten arındırılmış bir birey varsayımı ana akım sosyal psikolojideki egemenliğini hala sürdürmektedir (Greenwood, 2004: 24). Sosyal psikolojik fenomenleri yalıtılmış birey-içi süreçlerle açıklama gayesindeki varsayım, sosyal dünyanın zenginliğini ve esnekliğini kavramanın önünde bir engel olarak durmaktadır (Turner, 2006: 44). Turner (2006: 44); Sosyal Kimlik Perspektifi'nin kuramsal temellerinin bu ideolojik varsayımın karşısında konumlandığını vurgulamaktadır. Kuramcılar, bu anlayış çerçevesinde liderliği de ele almıştır. Sosyal Kimlik Perspektifi'ne göre lider seçkin özelliklere sahip insanüstü bir kimse değildir (Haslam vd., 2001: 192). Aksine; lider, üyelerin grubu yönetecek kimsenin nasıl olması gerektiğine yönelik kalıpyargılarını karşılayabilen kişidir. Diğer bir deyişle Sosyal Kimlik Perspektifi'ne göre liderlik sürecinde liderin sahip olduğu kişisel özellikler değil; takipçilerin liderlik pozisyonundan ne bekledikleri ve lider ile kendilerini ne ölçüde benzer gördükleri kilit rol oynamaktadır. Dolayısıyla liderliğin esas belirleyicisi grup üyeliğidir (Haslam vd., 2001: 194). Bu çalışmanın

bulguları Sosyal Kimlik Perspektifi'nin liderliğe ilişkin varsayımlarını bir ölçüde desteklemektedir. Bulgular, prototipikliğin her türden liderlik motivasyonunun açıklayıcısı konumunda olduğunu göstermektedir. Beklentilere uygun olarak, grupla özdeşleşme düzeyi bireyin grubun prototipine yaklaşmasının önemli bir belirleyicisidir. Ancak mevcut çalışmada özdeşleşme düzeyi ve prototip arasında ilişki tespit edilmesi, bilindiği kadarıyla, bu varsayıma yönelik ilk tutarlı kanıtı oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel hedefi grup prototipine yaklaşımda kişilik özellikleri ile grup üyeliğini kıyaslamak olmuştur. Bu hedef doğrultusunda belirli kişilik özelliklerinin grup prototipine yaklaşımda etkili olacağı varsayılmıştır. Ancak bu varsayım, sosyal psikolojik fenomenleri yalnızca birey-içi süreçlere indirgeyerek açıklamayı hedefleyen indirgemeci yaklaşım üzerinden inşa edilmemiştir. Grupların prototiplerinin metakontrast ilkesi gereğince değişken olduğu savunulmaktadır (Hogg, 2010: 1176). Dolayısıyla, bireylerin sosyal dünyadan bağımsız olarak belirli şahsi ajandalarının olduğu kabul edilmekle birlikte; planlarında başarıya ulaşabilmeleri için değişken sosyal ipuçlarını okumaya mecbur oldukları iddia edilebilir. Başka bir deyişle, liderlik özelinde, şahsi güç ve başarı isteğinde olan bireylerin şahsi programlarını gerçekleştirebilmek için sosyal gruplara ihtiyaç duyacakları ve bu yolda en işlevsel buldukları grupları seçecekleri söylenebilir (Carnahan, McFarland, 2007: 610-11). Bir birey, sıkça kullanılan güncel tabirle, "takiye yaparak"¹ hedeflediği grubun liderlik pozisyonuna ulaşsa dahi bunu sürdürebilmesi için grubun ihtiyaçlarına uygun tepkiler üretmeye devam etmelidir. Dolayısıyla birey zaman içerisinde şahsi ihtiyaç ve hedeflerini korusa bile bu hedeflere ulaşmak için ürettiği sosyal davranışlar esneklik kazanacaktır. Grup prototipine yaklaşımda bireylerarası farklılıkları incelemenin bu süreci anlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Özellikle SBY topluluk prototipine yaklaşma ile ilişkili bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, bulgular yüksek SBY'ye sahip bireylerin üyesi olduğu grupların prototipini taklit etmeye meyilli olduklarını göstermektedir. Böylelikle yüksek SBY'ye sahip bireyler, gruplarının prototipik üyeleri haline gelerek diğer üyeler üzerinde sosyal etki oluşturma imkanı kazanmayı hedeflemektedirler (Hogg, 2001: 189). Bulgular, bu sürecin yüksek SBY'lerin gruplarıyla özdeşleşmelerinden bağımsız işlediğini

---

¹ Takiye yapmak = Olduğundan farklı görünmek (Takiye, 2019).

göstermektedir. Ek olarak, incelenen iki alt grup ve tüm örnekleme öğrencilerin toplulukları ile özdeşleşme düzeyleri ile SBY ya ilişkisiz ya da negatif yönlü ilişkili bulunmuştur. Dolayısıyla üye olduğu grubun, grubun prototipini taklit etmeye meyilli, yüksek sosyal baskınlıkçının benliğinde bir öneme sahip olmak durumunda olmadığı anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle yüksek SBY'ye sahip bireyler “*kuzu postuna bürünmüş kurtlar*”dır (Altemeyer, 2004: 427). Ancak, grupları ile yüksek düzeyde özdeşleşen bireylerin, gruplarının prototiplerinin içeriğinden bağımsız olarak, prototiple uyumlu davranışlar sergilemeye meyilli oldukları görülmektedir. Zira; yüksek düzeyde özdeşleşen bireylerin, çalışma için üretilmiş sanal prototipleri dahi, yalnızca gruplarına ait olduğu bilgisi sunulduğu için taklit ettikleri söylenebilir. Hogg (2005: 85-90), gruplarıyla yüksek düzeyde özdeşleşen bireylerin, kendisinden beklenen etik dışı davranış normlarını dahi içselleştirme eğiliminde olacaklarına dikkat çekmiştir. Sanal prototipten üretilen bulgular, bu olasılığın oldukça ihtimal dahilinde olduğuna işaret etmektedir.

Yüksek SBY'ye sahip bireylerin prototipe yaklaşmaya yönelik arzusunun öğrenci topluluklarına üye olmuş öğrencilerde tespit edilmesi bulguları önemli kılmaktadır. Kısıtlı imkanlara sahip öğrenci topluluklarında tespit edilebilen bu bulgulardan yola çıkarak büyük ölçekte organizasyon veya topluluklara yönelik belirli genellemeler yapmanın mümkün olduğu söylenebilir. Öncelikle SBY, “*küçük balığın büyük balığı yuttuğu*” rekabetçi dünya görüşüyle ilişkilidir (Duckitt vd., 2002: 81). Yüksek SBY'ye sahip bireyler; hiyerarşik organizasyonlar oluşturmaya, özellikle kazanım sağlamak ve kazanımlarını korumak söz konusu olduğunda etik dışı kararlar vermeye ve yine toplumsal hiyerarşideki seçkin pozisyonlarını korumak amacıyla azınlıklara yönelik önyargılı davranışlar sergilemeye meyillidir (Cozzolino, Snyder, 2008: 1431-32; Son Hing vd., 2007: 79; Reynolds vd., 2007: 534-35; Thomsen, Green, Sidanius, 2008: 1461).

Yüksek SBY'ye sahip bireylerin toplumsal hiyerarşi içerisinde seçkin konuma ulaşmak ve konumunu korumak hedefiyle üyesi oldukları organizasyonlara hükmetmeyi arzulayacakları söylenebilir. Ek olarak, bu hedef doğrultusunda manipülatif davranışlar sergilemeye ve koşulları kendileri için esnetmeye meyilli olacakları ifade edilebilir. Kendilerine sunulan kurgusal topluluk prototipine dahi yaklaşmaları bu yönde bir kanıt sunmaktadır. Prototiplerin bağlamsallığı göz önünde bulundurulunca; yüksek SBY'ye

sahip bireylerin sanal prototipleri dahi taklit etmeye yönelik meyilleri, bağlamsal ipuçlarını okuma ve yeni durumlara adapte olma yönünde bir eğilime sahip olduklarına işaret etmektedir. Sosyal Kimlik Perspektifi, özellikle takipçilerinin güçlü bir şekilde özdeşleştiği gruplarda oluşan etik dışı normların üyeler tarafından kolaylıkla takip edilebildiğini savunmaktadır (Hogg, 2005: 1248-1249). Ayrıca grup üyeleri, liderlerine prototipten sapabilmeleri için bir avans sunmakta ve liderler böylelikle grubun kimliğini yeniden üretebilmektedir (Abrams vd., 2008: 674-75; Reicher, Hopkins, 2003: 199-201). Hiyerarşi içerisinde seçkin konuma ulaşmaya ve konumunu sürdürmeye hevesli yüksek SBY'ye sahip bireylerin bu hedef doğrultusunda kendisi için avantajlı koşullar üretmeye çalışacağı söylenebilir. Sosyal Kimlik Kuramcıları; gruplar arasındaki çatışmaların gruplar arasındaki sınırların geçirgenliğinin azalması, geçişlerin kısıtlanması ve grup bütünlüğünün artmasıyla ilişkili olduğunu savunmaktadır (Tajfel, Turner, 1979: 44). Dolayısıyla SBY'nin önyargılı doğası, yüksek SBY'ye sahip bireylerin seçkin konumlarını koruyabilecekleri avantajlı koşulları üretebilmek için azınlıklara karşı önyargılı davranışları destekleyerek gruplararası çatışmaları kışkırtmayı dahi göze alabileceklerine işaret etmektedir (Thomsen, Green, Sidanius, 2008: 1461).

SBY'nin ve grupla özdeşleşme düzeyinin prototipe yaklaşmayı yordamasına ek olarak; öngörülenin aksine karanlık uçlu ve özgenişletim değerlerinin prototipe yaklaşmayı yordamadığı görülmüştür. SBY, *“sosyal sistem içerisinde eşit ilişkilere karşın hiyerarşik ilişkileri tercih etmeye yönelik genel bir eğilim”* olarak tanımlanmaktadır. SBY'nin sosyal sistemde belirgin olan hiyerarşi arttırıcı veya azaltıcı ideolojiler ile ilişkili olduğu savunulmaktadır (Pratto vd., 1994: 741-42). Ayrıca, belirli bir sosyal bağlamda belirginleşen farklı gruplararası kıyaslamaların, bireylerin SBY düzeyi üzerinde etkisinin olduğu gösterilmiştir (Levin, Sidanius, 1999: 122-123). Başka bir deyişle, SBY bağlamsal etkilere çoğunlukla açıktır. Dolayısıyla SBY, diğer kişilik özelliklerine göre daha sosyal bir yapıyı tanımlamaktadır. Böylelikle bulgular, Doise'nin (1986; akt., Hogg, Vaughan, 2014/2017: 42) önerisiyle tutarlı olarak, sosyal davranışı açıklamak için farklı analiz düzeylerini bir araya getirmeyi hedefleyen iki yaklaşımın; Sosyal Baskınlık Kuramı'nın ve Sosyal Kimlik Perspektifi'nin önemini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, bireylerin grupları ile özdeşleşme düzeylerinin ve SBY düzeylerinin prototipe yaklaşımda iki önemli yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır.

Oluşturulan model, karanlık üçlü ve özgenişletim değerlerinin liderlik isteğiyle prototip üzerinden değil fakat doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, çalışmanın esas inceleme konusu olan kişilik-prototip çatışmasına bir açıklama getirmektedir. Liderlik gibi karmaşık sosyal olguların açıklanabilmesinde ne sadece kişiliğe dayalı ne de sadece durumsal faktörleri içeren analizler yeterli olacaktır. Mevcut çalışmanın bulguları; Doise'ın (1986; akt., Hogg, Vaughan, 2014/2017: 42) önerisi doğrultusunda sosyal fenomenlerin açıklanabilmesinin, birey-içi açıklamalar ile sosyal sistemlere dair analizleri bir araya getirebilen “*etkileşimci*” yaklaşımlar sonucunda mümkün olabileceğine işaret etmektedir. Ancak yine de 4 farklı liderlik motivasyonu prototipiklik analizi üzerinden açıklanabilmekte; fakat karanlık üçlü ve özgenişletim değerleri örneğin sosyal-normatif LM'yi açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum, Stogdill'in (1948: 65), tek tek kişilik özelliklerini kullanarak tüm liderlik süreçlerini açıklayabilen bir yaklaşım geliştirmenin oldukça zor olacağını iddia etmesiyle tutarlı gibi görünmektedir. Buna rağmen bulgular, bir kişilik özelliği olan narsisizmin tüm liderlik motivasyonlarını açıklayabildiğini göstermektedir. Çalışmanın katılımcı grubunun, insanlık tarihinde narsistik eğilimlerin en sık görüldüğü jenerasyonunun, en narsistik gelişimsel evresinde bulunan genç yetişkinler olduğu düşünülünce narsisizmin bu baskınlığı anlaşılır olmaktadır (Roberts vd., 2010: 99-101; Twenge, Foster, 2010: 101-02). Ek olarak, Rosenthal ve Pittinsky (2006: 622-23) toplumlarına olumlu ivmeler kazandırmış liderlerde de narsistik eğilimlerin oldukça sık görülebileceğine işaret etmiştir. Narsistik liderlerin fikirlerinde ve eylemlerinde yanlış yapmayacaklarına yönelik yıkılmaz inançları, ki bu inanç sosyal adalet ve eşitlikle ilgili olduğunda, bu liderlerin toplumu olumlu olarak adlandırılabilir istikamette ilerlemeye zorlamasına yol açabilmektedir. Rosenthal ve Pittinsky, bu noktada Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarını örneklemektedir.

Özetle, çalışmanın literatüre önemli katkılarının olduğuna inanılmaktadır. Öncelikle SBY₇KF'nin Türkiye bağlamında kullanımının uygun olduğu görülmüştür. Duyuşsal kimlik LM ile karanlık üçlü, SBY ve SKY arasındaki ilişkiler, bilindiği kadarıyla, literatürde ilk kez incelenmiştir. Yine bilindiği kadarıyla SBY-B ve SBY-E ile değerler arasındaki ilişkiler 4 faktörlü SBY₇ kullanılarak ilk defa incelenmiştir. Bu çalışma ile, bilindiği kadarıyla, ilk defa prototipe yaklaşma ile liderlik etmeye yönelik motivasyonların arasında ilişkiler olduğu gösterilmiştir. Ancak çalışmanın en önemli

bulgusu, bireylerin liderliğe yönelik motivasyonlarının altında yatan sürecin ne tümüyle kişilik özelliklerince ne de tümüyle bağlamsal özelliklerce açıklanabildiğidir. İki yaklaşım da bu süreçte önemli rol sahibidir. Bu süreçte en önemli role sahip kişilik özelliklerinin özgenişletim değerleri ve karanlık üçlü (özellikle narsisizm) olduğu anlaşılmıştır. Oluşturulan yol modeli; bireylerin prototipe yaklaşmasının liderlik etme arzularıyla ilişkili olduğunu göstermiş, prototipe yaklaşımda özdeşleşme düzeyinin önemli olduğu tespit edilmiştir. Ancak daha önemlisi yüksek SBY'lerin grubun prototipini taklit etmeye yönelik bir arzusunun olduğunu tespit edilmesidir. Böylece bu bireylerin, eşitsizliğe dayalı sistemler üretebilmek ve kendi konumunun biricikliğini sürdürmek için grubu manipüle etmeye yönelik bir motivasyona sahip olduğu düşünülmektedir.

Ancak çalışmanın katkılarının yanı sıra kısıtlılıklarının olduğu da görülmektedir. Öncelikle Sosyal Kimlik Perspektifi'nin prototipiklik açıklamasının önemli bir bağlamsal değişken olması, gruplar arasındaki ilişkilere göre değişkenlik kazanabilmesinden (meta-kontrast ilkesi) kaynaklanmaktadır. Ancak mevcut çalışmada, gruplararası kıyaslama koşulları olmadığından dolayı grup prototipi bağlamdan koparılmış vaziyettedir. Bu durum prototipin statik bir yapıya bürünmesine yol açmıştır. Buna rağmen bireylerin gruplarıyla özdeşleşme düzeyleri ve prototipe yaklaşımları arasında güçlü ilişkiler bulunması, katılımcıların kendilerine sunulan prototipi gerçek bir grup ürünü olarak algıladıkları yönünde bir kanıt oluşturabilir. Yine de grup prototiplerinin gruplar arasındaki kıyaslamaları içerecek şekilde sunulması bu konudaki kavrayışın artmasını sağlayacaktır. Çalışmanın bir diğer önemli kısıtlılığı çekilen kuranın sonucunda topluluk prototipini oluşturan maddelerin çoğunlukla olumlu sıfatlardan oluşacak şekilde dağılmasıdır. Örneklemin güçlü narsistik eğilimlere sahip bireylerden oluşması; bireylerin prototipe yaklaşmasında, araştırılan temel süreçlerin mi yoksa olumlu benlik imajı geliştirme isteklerinin mi rol oynadığı konusunda karıştıracı bir etki yaratabilir. Ancak iki temel bulgunun bu karışıklığı çalışmanın temel hipotezleri lehinde çözdüğü iddia edilebilir. Öncelikle narsistik eğilimleri yüksek ve düşük grupların prototip ortalamaları birbirlerinden farklılaşmamıştır. Yani iki grup da prototipik içeriklerini aynı olumlulukta değerlendirmektedir. Diğer tarafından kötücül özellikleri yüksek ve düşük gruplar için Topluluk Prototipi Ölçeği'nin güvenilirlik katsayıları benzerdir. Bu bulgular, katılımcıların prototiplerin içeriğini yorumlarken

karıştırıcı etkiler sebebiyle birbirlerinden farklılaşmadığı yönünde kanıt oluşturabilir. Gelecek araştırmalar, kişilik özellikleri ile prototipe yaklaşma arasındaki ilişkileri önemli bireysel başarı ve kazanç sağlanabilecek organizasyonlarda veya bu koşulların üretilebileceği deneysel çalışmalarda incelemelidir. Kişisel menfaat ile güçlü biçimde ilişkili olan diğer kişilik özellikleri, söz konusu organizasyonlarda liderlik etme isteğiyle daha güçlü ilişkili olabilir. Örneklem sayısından kaynaklanan kısıtlamalardan dolayı kötücül kişilik özellikleri yüksek ve düşük grup yalnızca ölçüm ortalamalarının altı ve üstü belirlenerek oluşturulmuştur. Fakat gelecek çalışmalarda ölçüm ortalamalarına göre düşük, orta ve yüksek grupların oluşturulması ve bu grupların kıyaslanması daha anlamlı bulgular elde edilmesini sağlayabilir. Bu çalışmada liderliğe yönelik arzu, Chan ve Drasgow (2001: 489) tarafından önerilen liderlik motivasyonları üzerinden ölçülmüştür. Başka çalışmaların liderlikle ilgili farklı çıktıları tercih ederek bulguları tekrarlaması, bulguların geçerliliğini şüphesiz arttıracaktır. Ayrıca bu çalışmada seçilen örneklemin, benimsedikleri stratejilerle çevresini manipüle etmeye meraklı kimselerden oluştuğu unutulmamalıdır (Wisse, Sleebos, 2016: 123–25). Dolayısıyla böyle gruplarla doğrudan ölçüm olarak çalışmak, arzulanan bulguların elde edilmesinin önüne geçebilir. Bu sebeple, bu çalışmada kullanılan sahte prototipler gibi yanıltmalı yöntemlerin tercih edilmesi veya örtük ölçüm yöntemleri üzerinde çalışılması önerilmektedir.

Sonuç olarak tarih toplumların kaderlerinin, kendilerini yönetenlerin kişisel arzu ve çıkarları nedeniyle, çöküşe sürüklendiği örnekler ile doludur. Örneğin, Meksika’da uyuşturucu kartelleri ile sözde mücadele etme hedefiyle seçilmiş hükümetler, kartel kaynaklı yolsuzluğa batmakta ve kartelleri politik rakiplerini zayıflatma amacıyla kullanmaktadır. Meksika toplumu ise büyüyen kartel ticareti ve kartele batmış siyasi kurumların altında ezilmektedir (Mercille, 2011: 1644-1648). İranlılar Şah’ı devirme ve demokrasi sözleri veren Humeyni’ye kendi elleriyle diktatörlük hediye etmiştir (Moghaddam, 2013/2014: 15-18). Birinci Dünya Savaşı’nın ve 1929’daki Büyük Buhran’ın yaralarını sarmayı hedefleyen Alman toplumu sanayileşmeye, reforma, saygıya ve dine yönelik vaatlerde bulunan Nazileri demokratik seçimlerle başa getirmiştir (O’Loughlin, Flint, Anselin, 1994: 353-57). Örnekler çoğaltılabilir. Ancak bahsi geçen örneklerdeki ortak nokta; manipülasyon ve propaganda aracılığıyla kitleye kendisini kabul ettirerek şahsi çıkarlarını gerçekleştirmeye hevesli elitlerdir. Bu, söz konusu elitlerin içerisinde buldukları koşullardan bağımsız oldukları anlamına

gelmemektedir. Örneğin Almanya için sosyal sisteme hakim olan sınıf ve din çatışmaları ile Protestan İş Ahlakı gibi ideolojilerin faşizmin önünü açtığı savunulmaktadır (Parsons, 1942: 111-114). Ancak, sonuç olarak yöneticilerin baskınlığa yönelik kişisel arzu ve hırsları nedeniyle koşulları lehlerinde kullandıkları ve daha da kötüleştirdikleri söylenebilir. Liderliğin karanlık yüzüne yönelik bu sosyal psikolojik analizin, organizasyonların ve toplumların raydan çıkmasının olası sebeplerinin teşhisi konusunda faydalı olacağı umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- ABRAMS Dominic, Georgina R. de MOURA, Jose M. MARQUES, Paul HUTCHISON, "Innovation Credit: When Can Leaders Oppose Their Group's Norms?", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 95, S. 3, 2008, ss. 662-78, doi:10.1037/0022-3514.95.3.662.
- ADORNO W. Theodor, Else FRENKEL-BRUNSWIK, Daniel J. LEVINSON, Nevitt R. SANFORD, *The Authoritarian Personality*, New York, NY: Harper, 1950.
- AKDOĞAN Nuri, *Basit Kategorizasyona Karşı Çapraz Kategorizasyonun Gruplar Arası İlişkiler Üzerindeki Etkisi: Ertuşi ve Piyanişi Aşiret Grupları*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- ALTEMEYER Bob, "The Other 'Authoritarian Personality'", *Advances in Experimental Social Psychology*, C. 40, 1998, ss. 47-92, doi:10.1016/S0065-2601(08)60382-2.
- ALTEMEYER Bob, "Highly Dominating, Highly Authoritarian Personalities", *Journal of Social Psychology*, C. 144, S. 4, 2004, ss. 421-48, doi:10.3200/SOCP.144.4.421-448.
- ALTEMEYER Bob, Bruce HUNSBERGER, "Authoritarianism, Religious Fundamentalism, Quest, and Prejudice", *The International Journal for the Psychology of Religion*, C. 2, S. 2, 1992, ss. 113-133, doi:10.1207/s15327582ijpr0202_5.
- AMIT Karin, Alon LISAK, Micha POPPER, Rauven GAL, "Motivation to Lead: Research on the Motives for Undertaking Leadership Roles in the Israel Defense Forces (IDF)", *Military Psychology*, C. 19, S. 3, 2007, ss. 137-60, doi:10.1080/08995600701386317.
- ARONSON Elliot, Timothy WILSON, Robin AKERT, *Sosyal Psikoloji*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012, (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 2010).
- ATARI Mohammad, Razieh CHEGENI, "Assessment of Dark Personalities in Iran: Psychometric Evaluation of the Farsi Translation of the Short Dark Triad (SD3-F)", *Personality and Individual Differences*, C. 102, 2016, ss. 111-117, doi: 10.1016/j.paid.2016.06.070
- BANAJI R. Mahzarin, Larisa HEIPHETZ, "Attitudes", *Handbook of Social Psychology*, ed. Susan T. Fiske, Daniel. T. Gilbert, Gardner Lindzey, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc, 2010, ss. 353-393.
- BARGH A. John, Peter M. GOLLWITZER, Gabriele OETTINGEN, "Motivation", *Handbook of Social Psychology*, ed. Susan T. Fiske, Daniel. T. Gilbert, Gardner Lindzey, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc, 2010, ss. 268-316,
- BARRETO Nicolas B., Michael A. HOGG, "Evaluation of and Support for Group Prototypical Leaders: a Meta-analysis of Twenty Years of Empirical Research", *Social Influence*, C. 12, S. 1, Routledge, 2017, ss. 41-55,

doi:10.1080/15534510.2017.1316771.

- BASABE Nekane, Maria ROS, “Cultural Dimensions and Social Behavior Correlates: Individualism-collectivism and Power Distance”, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, C. 18, S. 1-2, 2005, ss. 189-224.
- BASS Bernard M., “Two Decades of Research and Development in Transformational Leadership”, *European Journal of Work and Organizational Psychology*, C. 8, S. 1, 1999, ss. 9-32, doi:10.1080/135943299398410.
- BOBBIO Andrea, Anna Maria Manganelli RATTAZZI, “A Contribution to the Validation of the Motivation to Lead Scale (MTL): A Research in the Italian Context”, *Leadership*, C. 2, S. 1, 2006, ss. 117-29, doi:10.1177/1742715006057240.
- BUSS David M. (2009). “How can Evolutionary Psychology Successfully Explain Personality and Individual Differences”, *Perspectives on Psychological Science*, C. 4, S. 4, 2009, ss. 359-366, doi: 10.1111/j.1745-6924.2009.01138.x.
- CARICATI Luca, “The Relationship between Social Dominance Orientation and Gender: The Mediating Role of Social Values”, *Sex Roles*, C. 57, S. 3-4, 2007, ss. 159-71, doi:10.1007/s11199-007-9231-3.
- CARNAHAN Thomas, Sam MCFARLAND, “Revisiting the Stanford Prison Experiment: Could Participant Self-Selection Have Led to the Cruelty?”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 33, S. 5, 2007, ss. 603-14, doi: 10.1177/0146167206292689.
- CHAN Kim Yin, Fritz DRASGOW, “Toward a Theory of Individual Differences and Leadership: Understanding the Motivation to Lead”, *Journal of Applied Psychology*, C. 86, S. 3, 2001, ss. 481-98, doi:10.1037/0021-9010.86.3.481.
- CHAN Kim Yin, James ROUNDS, Fritz DRASGOW, “The Relation between Vocational Interests and the Motivation to Lead”, *Journal of Vocational Behavior*, C. 57, S. 2, 2000, ss. 226-45, doi:10.1006/jvbe.1999.1728.
- CHEMERS Martin M., “Leadership Effectiveness: An Integrative Review”, *Blackwell Handbook of Social Psychology: Group Processes*, ed. Michael A. Hogg, Scott R. Tindale, Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 2008, ss. 376-99, doi:10.1002/9780470998458.ch16.
- CHEN Lu, “Linking Leader Personality Traits to Motivation to Lead: A Self-concept Approach”, *Social Behavior and Personality: an international journal*, C. 44, S. 11, 2017, ss. 1913-25, doi:10.2224/sbp.2016.44.11.1913.
- CHRISTIE Richard, Florance L. GEIS, *Studies in Machiavellianism*, New York, NY: Academic Press, 1970, doi: <https://doi.org/10.1016/C2013-0-10497-7>.
- CLEMMONS Alton B., Dail FIELDS, “Values as Determinants of the Motivation to Lead”, *Military Psychology*, C. 23, S. 6, 2011, ss. 587-600, doi:10.1080/08995605.2011.616787.

- COHEN Jacob, Patricia COHEN, Stephan G. WEST, Leona AIKEN, *Applied Multiple Regression/correlation Analysis for the Behavioral Sciences*, 3.b., Mahwah, NJ: Lawrance Erlbaum Associates, Publishers, 2003.
- COZZOLINO Philip J., Mark SNYDER, “Good Times, Bad Times: How Personal Disadvantage Moderates the Relationship between Social Dominance and Efforts to Win”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 34, S. 10, 2008, ss. 1420-33, doi:10.1177/0146167208321595.
- ÇAĞLAR-AKOĞLU Selinay, *Ekolojik İkilemler ve Hayvan Hakları: Yetkecilik, Sosyal Başkanlık Yönelimi ve Değerler*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- DEMIRUTKU Kürşad, Nebi SÜMER, “Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketi'nin Türkçe Uyarlaması”, *Türk Psikoloji Yazıları*, C. 13, S. 25, 2010, ss. 17-25.
- DIMITROS A., “Leadership Preferences, Motivation to Lead and Narcissistic Personality Traits”, *Abstracts/Personality and Individual Differences*, C. 60, 2014, ss. S24-S47, doi:10.1016/j.paid.2013.07.075.
- DUCKITT John, “A Dual-process Cognitive-motivational Theory of Ideology and Prejudice”, *Advances in Experimental Social Psychology*, C. 33, 2001, ss. 41-113, doi:10.1016/S0065-2601(01)80004-6.
- DUCKITT John, 2015, “Authoritarian Personality”, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, ed. James D. Wright, 2.b., 2015, ss. 255-61, doi:10.1016/B978-0-08-097086-8.24042-7.
- DUCKITT John, Claire WAGNER, Ilouize du PLESSIS, Ingrid BIRUM, “The Psychological Bases of Ideology and Prejudice: Testing a Dual Process Model”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 83, S. 1, 2002, ss. 75-93, doi:10.1037/0022-3514.83.1.75.
- DURIEZ Bart, Alain VAN HIEL, “The March of Modern Fascism. A Comparison of Social Dominance Orientation and Authoritarianism”, *Personality and Individual Differences*, C. 32, S. 7, 2002, ss. 1199-1213, doi:10.1016/S0191-8869(01)00086-1.
- EMMONS Robert, “Factor Analysis and Construct Validity of the Narcissistic Personality Inventory”, *Journal of Personality Assessment*, C. 48, S. 3, 1984, ss. 291-300, doi:10.1207/s15327752jpa4803.
- ERCAN Ümit ve Ünsal SİĞRI, “Kültürel Değerlerin Liderlik Özelliklerine Etkisi: Türk ve Amerikalı Yöneticiler Üzerine Bir Araştırma”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. 48, S. 3, 2015, ss. 95-126.
- FEATHER Norman T., Ian R. MCKEE, “Values, Right-wing Authoritarianism, Social Dominance Orientation, and Ambivalent Attitudes Toward Women”, *Journal of Applied Social Psychology*, C. 42, S. 10, 2012, ss. 2479-2504, doi:10.1111/j.1559-1816.2012.00950.x.
- FIEDLER Fred E., “Validation and Extension of the Contingency Model of Leadership

- Effectiveness: A Review of Empirical Findings”, *Psychological Bulletin*, C. 76, S. 2, 1971, ss. 128-48, doi:10.1037/h0031454.
- FAROQHI, Suraiya, *Osmanlı İmparatorluğu ve Etrafındaki Dünya*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010, (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 2004).
- FRANK, Thomas, *What’s the Matter with Kansas? How Conservatives Won the Heart of America*. New York, NY: Henry Holt and Company, 2005.
- FURNHAM, Adrian, *The Elephant in the Boardroom: The Causes of Leadership Derailment*. New York, NY: Palgrave MacMillan, 2010.
- FURNHAM Adrian, Gillian HYDE, Geoff TRICKEY, “The Values of Work Success”, *Personality and Individual Differences*, C. 55, S. 5, 2013, ss. 485-89, doi:10.1016/j.paid.2013.04.016.
- GOLDBERG Lewis R., Oya SOMER, “The Hierarchical Structure of Common Turkish Person-descriptive Adjectives”, *European Journal of Personality*, C. 14, S. 6, 2000, ss. 497-531, doi:10.1002/1099-0984(200011/12)14:6<497::AID-PER379>3.0.CO;2-R.
- GRAEN George B., Mary UHL-BIEN, “Relationship-based Approach to Leadership: Development of Leader-member Exchange (LMX) Theory of Leadership over 25 Years: Applying a Multi-level Multi-domain Perspective”, *The Leadership Quarterly*, C. 6, S. 2, 1995, ss. 219-47, doi:10.1016/1048-9843(95)90036-5.
- GREENWOOD John D., “What Happened to the ‘Social’ in Social Psychology?”, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, C. 34, S. 1, 2004, ss. 19-34, doi:10.1111/j.1468-5914.2004.00232.x.
- GUINOTE Ana, Mario WEICK, Alice CAI, “Does Power Magnify the Expression of Dispositions?”, *Psychological Science*, C. 23, S. 5, 2012, ss. 475-82, doi:10.1177/0956797611428472.
- GÜLDÜ Özgür, *Üniversite Öğrencilerinde Siyasal Kimlik*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- HARPUR Timothy J, Robert D HARE, A Ralph HAKSTIAN, “Two-Factor Conceptualization of Psychopathy”, *A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, C. 1, S. 1, 1989, ss. 6-17.
- HASLAM S. Alexander, Michael J. PLATOW, John C. TURNER, Katherine J. REYNOLDS, Craig MCGARTY, Penelope J. OAKES, Susan JOHNSON, Michelle K. RYAN, Kristine VEENSTRA, “Social Identity and the Romance of Leadership: The Importance of being Seen to be ‘Doing it for Us’”, *Group Processes & Intergroup Relations*, C. 4, S. 3, 2001, ss. 191-205, doi:10.1177/1368430201004003002.
- HASLAM S. Alexander, Stephen REICHER, “Beyond the Banality of Evil: Three Dynamics of an Interactionist Social Psychology of Tyranny”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 33, S. 5, 2007, 615-622, doi: <https://doi.org/10.1177/0146167206298570>.
- HASLAM S. Alexander, Stephen D. REICHER, “Rethinking the Psychology of

- Leadership: From Personal Identity to Social Identity”, *Daedalus*, C. 145, S. 3, 2016, ss. 21-34, doi:10.1162/DAED_a_00394.
- HINZ Andreas, Elmar BRAHLER, Peter SCHMIDT, Cornelia ALBANI, “Investigating the Circumplex Structure of the Portrait Values Questionnaire (PVQ)”, *Journal of Individual Differences*, C. 26, S. 4, 2005, 185-193, doi:10.1027/1614-0001.26.4.185.
- HO Arnold K., Jim SIDANIUS, Felicia PRATTO, Shana LEVIN, Lotte THOMSEN, Nour KTEILY, Jennifer SHEEHY-SKEFFINGTON, “Social Dominance Orientation: Revisiting the Structure and Function of a Variable Predicting Social and Political Attitudes”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 38, S., 2012, ss. 583-606, doi: 10.1177/0146167211432765.
- HO Arnold K., Jim SIDANIUS, Nour KTEILY, Jennifer SHEEHY-SKEFFINGTON, Felicia PRATTO, Kristin E. HENKEL, Rob FOELS, Andrew L. STEWART, “The Nature of Social Dominance Orientation: Theorizing and Measuring Preferences for Intergroup Inequality Using the New SDO7 Scale”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 109, S. 6, 2015, ss. 1003-28, doi:10.1037/pspi0000033.
- HODSON Gordon, Sarah M. HOGG, Cara C. MACINNIS, “The Role of ‘Dark Personalities’ (Narcissism, Machiavellianism, Psychopathy), Big Five Personality Factors, and Ideology in Explaining Prejudice”, *Journal of Research in Personality*, C. 43, S. 4, 2009, ss. 686-90, doi:10.1016/j.jrp.2009.02.005.
- HOGAN, Robert, Joyce HOGAN, *Motives, Values, Preferences Inventory Manual*, Tulsa, OK: Hogan Assessment Systems, 1996.
- HOGG Michael A., “A Social Identity Theory of Leadership”, *Personality and Social Psychology Review*, C. 5, S. 3, 2001, ss. 184-200, doi:10.1207/S15327957PSPR0503_1.
- HOGG, Michael A., “Social Identity and Misuse of Power: The Dark Side of Leadership”, *Brooklyn Law Review*, C. 70, 2005, ss. 1239-57.
- HOGG Michael A., “Influence & Leadership”, *Handbook of Social Psychology*, ed. Susan T. Fiske, Daniel. T. Gilbert, Gardner Lindzey, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc, 2010, 1166-1207.
- HOGG Michael A., Dominic ABRAMS, *Social Identifications: A Social Psychology of Intergroup Relations and Group Processes*, London: Routledge, 1998.
- HOGG Michael A., Joanne R. SMITH, “Attitudes in Social Context: A Social Identity Perspective”, *European Review of Social Psychology*, C. 18, S. 1, 2007, ss. 89-131, doi:10.1080/10463280701592070.
- HOGG Michael A., John C. TURNER, “Intergroup Behaviour, Self-stereotyping and the Salience of Social Categories”, *British Journal of Social Psychology*, C. 26, S. 4, 1987, ss. 325-40, doi:10.1111/j.2044-8309.1987.tb00795.x.
- HOGG, Michael A., Graham M. VAUGHAN, *Sosyal Psikoloji*, çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez, Ankara: Ütopya, 2017, (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 2014).

- HORNSEY Matthew J., “Social Identity Theory and Self-categorization Theory: A Historical Review”, *Social and Personality Psychology Compass*, C. 2, S. 1, 2008, ss. 204-22, doi:10.1111/j.1751-9004.2007.00066.x.
- HORTAÇSU Nuran, “Intergroup Relations in a Changing Political Context: The Case of Veiled and Unveiled University Students in Turkey”, *European Journal of Social Psychology*, C. 30, S. 5, 2000, ss. 733-44, doi:10.1002/1099-0992(200009/10)30:5<733::AID-EJSP21>3.0.CO;2-M
- HOUSE Robert J., Jane M. HOWELL, “Personality and Charismatic Leadership”, *The Leadership Quarterly*, C. 3, S. 2, 1992, ss. 81-108, doi:10.1016/1048-9843(92)90028-E.
- HUDDY Leonie, “Contrasting Theoretical Approaches to Intergroup Relations”, *Political Psychology*, C. 25, S. 6, 2004, ss. 947-67, doi:10.1111/j.1467-9221.2004.00404.x.
- ILLIES Jody J., Roni REITER-PALMON, “Responding Destructively in Leadership Situations: The Role of Personal Values and Problem Construction”, *Journal of Business Ethics*, C. 82, S. 1, 2008, ss. 251-72, doi:10.1007/s10551-007-9574-2.
- JAKOBWITZ Sharon, Vincent EGAN, “The Dark Triad and Normal Personality Traits”, *Personality and Individual Differences*, C. 40, S. 2, 2006, ss. 331-39, doi:10.1016/j.paid.2005.07.006.
- JONASON Peter K, Norman P. LI, Gregory D. WEBSTER, David P. SCHMITT, “The Dark Triad: Facilitating a Short-term Mating Strategy in Men”, *European Journal of Personality*, C. 23, 2009, ss. 5-18, doi:10.1002/per.698.
- JONASON Peter K., Gregory D. WEBSTER, “A Protean Approach to Social Influence: Dark Triad Personalities and Social Influence Tactics”, *Personality and Individual Differences*, C. 52, S. 4, 2012, ss. 521-26, doi:10.1016/j.paid.2011.11.023.
- JONES Daniel N., “What’s Mine is Mine and What’s Yours is Mine: The Dark Triad and Gambling with Your Neighbor’s Money”, *Journal of Research in Personality*, C. 47, S. 5, 2013, ss. 563-71, doi:10.1016/j.jrp.2013.04.005.
- JONES Daniel N., Delroy L. PAULHUS, “Introducing the Short Dark Triad (SD3)”, *Assessment*, C. 21, S. 1, 2014, ss. 28-41, doi:10.1177/1073191113514105.
- JOST John T., Mahzarin R. BANAJI, Brian A. NOSEK, “A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo”, *Political Psychology*, C. 25, S. 6, 2004, ss. 881-919, doi:10.1111/j.1467-9221.2004.00402.x.
- JOST John T., Erik P. THOMPSON, 2000, “Group-based Dominance and Opposition to Equality as Independent Predictors of Self-esteem, Ethnocentrism, and Social Policy Attitudes among African Americans and European Americans”, *Journal of Experimental Social Psychology*, C. 36, 2000, ss. 209-32, doi:10.1006/jesp.1999.1403.
- KABLANOĞLU Anıl, M. Ersin KUŞDİL, “Liderlik Etme Motivasyonunu Belirleyen Bireysel Özellikler: Karanlık Üçlü, Değerler, Sosyal Baskınlık Yönelimi ve

- Sağ-Kanat Yetkeçiliği”, 20. *Ulusal Psikoloji Kongresi 'nde sunulan poster bildiri*, Ankara, 2018a.
- KABLANOĞLU Anıl, M. Ersin KUŞDİL,” Üniversite Öğrencilerinin Topluluklarını Benimsemesinde Birey-içi Süreçlerin Rolü: Grup ile Özdeşleşme Düzeyi ile Karanlık Üçlü, Değerler, Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Sağ-Kanat Yetkeçiliği Arasındaki İlişkiler”, 3. *Uluslararası Sosyal Beşeri ve Eğitim Bilimleri Kongresi 'nde sunulan sözel bildiri*, İstanbul, 2018b.
- KAJONIUS Petri J., Björn N. PERSSON, Peter K. JONASON, 2015, “Hedonism, Achievement, and Power: Universal Values that Characterize the Dark Triad”, *Personality and Individual Differences*, C. 77, 2015, ss. 173-78, doi:10.1016/j.paid.2014.12.055.
- KARAÇANTA Hatice, *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Bazı Başka Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- KARK Ronit, Dina VAN DIJK, “Motivation to Lead, Motivation to Follow: The Role of the Self-regulatory Focus in Leadership Processes”, *Academy of Management Review*, C. 32, S. 2, 2007, ss. 500-28, doi:10.5465/AMR.2007.24351846.
- KASEMAA Antek, “The Adaptation of the Motivation to Lead Instrument to the Estonian Military Context”, *Journal of Management and Business Administration. Central Europe*, C. 24, S. 1, 2016, ss. 64-88, doi:10.7206/jmba.ce.2450-7814.164.
- KENNY David A., Stephen J. ZACCARO, “An Estimate of Variance due to Traits in Leadership”, *Journal of Applied Psychology*, C. 68, S. 4, 1983, ss. 678-85, doi:10.1037/0021-9010.68.4.678.
- KIRCHLER Erich, Augusto PALMONARI, Maria Luisa POMBENI, “Social Categorization Processes as Dependent on Status Differences between Groups: A Step into Adolescents’ Peer - groups”, *European Journal of Social Psychology*, C. 24, S. 5, 1994, ss. 541-63, doi:10.1002/ejsp.2420240503.
- KOÇ Nuray, *Annelerin Kişisel Değerleri ile Beş-altı Yaş Çocuklarının Değer Kazanımları Arasındaki İlişkiler*, (Doktora Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013.
- KUNDA Ziva, Steven J. SPENCER, “When Do Stereotypes Come to Mind and When Do They Color Judgment? A Goal-Based Theoretical Framework for Stereotype Activation and Application”, *Psychological Bulletin*, C. 129, S. 4, 2003, ss. 522-44, doi:10.1037/0033-2909.129.4.522.
- KUŞDİL M. Ersin, Selinay Çağlar AKOĞLU, “Relationships Among Social Dominance Orientation, Social Axioms, and Values”, *Social Behavior and Personality: An International Journal*, C. 42, S. 8, 2014, ss. 1395-1407, doi:10.2224/sbp.2014.42.8.1395.
- KUŞDİL M. Ersin, Sefa ŞİMŞEK, “The Importance of Values in Predicting Turkish Youth’s Opinions about the European Union in Light of the Copenhagen Political Criteria”, *International Journal of Psychology*, C. 43, S. 6, 2008, ss. 988-96, doi:10.1080/00207590701484827.

- KUŞDİL M Ersin, Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikoloji Dergisi*, C. 15, S. 45, 2000, ss. 59-76.
- LEE Kibeom, Michael C. ASHTON, Jocelyn WILTSHIRE, Joshua S. BOURDAGE, Beth A. VISSER, Alissa GALLUCCI, “Sex, Power, and Money: Prediction from the Dark Triad and Honesty-Humility”, *European Journal of Personality*, C. 27, S. 2, 2013, ss. 169-84, doi:10.1002/per.1860.
- LEVIN, Shana, Jim SIDANIUS, “Social Dominance and Social Identity in the United States and Israel: Ingroup Favoritism or Outgroup Derogation”, *Political Psychology*, C. 20, S. 1, 1999, ss. 99-126.
- LEVIN Shana, Jim SIDANIUS, Joshua L. RABINOWITZ, Christopher FEDERICO, “Ethnic Identity, Legitimizing Ideologies, and Social Status: A Matter of Ideological Asymmetry”, *Political Psychology*, C. 19, S. 2, 1998, ss. 373-404, doi:10.1111/0162-895X.00109.
- LEWIN Kurt, “Frontiers in Group Dynamics: Concept, Method, and Reality in Social Science; Social Equilibria and Social Change”, *Human Relations*, C. 1, S. 5, 1947, ss. 5-41, doi:10.1177/001872674700100103
- LICKEL Brian, David L. HAMILTON, Grazyna WIECZORKOWSKA, Amy LEWIS, Steven J. SHERMAN, A. Neville UHLES, “Varieties of Groups and the Perception of Group Entitativity”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 78, S. 2, 2000, ss. 223-246.
- LORD Robert G., Douglas J. BROWN, Steven J. FREIBERG, S. J., “Understanding the Dynamics of Leadership: The Role of Follower Self-concepts in the Leader/follower Relationship. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, C. 78, S. 3, 1999, ss. 167-203.
- LORD Robert G., Douglas J. BROWN, Jennifer L. HARVEY, Rosalie J. HALL “Contextual Constraints on Prototype Generation and Their Multilevel Consequences for Leadership Perceptions” *The Leadership Quarterly*, C. 12, 2001, ss. 311-338.
- LORD Robert G., Christy L. DE VADER, George M. ALLIGER, “A Meta-Analysis of the Relation between Personality Traits and Leadership Perceptions: An Application of Validity Generalization Procedures”, C. 71, S. 3, 1986, ss. 402-410.
- MANN Richard D., “Relationship between Personality and Performance in Small Groups”, *Psychological Bulletin*, C. 56, S. 4, 1959, ss. 241-70, doi:10.1037/h0044587.
- MCCRAE Robert R., Paul T. COSTA Jr., “Personality Trait Structure as a Human Universal.”, *American Psychologist*, C. 52, S. 5, 1997, ss. 509-16, doi:10.1037/0003-066X.52.5.509.
- MCCRAE Robert R., Paul T. COSTA Jr., Fritz OSTENDORF, Alois ANGLEITNER, Martina HREBICKOVA, Maria D. AVIA, Jesus SANZ, Maria L. SANCHEZ-BERNARDOS, M. Ersin KUŞDİL, Ruth WOODFIELD, Peter B.

- SAUNDERS, Peter B. SMITH, “Nature over Nurture: Temperament, Personality, and Life Span Development”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 78, S. 1, 2000, ss. 173-86, doi:10.1037/0022-3514.78.1.173.
- MERCILLE Julien, “Violent Narco-cartels or US Hegemony? The Political Economy of the “War on Drugs” in Mexico”, *Third World Quarterly*, C. 32, S. 9, 2011, ss. 1637-1653.
- MOGHADDAM Fathali M., *Diktatörlüğün Psikolojisi*, çev. Hakan Kabasakal, İstanbul: 3P Yayıncılık, 2014, (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 2013).
- NICOL Adelheid A.M., “Social Dominance Orientation, Right-Wing Authoritarianism, and Their Relation with Leadership Styles”, *Personality and Individual Differences*, C. 47, S. 6, 2009, ss. 657-61, doi:10.1016/j.paid.2009.06.004.
- NORTH Michael S., Susan T. FISKE, “A History of Social Cognition”, *Handbook of the History of Social Psychology*, ed. Arie W. Kruglanski, Wolfgang Stroebe, New York, NY: Routledge, 2011, ss. 81-99, doi:10.4324/9780203808498.ch4.
- OISHI Shigehiro, Uchida SCHIMMACK, Ed DIENER, Eunuk M. SUH, “The Measurement of Values and Individualism-collectivism”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 24, S. 11, 1998, ss. 1177-1189.
- O’LOUGHLIN John, Colin FLINT, Luc AMELIN, 1994, “The Geography of the Nazi Vote: Context, Confession, and Class in Reichstag Election of 1930”, *Annals of the Association of American Geographers*, C. 84, S. 3, 1994, ss. 351-80.
- ÖZSOY Emrah, John F. RAUTHMANN, Peter K. JONASON, Kadir ARDIÇ, “Reliability and Validity of the Turkish Versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), and Single Item Narcissism Scale (SINS-T)”, *Personality and Individual Differences*, C. 117, 2017, ss. 11-14, doi:10.1016/j.paid.2017.05.019.
- PABIAN, Sara, Charlotte J. S. De BACKER, Heidi VANDEBOSCH, “Dark Triad Traits and Adolescent Cyber-aggression”, *Personality and Individual Differences*, C. 75, 2015, ss. 41-46.
- PARKS Laura, GUAY Russell P. “Personality, Values, and Motivation”, *Personality and Individual Differences*, C. 47, 2009, ss. 675-84.
- PARSONS Talcott, “Democracy and Social Structure in Pre-Nazi Germany”, *Journal of Legal and Political Sociology*, C. 1, 1942, ss. 96-114.
- PAULHUS Delroy L., Kevin M. WILLIAMS, “The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy”, *Journal of Research in Personality*, C. 36, 2002, ss. 556-63, doi:10.1016/S0092-6566(02)00505-6.
- PECHORRO Pedro, Vanessa CAMELO, Joao P. OLIVEIRAO, Cristina NUNES, Shelby R. CURTIS, Daniel N. JONES, “The Short Dark Triad (SD3): Adaptation and Psychometrics among At-Risk Male and Female Youths”, *Deviant Behavior*, 2018, ss. 1-14. Çevrimiçi Ön Yayın. doi:10.1080/01639625.2017.1421120
- PERREAULT Stéphane, Richard Y. BOURHIS, “Ethnocentrism, Social Identification, and Discrimination”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, S. 25, S. 1,

- 1999, ss. 1-14, doi:10.1177/0146167299025001008.
- PRATTO Felicia, Jim SIDANIUS, Shana LEVIN, “Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward”, *European Review of Social Psychology*, C. 17, S. 1, 2006, ss. 271-320, doi:10.1080/10463280601055772.
- PRATTO Felicia, Jim SIDANIUS, Lisa M. STALLWORTH, Bertram F. MALLE, “Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 67, S. 4, 1994, ss. 741-63, doi:10.1037/0022-3514.67.4.741.
- PRISLIN Radmila, William D. CRANO, “A History of Social Influence Research”, *Handbook of the History of Social Psychology*, ed. Arie W. Kruglanski, Wolfgang Stroebe, New York, NY: Routledge, 2015, ss. 321-39, doi:10.4324/9780203808498.ch15.
- RASKIN, Robert, Howard TERRY, “A Principal Component Analysis of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of its Construct Validity”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 54, S. 5, 1988, ss. 890-902.
- RAUTHMANN John F., Gerald P. KOLAR, “How ‘Dark’ are the Dark Triad Traits? Examining the Perceived Darkness of Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy”, *Personality and Individual Differences*, C. 53, S. 7, 2012, ss. 884-89, doi:10.1016/j.paid.2012.06.020.
- RAUTHMANN John F., Gerald P. KOLAR, “Positioning the Dark Triad in the Interpersonal Circumplex: The Friendly-dominant Narcissist, Hostile-submissive Machiavellian, and Hostile-dominant Psychopath?”, *Personality and Individual Differences*, C. 54, S. 5, 2013a, ss. 622-27, doi:10.1016/j.paid.2012.11.021.
- RAUTHMANN John F., Gerald P. KOLAR, “The Perceived Attractiveness and Traits of the Dark Triad: Narcissists are Perceived as Hot, Machiavellians and Psychopaths Not”, *Personality and Individual Differences*, C. 54, S. 5, 2013b, ss. 582-86, doi:10.1016/j.paid.2012.11.005.
- REICHER Stephen, Nicolas HOPKINS, “Self-category Constructions in Political Rhetoric; an Analysis of Thatcher’s and Kinnock’s Speeches Concerning the British Miners’ Strike (1984-5)”, *European Journal of Social Psychology*, C. 26, S. 3, 1996, ss. 353-71, doi:10.1002/(SICI)1099-0992(199605)26:3<353::AID-EJSP757>3.0.CO;2-O.
- REICHER Stephen, Nicolas HOPKINS, “On the Science of the Art of Leadership”, *Leadership and Power: Identity Process in Groups and Organizations*, ed. Daan van Knippenberg, Michael A. Hogg, Oxford: Blackwell, 2003, ss. 197-209
- REYNOLDS Katherine J., John C. TURNER, S. Alexander HASLAM, Michelle K. RYAN, Boris BIZUMIC, Emina SUBASIC, “Does Personality Explain In-group Identification and Discrimination? Evidence from the Minimal Group Paradigm”, *British Journal of Social Psychology*, C. 46, S. 3, 2007, ss. 517-39, doi:10.1348/014466606X153080.
- ROBERTS Brent W., Grant EDMONDS, Emily GRIJALVA. “It is Developmental Me,

- Not Generation Me: Developmental Changes are More Important than Generational Changes in Narcissism-Commentary on Trzesniewski & Donellan (2010)", *Perspectives on Psychological Science*, C. 5, S. 1, 2010, ss. 97-102, doi:10.1177/1745691609357019.
- ROCCAS Sonia, Lilach SAGIV, Shalom H. SCHWARTZ, Ariel KNAFO, "The Big Five Personality Factors and Personal Values", *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 28, S. 6, 2002, ss. 789-801, doi:10.1177/0146167202289008.
- ROGOZA Radoslaw, Jan CIECIUCH, "Structural Investigation of the Short Dark Triad Questionnaire in Polish Population", *Current Psychology*, 2017, ss. 1-8, Erken Çevrimiçi Yayın, doi:10.1007/s12144-017-9653-1.
- ROSENTHAL Seth A., Todd L. PITTINSKY, "Narcissistic Leadership", *Leadership Quarterly*, C. 17, S. 6, 2006, ss. 617-33, doi:10.1016/j.leaqua.2006.10.005.
- RUBIN Mark, Miles HEWSTONE, 2004, "Social Identity, System Justification, and Social Dominance: Commentary on Reicher, Jost et al., and Sidanius et al.", *Political Psychology*, C. 25, S. 6, 2004, ss. 823-44, doi:10.1111/j.1467-9221.2004.00400.x.
- SCHREIBER James B., Amaury NORA, Frances K. STAGE, Elizabeth A. BARLOW, Jamie KING, "Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review", *Journal of Educational Research*, C. 99, S. 6, 2006, ss. 323-37, doi:10.3200/JOER.99.6.323-338.
- SCHWARTZ Shalom H., "Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", *Advances in Experimental Social Psychology*, C. 25, 1992, ss. 1-65, doi:10.1016/S0065-2601(08)60281-6.
- SCHWARTZ Shalom H., *Draft Users Manual: Proper Use of Schwartz Value Survey*. Versiyon 14, Romie F. Littrell Tarafından Hazırlanmıştır, Centre for Cross Cultural Comparisons, Auckland, 2009, <http://www.crossculturalcentre.homestead.com>.
- SCHWARTZ Shalom H., "An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values", *Online Readings in Psychology and Culture*, C. 2, S. 1, 2012, ss. 1-20, doi:10.9707/2307-0919.1116.
- SCHWARTZ Shalom H., Wolfgang BILSKY, "Toward A Universal Psychological Structure of Human Values", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 53, S. 3, 1987, ss. 550-562, doi:10.1037/0022-3514.53.3.550.
- SCHWARTZ Shalom H., Gila MELECH, Arielle LEHMANN, Steven BURGESS, Mari HARRIS, Vicki OWENS, "Extending the Cross-cultural Validity of the Theory of Basic Human Values with a Different Method of Measurement", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, C. 32, S. 5, 2001, ss. 519-42, doi:10.1177/0022022101032005001.
- SIBLEY Chris G., John DUCKITT, "Personality and Prejudice: A Meta-analysis and Theoretical Review", *Personality and Social Psychology Review*, C. 12, S. 3, 2008, ss. 248-79, doi:10.1177/1088868308319226.

- SIDANIUS Jim, Felicia PRATTO, *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- SIDANIUS Jim, Felicia PRATTO, Michael MITCHELL, “In-group Identification, Social Dominance Orientation, and Differential Intergroup Social Allocation”, *Journal of Social Psychology*, C. 134, S. 2, 1994, doi:10.1080/00224545.1994.9711378.
- SIDANIUS Jim, Felicia PRATTO, Stacey SINCLAIR, Coletta van LAAR, “Mother Teresa Meets Genghis Khan: The Dialectics of Hierarchy-enhancing and Hierarchy-attenuating Career Choices”, *Social Justice Research*, C. 9, S. 2, 1996, ss. 145-70, doi:10.1007/BF02198077.
- SMITH Gregory T., Denis M. MCCARTHY, Kristen G. ANDERSON, On the Sins of Short-form Development, *Psychological Assessment*, C. 12, S. 1, 2000, ss. 102-111.
- SON HING Leanne S., D. Ramona BOBOCEL, Mark P. ZANNA, Maxine V. MCBRIDE, “Authoritarian Dynamics and Unethical Decision Making: High Social Dominance Orientation Leaders and High Right-wing Authoritarianism Followers”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 92, S. 1, 2007, ss. 67-81, doi:10.1037/0022-3514.92.1.67.
- SOSIK John J., “The Role of Personal Values in the Charismatic Leadership of Corporate Managers: A Model and Preliminary Field Study”, *Leadership Quarterly*, C. 16, S. 2, 2005, ss. 221-44, doi:10.1016/j.leaqua.2005.01.002.
- SPURK Daniel, Anita C. KELLER, Andreas HIRSCHI, “Do Bad Guys Get Ahead or Fall Behind? Relationships of the Dark Triad of Personality With Objective and Subjective Career Success”, *Social Psychological and Personality Science*, C. 7, S. 2, 2016, ss. 113-21, doi:10.1177/1948550615609735.
- STEIN Joel, “Millenials: The Me Me Me Generation”, *Time*, 20.05.2013.
- STIEHL Sibylle K., Jörg FELFE, Gwen ELPRANA, Magdalena B. GATZKA, “The Role of Motivation to Lead for Leadership Training Effectiveness”, *International Journal of Training and Development*, C. 19, S. 2, 2015, ss. 81-97, doi:10.1111/ijtd.12051.
- STOGDILL Ralph M., “Personal Factors Associated with Leadership: A Survey of the Literature”, *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, C. 25, S. 1, 1948, ss. 35-71, doi:10.1080/00223980.1948.9917362.
- STOGDILL Ralph M., Omar S. GOODE, David R. DAY, “The Leader Behavior of Corporation Presidents”, *Personnel Psychology*, C. 16, S. 2, 1963, ss. 127-132.
- TABER Keith S., “The Use of Cronbach’s Alpha When Developing and Reporting Research Instruments in Science Education”, *Research in Science Education*, Çevrimiçi Ön Yayın, 2017, ss. 1-24, doi:10.1007/s11165-016-9602-2
- TAJFEL H., John C. TURNER, 1979, “An Integrative Theory of Intergroup Relations”, *The Social Psychology of Intergroup Relations*, ed. William G. Austin, Stephen Worchel, California: Brooks-Cole, 1979, ss. 33-47.

- Takiye, *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük* içinde, 2019, erişim adresi: <http://sozluk.gov.tr/>.
- TAN Xuyun, Li LIU, Wenwen ZHENG, Zhenwei HUANG, “Effects of Social Dominance Orientation and Right-wing Authoritarianism on Corrupt Intention: The Role of Moral Outrage”, *International Journal of Psychology*, C. 51, S. 3, 2016, ss. 213-19, doi:10.1002/ijop.12148.
- THOMAES Sander, Eddie BRUMMELMAN, Joshua D. MILLER, Scott O. LILIENFELD, “The Dark Personality and Psychopathology: Toward a Brighter Future”, *Journal of Abnormal Psychology*, C. 126, S. 7, 2017, ss. 835-42, doi:10.1037/abn0000305.
- THOMAS Jeffrey L., Marcus W. DICKSON, Paul D. BLIESE, 2001, “Values Predicting Leader Performance in the U.S. Army Reserve Officer Training Corps Assessment Center: Evidence for a Personality-mediated Model”, *Leadership Quarterly*, C. 12, S. 2, 2001, ss. 181-96, doi:10.1016/S1048-9843(01)00071-6.
- THOMSEN Lotte, Eva G.T. GREEN, Jim SIDANIUS, “We Will Hunt Them Down: How Social Dominance Orientation and Right-wing Authoritarianism Fuel Ethnic Persecution of Immigrants in Fundamentally Different Ways”, *Journal of Experimental Social Psychology*, C. 44, S. 6, 2008, ss. 1455-64, doi:10.1016/j.jesp.2008.06.011.
- TURHAN Funda, *Liderliğe Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Liderlik Etme Motivasyonları ve Farklı Sosyal Gruplardaki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- TURHAN Funda, Merve ÇAVUŞOĞLU, M. Ersin KUŞDİL (2014, Nisan), Liderlik motivasyonları ve farklı sosyal gruplarda yer alma isteği ile ilişkisi. *18. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulan sözel bildiri*, Bursa, Türkiye, Nisan, 2014.
- TURNER John C., “Some Current Issues in Research on Social Identity and Self-categorization Theories”, *Social Identity: Context, Commitment, Content*, ed. Naomi Ellemers, Russell Spears, Bertjan Doosje, Oxford: Blackwell, 1999, ss. 6-34.
- TURNER John C., “Tyranny, Freedom and Social Structure: Escaping Our Theoretical Prisons”, *British Journal of Social Psychology*, C. 45, S. 1, 2006, ss. 41-46, doi:10.1348/014466605X79840.
- TURNER John C., Katherine J. REYNOLDS, “Why Social Dominance Theory Has Been Falsified”, *British Journal of Social Psychology*, C. 42, S. 2, 2003, ss. 199-206, doi:10.1348/014466603322127184.
- TURNER John C., Katherine J. REYNOLDS, Emina SUBASIC, “Identity Confers Power: The New View of Leadership in Social Psychology”, *Public Leadership: Perspectives and Practices*, ed. Paul ‘t Hart, John Uhr, Canberra: Australia National University E Press, 2008, ss. 57-72, doi:10.1007/s13398-014-0173-7.2.
- TWENGE, Jean M., Joshua D. FOSTER, “Birth Cohort Increases in Narcissistic Personality Traits among American College Students, 1982-2009”, *Social Psychological and Personality Science*, C. 1, S. 1, 2010, ss. 99-106, doi:

10.1177/1948550609355719.

- ULLMAN Jodie B. (2015). Yapısal Eşitlik Modellemesi, çev. Güçlü Şekercioğlu, çev Ed. Mustafa Baloğlu, *Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı*, ed. Barbara G. Tabachnick ve Linda S. Fidell, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, ss. 681-785, (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 2013).
- VROOM Victor H., “Leadership and the Decision-making Process”, *Organizational Dynamics*, C. 28, S. 4, 2000, ss. 82-94,
doi:http://dx.doi.org/10.1016/S0090-2616(00)00003-6.
- VROOM Victor H., Arthur G. JAGO, “The Role of Situation in Leadership”, *American Psychologist*, C. 62, S. 1, 2007, ss. 17-24,
doi:http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.62.1.17
- WEST Stephen G, Aaron B TAYLOR, Wei WU, “Model Fit and Model Selection in Structural Equation Modeling”, *Handbook of Structural Equation Modeling*, ed. Rick H. Hoyle, New York, NY: Guilford Press, 2012, ss. 209-31.
- WISSE Barbara, Ed SLEEBOS, “When the Dark Ones Gain Power: Perceived Position Power Strengthens the Effect of Supervisor Machiavellianism on Abusive Supervision in Work Teams”, *Personality and Individual Differences*, C. 99, 2016, ss. 122-26, doi:10.1016/j.paid.2016.05.019.
- WOMICK Jake, Tobias ROTHMUND, Flavio AZEVEDO, Laura A. KING, John T. JOST, “Group-Based Dominance and Authoritarian Aggression Predict Support for Donald Trump in the 2016 U.S. Presidential Election (Ek Materyal)”, *Social Psychological and Personality Science*, Çevrimiçi Ön Yayın, 2018,
doi:10.1177/1948550618778290.
- YUKL Gary, 1999, “An Evaluation of Conceptual Weaknesses in Transformational and Charismatic Leadership Theories”, *Leadership Quarterly*, C. 10, S. 2, 1999, ss. 285-305, doi:10.1016/S1048-9843(99)00013-2.
- ZACCARO Stephen J., “Trait-based Perspectives of Leadership”, *American Psychologist*, C. 62, S. 1, 2007, ss. 6-16, doi:10.1037/0003-066X.62.1.6.
- ZACCARO Stephen J, Cary KEMP, Paige BADER, 2017, “Leader Traits and Attributes”, *The Nature of Leadership*, ed. John Antonakis, Anna T. Cianciolo, Robert J. Sternberg, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2004, ss. 101-124.

EKLER

Ek-1: Demografik Bilgi Formu

1) Cinsiyetiniz:

Erkek ( )

Kadın ( )

2) Yaşınız: .....

3) Okuduğunuz bölüm: .....

4) Üyesi olduğunuz topluluk (birden fazlaysa sizin için en önemli olanı belirtiniz):

.....

5) Üyesi olduğunuz topluluk sayısı:

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve üzeri ( )

6) Lütfen kendinize bir rumuz belirleyiniz (Rumuzunuz ikinci çalışmada sizden talep edildiğinde hatırlayabilmeniz için isminizin ve soyisminizin ilk harflerinin, doğum tarihinizin son iki rakamının ve telefon numaranızın son iki hanesinin birleşiminden oluşmalı): .....

Ek-2: Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp katılmadığınızı, ilgili ifadenin yanındaki boşluklardan size uygun olanı işaretleyerek yanıtlayınız.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Sırlarımızı anlatmak akıllıca değildir.	1	2	3	4	5
2. İstedığimi elde etmek için akıllıca manipülasyon (kendi çıkarları doğrultusunda birilerini veya bir şeyleri yönlendirme) yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
3. Her ne pahasına olursa olsun, önemli kişileri kendi tarafına çekmelisin.	1	2	3	4	5
4. Başkalarıyla doğrudan çatışma yaşamaktan kaçınm çünkü bu kişiler ileride işinize yarayabilir.	1	2	3	4	5
5. Daha sonra insanlara karşı kullanabileceğiniz bilgileri bir kenarda tutmak akıllıcadır.	1	2	3	4	5
6. İnsanlardan intikam almak için doğru zamanı beklemelisiniz.	1	2	3	4	5
7. İnsanların bilmesi gerekmeyen şeyleri onlardan saklamalıyız.	1	2	3	4	5
8. Planlarımızın başkalarına değil, kendinize fayda sağlayacağından emin olun.	1	2	3	4	5
9. Birçok insan manipüle edilebilir.	1	2	3	4	5
10. İnsanlar beni doğal bir lider olarak görür.	1	2	3	4	5
11. İlgili odağı olmaktan nefret ederim.	1	2	3	4	5
12. Birçok grup aktivitesi bensiz sıkıcı olur.	1	2	3	4	5
13. Özel biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes böyle söylüyor.	1	2	3	4	5
14. Önemli kişilerle tanışmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
15. Biri bana iltifat ederse mahcup olurum.	1	2	3	4	5
16. Ünlü kişilerle mukayese edilmişliğim vardır.	1	2	3	4	5
17. Ortalama biriyim.	1	2	3	4	5
18. Hak ettiğim saygıyı görmekte ısrar ederim.	1	2	3	4	5
19. Yetkililerden intikam almak hoşuma gider.	1	2	3	4	5
20. Tehlikeli durumlardan kaçınırım.	1	2	3	4	5
21. İntikam hızlı ve çirkin (bedeli ağır bir şekilde) olmalıdır.	1	2	3	4	5
22. İnsanlar sıklıkla kontrolden çıktığımı söyler.	1	2	3	4	5
23. Başkalarına karşı kaba olabildiğim doğrudur.	1	2	3	4	5
24. Benimle uğraşanlar daima pişman olur.	1	2	3	4	5
25. Yasa dışı işlere bulaşmaktan dolayı hiç sorun yaşamadım.	1	2	3	4	5
26. Kaybedenlere sataşmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
27. İstedığimi almak için her şeyi söylerim.	1	2	3	4	5

Ek-3: Portre Değerler Anketi

Lütfen aşağıdaki her bir ifade için ayrı ayrı, ifadede tarif edilen kişinin size ne kadar benzediğini değerlendiriniz.	Bana hiç benzemiyor	Bana benzemiyor	Bana çok az benziyor	az benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor
1) Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü yollarla yapmaktan hoşlanır.	1	2	3	4	5	6
2) Onun için zengin olmak önemlidir. Çok parası ve pahalı şeyleri olsun ister.	1	2	3	4	5	6
3) Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.	1	2	3	4	5	6
4) Onun için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister.	1	2	3	4	5	6
5) Onun için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliğini tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınır.	1	2	3	4	5	6
6) Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar.	1	2	3	4	5	6
7) İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.	1	2	3	4	5	6
8) Kendisinden farklı olan insanları dinlemek onun için önemlidir. Onlarla aynı fikirde olmadığında bile onları anlamak ister	1	2	3	4	5	6
9) Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla tatmin olmaları gerektiğine inanır.	1	2	3	4	5	6
10) Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için önemlidir	1	2	3	4	5	6
11) Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır	1	2	3	4	5	6
12) Çevresindeki insanlara yardım etmek onun için çok önemlidir. Onların refaha kavuşmasını ister.	1	2	3	4	5	6
13) Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır	1	2	3	4	5	6
14) Ülkesinin güvende olması onun için çok önemlidir. Devletin içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini düşünür.	1	2	3	4	5	6
15) Risk almaktan hoşlanır. Her zaman macera peşinde koşar.	1	2	3	4	5	6
16) Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister.	1	2	3	4	5	6
17) İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister.	1	2	3	4	5	6
18) Arkadaşlarına sadık olmak onun için önemlidir. Kendisini ona yakın olan insanlara adanmak ister.	1	2	3	4	5	6
19) İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanır. Çevreyi korumak onun için önemlidir.	1	2	3	4	5	6
20) Dini inanç onun için önemlidir. Dininin gereklerini yerine getirmek için çok çaba harcar.	1	2	3	4	5	6
21) Eşyaların düzenli ve temiz olması onun için önemlidir. Her şeyin pislik içinde olmasından hiç hoşlanmaz.	1	2	3	4	5	6
22) Her şeyle ilgili olmanın önemli olduğunu düşünür. Meraklı olmaktan ve her türlü şeyi anlamaya çalışmaktan hoşlanır.	1	2	3	4	5	6
23) Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.	1	2	3	4	5	6

24) Hırslı olmanın önemli olduğunu düşünür. Ne kadar kabiliyetli olduğunu göstermek ister.	1	2	3	4	5	6
25) İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve göreneklerin devam ettirmek onun için önemlidir.	1	2	3	4	5	6
26) Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini “şımartmaktan” hoşlanır.	1	2	3	4	5	6
27) Başkalarının ihtiyaçlarına cevap vermek onun için önemlidir. Tanıdıklarına destek olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6
28) Ana babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkar olmak önemlidir.	1	2	3	4	5	6
29) Herkese, hatta hiç tanımadığı insanlara bile adil muamele yapılmasını ister. Toplumdaki zayıfları korumak onun için önemlidir.	1	2	3	4	5	6
30) Sürprizlerden hoşlanır. Heyecan verici bir yaşamının olması onun için önemlidir.	1	2	3	4	5	6
31) Hastalanmaktan kaçınmak için çok çaba gösterir. Sağlıklı kalmak onun için çok önemlidir.	1	2	3	4	5	6
32) Hayatta öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından daha iyi olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6
33) Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.	1	2	3	4	5	6
34) Bağımsız olmak onun için önemlidir. Kendi ayakları üzerinde durmak ister.	1	2	3	4	5	6
35) İstikrarlı bir hükümetin olması onun için önemlidir. Sosyal düzenin korunması konusunda endişelenir.	1	2	3	4	5	6
36) Başkalarına karşı her zaman kibar olmak onun için önemlidir. Başkalarını hiçbir zaman rahatsız veya huzursuz etmemeye çalışır.	1	2	3	4	5	6
37) Hayattan zevk almayı çok ister. İyi zaman geçirmek onun için önemlidir.	1	2	3	4	5	6
38) Alçakgönüllü ve kibirsiz olmak onun için önemlidir. Dikkatleri üzerine çekmemeye çalışır.	1	2	3	4	5	6
39) Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır.	1	2	3	4	5	6
40) Doğaya uyum sağlamak ve onun uyumlu bir parçası olmak onun için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanır.	1	2	3	4	5	6

Ek-4: Liderlik Motivasyonu Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp katılmadığınızı, ilgili ifadenin yanındaki boşluklardan size uygun olanı işaretleyerek yanıtlayınız.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bir grup içerisinde çalışırken takipçi olmaktansa lider olmayı daha çok yeğlerim	1	2	3	4	5
2. Bir grubu yönetmek ancak benim için belirgin avantajlar getiriyorsa ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
3. Benden istendiğinde liderlik rolünü üstlenmenin bir görev olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
4. Başkalarını yönetmeye meraklı biri değilim.	1	2	3	4	5
5. Bana herhangi bir ödül ya da fayda getirmese bile liderlik rolünü üstlenmeyi kabul ederim.	1	2	3	4	5
6. Grup üyeleri ne zaman benden liderlik etmemi istese ya da beni bu göreve aday gösterse hemen kabul ederim.	1	2	3	4	5
7. Başkalarını yönetmekten hoşlanan biriyimdir.	1	2	3	4	5
8. Ancak benim için bir fayda sağlayacağına inanmışsam grup liderliği rolünü kabul edebilirim.	1	2	3	4	5
9. Bana, insanlara liderlik etmenin değerli olduğu öğretildi.	1	2	3	4	5
10. Kesinlikle lider tabiatlı biri değilim.	1	2	3	4	5
11. Bir grubu yönetmeyi kabul ettiğimde asla bana özel ayrıcalıklar peşinde koşmam.	1	2	3	4	5
12. Liderlik rolü ya da görevi teklif edildiğinde kabul etmek en doğru davranıştır.	1	2	3	4	5
13. İçinde bulunduğum gruplara lider olarak değil de, bir takipçi olarak daha fazla yarar sağlayacağıma inanıyorum.	1	2	3	4	5
14. Bir grubu yönetmem istendiğinde, önce benim bu işten çıkarımın ne olacağını bilmek isterim.	1	2	3	4	5
15. Bana, başkalarını yönetmek için her zaman gönüllü olarak öne çıkmam gerektiği öğretildi.	1	2	3	4	5
16. Genellikle, içinde yer aldığım grupların lideri olmayı istemişimdir.	1	2	3	4	5
17. Bir gruba liderlik etmeyi kabul ettiğimde, bunun karşılığı olarak hiçbir avantaj ya da fayda beklemem.	1	2	3	4	5
18. Sadece birileri bana oy verdi diye liderlik görevini üstlenmeye asla yanaşmam.	1	2	3	4	5
19. Ben, lideri aktif biçimde destekleyen, ancak liderlik görevi üstlenmeyi pek tercih etmeyen biriyimdir.	1	2	3	4	5
20. Eğer benim için herhangi bir fayda sağlamayacağımı görmüşsem, liderlik rolünü üstlenmeye asla yanaşmam.	1	2	3	4	5
21. Liderlik teklifi almak onur verici bir şeydir.	1	2	3	4	5
22. İçinde yer aldığım grup ya da takımları yönetme yönünde bir eğilime sahibim.	1	2	3	4	5
23. Grubun diğer üyelerine liderlik etmeye çalışmaktan daha önemli işlerim var.	1	2	3	4	5
24. İnsan, başkalarının teklif etmesini ya da aday göstermesini beklemeden, kendiliğinden liderliğe talip olmalıdır.	1	2	3	4	5
25. Bir grubun liderliğini üstlenme konusunda gönülsüz kaldığım zamanlar çok nadirdir.	1	2	3	4	5
26. Bence insanlara liderlik etmek saygın bir uğraş olmaktan çok, kirli bir işidir.	1	2	3	4	5
27. Liderlik görevi teklif edildiğinde geri çevirmek doğru bir davranış değildir.	1	2	3	4	5

Ek-5: SBY7 Kısa Formu

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp katılmadığınızı, ilgili ifadenin yanındaki boşluklardan size uygun olanı işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) İdeal bir topluma ulaşmak için bazı grupların üstte diğerlerinin ise altta olması gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
2) Bazı insan grupları diğerlerinden, kuşkusuz, daha aşağıdadır.	1	2	3	4	5	6	7
3) Hiçbir grup toplumda hakimiyet kurmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4) Alttaki gruplar da en az üsttekiler kadar değerlidir.	1	2	3	4	5	6	7
5) Grupların eşitliği ana amacımız <i>olmamalıdır</i> .	1	2	3	4	5	6	7
6) Grupları birbirine eşit kılmaya çalışmak hiç de adil bir şey değildir.	1	2	3	4	5	6	7
7) Farklı grupların şartlarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
8) Tüm gruplara ilerlemeleri için eşit şanslar sağlamaya çalışmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7

Ek-6: Sağ-Kanat Yetkenciliği Ölçeği

Aşağıda yer alan ifadelerin bir kısmına katılırken, bir kısmına katılmadığınız durumlarla karşılaşabilirsiniz. Örneğin ifadedeki bir fikre kesinlikle katılmazken (-4), bir başka fikre biraz katılabilirsiniz (1). Bu durumda, tepkilerinizi dengeleyip ortak bir karara varınız (örnek için “-3” olduğu gibi).	Kesinlikle Katılmıyorum	Çoğunlukla Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Mevcut otorite, genel olarak pek çok şeyde haklı çıkarken, radikaller ve her şeye karşı çıkanlar cehaletlerini sergileyen boşboğazlardır.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
2. Kadınlar evlendiklerinde eşlerine itaat edeceklerine dair söz vermelidirler.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
3. Ülkemizin, bütünlüğümüze kasteden radikal yönelimleri ve kötülükleri ortadan kaldırmak için ne gerekiyorsa yapabilecek güçlü bir lidere ihtiyacı var	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
4. Eşcinseller ve lezbiyenler, herhangi biri kadar sağlıklı ve ahlaklıdır.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
5. Yönetimdeki saygın otoritelere ve dini yargılara güvenmek, toplumda zihin karıştırmaya uğraşan “gürültücü ayak takımını” dinlemekten daima daha iyidir.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
6. Hiç kuşkusuz, mevcut dinsel öğretilere isyan edenler ve ateistler düzenli olarak camiye gidenler kadar iyi ve erdemlidirler.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
7. Ülkemizi krizlerden kurtarmak için, geleneksel değerlerimize dönmek, sert liderleri işbaşına getirmek ve kötü fikirleri yayanları susturmak gereklidir.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
8. Çıplaklar kampının olmasında yanlış bir şey yoktur.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
9. Birçok kişiyi tedirgin etse bile ülkemizin, geleneksel uygulamalara karşı çıkma cesareti gösterebilen özgür düşünceli bireylere ihtiyacı var.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
10. İnançlarımızı ve ahlaki yapımızı yiyip bitiren geleneksel olmayan değerleri zamanında yok etmezsek, günün birinde ülkemiz yıkılacak.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
11. Kendilerini herkesten farklı kılacak olsa bile bireyler, yaşam tarzlarını, dini inançlarını ve cinsel tercihlerini kendileri belirlemelidir.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
12. Eski moda adetler ve değerler hala en iyi yaşama biçimini gösteriyor	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
13. Kadınların siyasi, toplumsal ve ekonomi alanlarda daha aktif bir konumda yer alması, okullarda din derslerinin isteğe bağlı olması ve hayvan hakları için yeni düzenlemeler yapılmasını talep ederek mevcut yasalara ve çoğunluğun görüşlerine karşı çıkanlara hayranlık duymalısınız.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
14. Ülkemizin en iyi bireyleri hükümete karşı çıkan, dini eleştiren ve doğal kabul edilen şeyleri göz ardı edebilenlerdir.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
15. Kürtaj, pornografi ve evlilik konusunda Allah'ın koyduğu yasalar çok geç olmadan titizlikle uygulanmalı ve bu yasaları ihlal edenler şiddetle cezalandırılmalıdır.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4

16. Bugün ülkemizde dini değerlerden yoksun, kendi amaçları için ülkeyi yıkmaya çalışan ve otorite tarafından mutlaka etkisizleştirilmeleri gereken radikal ve ahlaksız birçok kişi var.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
17. Kadının yeri, nerede olmak istiyorsa orasıdır. Kadının kocasına ve toplumsal geleneklere itaat etmek zorunda kaldığı günler artık geçmişte kalmıştır.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
18. Atalarımızın yaptıklarıyla onur duyarsak, otoritenin yapmamızı istediklerini yaparsak ve her şeyi berbat eden çürük elmaları ayıklarsak, ülkemiz müthiş olur.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
19. Feministler ve homoseksüeller, geleneksel aile değerlerine karşı koyabilecek kadar cesur oldukları için takdir edilmelidirler.	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
20. Bu ülkede işler sorun çıkaran gruplar seslerini keser ve kendi gruplarının toplumdaki geleneksel yerini kabullenirlerse, biraz daha iyiye gidecektir	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4

Ek-7: Grupla Özdeşleşme Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp katılmadığınızı, üyesi olduğunuz “sizin için en önemli” topluluğu göz önünde bulundurarak yanıtlayınız.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1) Topluluğumla özdeşleştiğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2) Kendimi topluluğuma yakın hissederim	1	2	3	4	5
3) Topluluğuma üye olduğum için mutluyum.	1	2	3	4	5
4) Kendimi topluluğumun bir üyesi olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
5) Topluluğum benimle aynı ilgilere sahip.	1	2	3	4	5
6) Yaşam değerlerim topluluğumun değerleri ile aynı doğrultudadır.	1	2	3	4	5
7) Kendimi topluluğuma benzer olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
8) Topluluğumun bir üyesi olmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
9) Topluluğum ile aynı sorunları paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
10) Topluluğumun diğer üyeleri beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5

Ek- 8: Topluluk Prototipi Ölçeği

Aşağıdaki maddeler; üyesi olduğunuz topluluğun ve bu topluluğa benzer yapıdaki diğer toplulukların ortak özelliklerini yansıtmaktadır. Bu özellikler, ilk parçasına katılmış olduğunuz çalışma kapsamında belirlenmiştir. Lütfen; her bir madde için, üyesi olduğunuz topluluğun özelliklerinin sizin özelliklerinize ne kadar benzediğini puanlayın.	Kesinlikle Benzemiyor	Benzemiyor	Kısmen Benzemiyor	Kararsızım	Kısmen Benziyor	Benziyor	Kesinlikle Benziyor
1) Şen	1	2	3	4	5	6	7
2) Hareketli	1	2	3	4	5	6	7
3) Dinamik	1	2	3	4	5	6	7
4) Enerjik	1	2	3	4	5	6	7
5) Konuşkan	1	2	3	4	5	6	7
6) Vicdanlı	1	2	3	4	5	6	7
7) Fedakar	1	2	3	4	5	6	7
8) Anlayışlı	1	2	3	4	5	6	7
9) Barışçı	1	2	3	4	5	6	7
10) Bağışlayıcı	1	2	3	4	5	6	7
11) Disiplinli	1	2	3	4	5	6	7
12) İtinalı	1	2	3	4	5	6	7
13) Çalışkan	1	2	3	4	5	6	7
14) Tertipli	1	2	3	4	5	6	7
15) Düzenli	1	2	3	4	5	6	7
16) Telaşsız	1	2	3	4	5	6	7
17) Cesaretli	1	2	3	4	5	6	7
18) Duygusuz	1	2	3	4	5	6	7
19) Dirençli	1	2	3	4	5	6	7
20) Serinkanlı	1	2	3	4	5	6	7
21) Yenilikçi	1	2	3	4	5	6	7
22) Özgürlükçü	1	2	3	4	5	6	7
23) Açıkfikirli	1	2	3	4	5	6	7
24) Özgün	1	2	3	4	5	6	7
25) Bağımsız	1	2	3	4	5	6	7

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Anıl Kablanoğlu
Tez Adı	Liderlik Etme İsteğinde Sosyal Kimliğe Karşı Bireysel Kimlik: Liderlik Motivasyonlarını Yordamada Karanlık Üçlü, Özgenişletim Değerleri ve Sosyal Baskınlık Yönelimi'nin Grup Prototipiyle Kıyaslanması
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Psikoloji
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. M. Ersin Kuşdil
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

24.7.2019
A. K. Kablanoğlu